

Sadržaj

Uvodnik 01

Članci 02

Vladimír Balla 02

Dabing 03

Czesław Miłosz – „Drugi prostor“ 04

Jaroslav Rudiš 05

Robert „Bill“ Sienkiewicz: poljsko-američki umjetnik 08

Prijevodni s hrvatskog 09

Ranko Marinković – Ruke 09

Krešimir Pintarić – Korak do ekstaze 15

Goran Tribuson – Kuća u kojoj stanuje vrag 17

Petar Šegedin – Djeca božja 20

Prijevodni na hrvatski 28

Grotowski Powtórzone 28

1. O umijećnosti bycia samym 28

2. O warunku bycia z kimś drugim 29

3. O początku chasydyzmu 29

26. O pytaniach i niewiedzy 30

27. O spotkaniach Szekiny 31

List Jerzego Grotowskiego z kwietnia 1988 roku 33

Jarosław Iwaszkiewicz – Brzezina 35

Sprawozdanie z konferencji lingwistycznej *Bogactwo współczesnej polszczyzny* 38

Danuta Wałęsa – Marzenia i tajemnice 40

Horkýže Slíže – Nazdar 43

Iva Pekárková – Poslední parking před Alligator Alley 45

ČEŠKI

POLJSKI

SLOVAČKI

Uvodnik

Dragi čitatelji,

s obzirom na to da vam je koncept časopisa do sada već dobro poznat, željeli bismo vas još jednom pozvati na čitanje raznolikih i još zanimljivijih radova vaših i naših kolega.

U ovom vam broju predstavljamo radove i članke o zapadnoslavenskim književnicima i umjetnicima među kojima su se ovoga puta našli Vladimír Balla, Czesław Miłosz, Boleslav Felix Robert „Bill“ Sienkiewicz i Jaroslav Rudiš, a uz njih pročitajte i naučite nešto više o dabingu.

O prijevodima vam nećemo puno govoriti jer njihov popis možete pronaći u sadržaju, ali vas uvjeravamo kako ćete si njihovim čitanjem uljepšati dan.

Ovim putem posebno zahvaljujemo uvijek susretljivim i radišnim kroatistima sa stranih sveučilišta koji nas vjerno prate i neprestano šalju nove radove i pozive na suradnju. Od srca zahvaljujemo i uvijek pristupačnim i vrijednim lektorima te svima želimo ugodno čitanje.

Pozdrav od uredništva!

Nikolina Komorčec i Maja Novković (slovakistika), Mateja Međeši (bohemistika), Tena Strahinec (polonistika)

uredništvo

Nikolina Komorčec

Mateja Međeši

Maja Novković

Tena Strahinec

dizajn

Borna Kržišnik

kontakti

casopislisty@gmail.com

nkomorce@ffzg.hr

matejamedjesi@gmail.com

novkovic.m@gmail.com

thora3012@gmail.com

Članci

Vladimír Balla

Slovački pisac Balla (8. svibnja 1967.) rođen je i živi u gradu Nové Zámky u Nitranskom kraju u južnoj Slovačkoj, mjestu udaljenom oko sto kilometara od Bratislave i oko dvadeset pet kilometara od mađarske granice. Diplomirao je na Ekonomskom fakultetu u Bratislavi. Pripovijetke je počeo objavljivati u časopisima još 1992. godine, a debitirao je zbirkom pripovjedaka *Leptokaria* četiri godine kasnije.

Osnovno i gotovo nepromjenjivo duševno stanje likova njegovih pripovjedaka je usamljenost koja ne nestaje čak ni u odnosu između muškarca i žene, već se samo pretvara u „usamljenost u dvoje“. Njegovi su likovi grubo individualisti puni mržnje, koji svojim ponašanjem istovremeno odaju čežnju za intenzivnim i poštenim životom, kao i za othrvanjem banalnosti svakodnevnog preživljavanja. U svojoj je drugoj knjizi *Outsideria* (1997.) pokušao spojiti izvorno samostalne pripovijetke u roman. Godine 2000. objavio je zbirku kratkih priča *Gravidita*, potom su uslijedile knjige *Tichý kút* (2001.), *Unglik* (2003.), *De la Cruz* (2005.), *Cudzi* (2008.) i *V mene otca* (2011.). Prošle mu je godine izdana zbirka triju pripovjedaka zajedničkog naziva *Okno*. Izbori iz pripovjedaka objavljeni su mu u Sloveniji, Češkoj i Poljskoj.

Već je za svoj debi *Leptokaria* iz 1996. godine dobio Nagradu Ivan Krasko, ubrzo je pobijedio i na književnom natjecanju *Poviedka 97*, a desetljeće kasnije svrstao se među finaliste natjecanja *Anasoft litera* knjigom *De la Cruz*.

Njegov je pretposljednji uradak *V mene otca* osvojio prestižnu nagradu *Anasoft litera 2012.* godine. Stariji kolega pisac Ivan Štrpka, član žirija nagrade *Anasoft litera 2012.* ovim je riječima ocijenio knjigu *V mene otca*: „Jedan je od rijetkih autora koji imaju dosljedan stil.“ Pisac Pavol Rankov nazvao ga je „neokrunjenim kraljem slovačkih autsajdera i promašenih egzistencija“.

U književnosti je gubitak iluzija o životu uobičajena tema, no Balla o tome piše za nekoga možda čak neugodno otvoreno i hladno. On je realist koji se ne smiješi, rekao je za njega već spomenuti Štrpka. Na Ballino pisanje u cjelini može se primijeniti ono što je on sam rekao o ogradama prema vulgarnostima u knjizi *V mene otca*: „U vulgarnom bi svijetu nevulgarna knjiga bila laž.“

Maja Novković

novkovic.m@gmail.com

[Povratak na sadržaj](#)

Dabing

Dabing, odnosno sinkronizacija, prijevod je audiovizualnog materijala s jednog jezika na drugi tako da se micanje usana ekraniziranih likova približno slaže s nanovo snimljenim riječima. U svojim se počecima slovačka sinkronizacija proizvodila u Pragu i u Njemačkoj, sve do godine 1957. kada je Svätopluk Šablatúra osnovao prvi slovački studio za sinkronizaciju u Bratislavi. Iste je godine iz studija izašla sinkronizacija ruskog kratkometražnog crtanog filma *Miško darebák* (rus. Мишка задира, 1956.). Godine 1973. osnovan je studio za sinkronizaciju Čehoslovačke televizije u Mlynskoj dolini, a godinu dana kasnije i u Banskoj Bystrici. Nakon baršunaste revolucije osnivali su se i komercijalni studiji, pa je tako 1990. osnovan studio *DAVAY*, a kasnije su osnovani i studiji *ATIZ*, *MAYA*, *SAVID*, *Artefakt* itd. Trenutno u Slovačkoj djeluje oko trideset studija i šest agencija za sinkronizaciju. Slovačka televizija posjeduje sedam samostalnih studija za sinkronizaciju.

U Slovačkoj se, osim animiranih, sinkroniziraju i igrani filmovi i serije. Titlovi se uglavnom proizvode za DVD distribuciju (ranije za VHS kazete), ali i za kina te ponekad za televiziju. Slovački jezični zakon dopušta emitiranje programa na razumljivom jeziku (odnosno na češkom), stoga se ne treba čuditi velikoj distribuciji češke sinkronizacije. Međutim, zbog izmjene jezičnog zakona sav emitirani materijal namijenjen osobama mladima od dvanaest godina mora biti na slovačkom jeziku.

Od svojih je početaka slovačka sinkronizacija bila usko povezana s češkom. Nakon raspada zajedničke države Slovačka nije mogla financirati sinkronizaciju, dok su se u Češkoj otvarale centrale za distribuciju filmova koji su automatski ponudeni i slovačkom tržištu. Kako je jeftinije kupiti film koji je već sinkroniziran na razumljivom jeziku, nego kupiti film u originalu i onda financirati sinkronizaciju, slovačko je tržište i televiziju preplavila češka sinkronizacija. Malo poboljšanje došlo je sa izmjenom zakona o jeziku u kojem stoji kako svi novi naslovi moraju biti sinkronizirani na slovački, ali izmjena se ne odnosi na DVD-e. U Slovačkoj nijedan češki naslov nije sinkroniziran, dok su u Češkoj svi slovački naslovi sinkronizirani na češki i, osim u iznimnim situacijama, na češkim se televizijama slovački jezik ne može čuti.

Koji su to Slovaci koji su svoje glasove posudili svjetski poznatim glumcima i likovima? Glumac Richard Stanke svoj je glas, između ostalog, u nekoliko filma posudio Jackieju Chanu, Rowanu Atkinsonu i Jimu Carreyju, a mlađoj je publici poznat kao glas Donatela iz *Nindža kornjača* te Sida iz ciklusa filmova *Ledeno doba*. Ivan Romančik prepoznatljiv je glas Anthonyja Hopkinsa kojemu je glas posudio u preko trideset filmova, a među njegovim brojnim ulogama svakako još treba spomenuti Papa Štrumfa i Cezara iz filmova o Asteriksu i Obeliksu. Glumački bračni par Kroner-Košická također je poznat po svojim brojnim sinkronizacijama. Ján Kroner svoj glas, između ostaloga, posuđuje Georgeu Clooneyju, Kevinu Costneru, Gérardu Depardieu i Harrisonu Fordu, a njegova supruga Lenka Košická prepoznatljiva je kao glas Drew Barrymore, Angeline Jolie, Gwyneth Paltrow i Catherine Zeta-Jones. Mlada glumica Petra Vajdová glas je posudila devedesetak likova na filmskom platnu, ali najpoznatija je po tome što je glas posudila Šeherezadi iz serije *Tisuću i jedna noć*.

Ovo su samo neki od zaista mnogih posuđivača glasova koji se mogu čuti na slovačkim malim ekranima i u kinima. Od 1997. do 2003. godine dodjeljivala se nagrada *Zlatá slučka* (Zlatna omča) za sinkronizaciju. Slovačka je sinkronizacija dobila i mnogobrojna međunarodna priznanja, među ostalim i nagradu *Disney Character Voices International* za najbolju sinkronizaciju crtanih filmova Walta Disneyja.

Nikolina Komorčec

nkomorce@ffzg.hr

[Povratak na sadržaj](#)

Czesław Miłosz – „Drugi prostor“, najnovije pjesme – izbor, Naklada ZORO, Zagreb – Sarajevo, 2009.

Czesław Miłosz nezaobilazna je, a možda i dominantna figura poljske književnosti. Rođen je 1911. godine u Szeptejnimu u Litvi, a tokom gimnazijskog i studijskog školovanja bio je vrlo aktivan unutar polonističkog književnog kruga. Bio je jedan od pokretača i utemeljitelja grupe „Żagary“ („Iverje“, 1931. godina). Pomoću stipendije putuje u Pariz, gdje dolazi u kontakt sa svojim daljnjim rođakom i pjesnikom simbolistom, Oskarom Miłoszem. Po povratku u domovinu imao je problema pri zaposlenju zbog svojih ljevičarskih svjetonazora. Razdoblje Drugog svjetskog rata i okupacije proveo je u Varšavi. Nastojao je i dalje biti prisutan u književnosti, sudjelujući u ilegalnom književnom radu pri kojem se koristio pseudonimom Jan Syruć. Nakon rata je ušao diplomatsku službu, te u SAD-u obavljao službu atašea za kulturu. Godine 1950. dobiva namještenje u Parizu. Radi političkih sumnji mu je oduzeta putovnica, no uspio ju je ponovno dobiti te zatražiti politički azil u Francuskoj. Želeći se još više odmaknuti od komunističkog utjecaja, seli u SAD. Tamo je radio kao predavač, a kasnije i profesor na kalifornijskom Sveučilištu Berkeleyu. Godine 1981. vraća se u Poljsku te živi i putuje na relaciji Kalifornija – Krakov, a 1993. se nastanjuje u Krakovu u kojem i umire 2004. godine.

Područje književnog djelovanja Czesława Miłosza zaista je široko i ne može se ograničiti samo na poeziju. Njegov opus obiluje i prozaističkim, esejističkim i prevoditeljskim djelima. Tijekom života objavio je velik broj knjiga, a najviše pjesničkih zbirki („Poema o zaustavljenom vremenu“, „Tri zime“, „To“, „Drugi prostor“, „Orfej i Euridika“, „Posljednje pjesme“...). Objavljuje i knjige eseja poput „Zasužnjeni um“ i „Usputni psić“. Dobitnik je mnogih književnih nagrada, a među njima i Nobelove nagrade (1980).

Zbirka poezije Czesława Miłosza „Drugi prostor“, u izdanju nakladničke kuće „Zoro“ iz 2009. godine, sadrži pjesme iz različitih faza njegova stvaranja. Uvrštene su poznatije, antologijske pjesme, ali i one manje poznate – sve one svjedoče o značaju i snazi Miłoszevog pjesničkog genija. Knjiga u najvećem broju okuplja pjesme nastajale i objavljivane u poznim godinama pjesnikova života, iz njegovih posljednjih zbirki („To“, „Drugi prostor“, „Orfej i Euridika“, „Posljednje pjesme“), neke pjesme iz ranijih zbirki („Tri zime“, „Gdje sunce izlazi i gdje zalazi“, „Kronike i sabrane pjesme“) i posljednje pjesme iz listova „Tygodnik Powszechny“ i „Rzeczpospolita“, kao i časopisa „Kwartalnik artystyczny“ i „Zeszyty literackie“. Knjigu je prevela i pogovor napisala Marina Trumić.

U svojim pjesmama Miłosz se dotiče iskonskih i najvažnijih pitanja koja se tiču vjere, postojanja dobra i zla, božje svemoći i ravnodušnosti. Većina njegovih stihova može se protumačiti kao dijalog s Bogom. Miłosz pokušava proniknuti u tajnu života i svijeta, kao i nas samih. Traga za istinom i balansom između materijalnog i duhovnog. Pisao je o onome što je u ljudskoj naravi, sumnjama i skrivenim emocijama. Progovarao je o slobodi, tražeći u poeziji izbjavljenje i način da živimo u skladu sa samim sobom, oslobođeni lanaca koji bi mogli kočiti naš um i duh. Pisanjem se borio protiv društvene ograničenosti i otuđenosti te mu je bio blizak osjećaj usamljenosti i nepripadanja. Poseban trag u njegovoj poeziji ostavile su emigrantske godine. U pjesmi „Emigrirati“ ističe:

„U snovima vraćaju mi se godine stranstvovanja.
I samo tada znam koliko sam patio.“

Pišući o Miłoszevoj poeziji Đurđica Čilić Škeljo naglašava: „Uvijek u autopoetičkim iskazima otvoreno priznajući svoju priklonjenost pa i zarobljenost u romantičarskom konceptu nadahnuća i imaginacije, u svojim je pjesničkim tekstovima istovremeno osvještavao i tematizirao tu demonsko-božansku, numinoznu instancu koja kroza nj progovara, samim tim razotkrivajući racionalnu formu iracionalnog sadržaja, limitiranost medija nasuprot beskonačnosti poruke. Pritom je neskrivenim ostalo da je mučan, zahtjevan (i zato hvalevrijedan) trud pjesnika da nađe načina transfigurirati dojmove i pojave iz zbilje u poeziju, da poezijom iskaže neiskazivo i poveže nesumjerljivo.“ (Vijenac, 2011.)

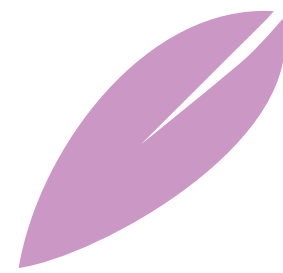
Nevelika knjiga „džepnog“ izdanja, na ovitku koje je portret slavnog pisca, može se lako nositi sa sobom u ove ljetne dane. Ona svakako može biti „uvod“ u upoznavanje Miłosza i njegove velike poezije. Knjiga je raznolika – uz poeziju krije i fragmente intervju s pjesnikom te odlomke teksta Leszeka Kołakowskog („Mala glosa uz epopeju duha“). Kako knjiga sadrži ponajviše poeziju iz posljednjih godina pjesnikova života, te nosi i podnaslov Najnovije pjesme, ona je pomalo i svojevrsan testament u kojem nam pjesnik otkriva svoje dileme, sumnje, razlog pisanja. Ovako progovara u „Zapisima“ iz 2003.:

„Zapisi mojega osjećanja da živim, dišem. To su
bile moje pjesme, znači himne
zahvalnosti.“

Dora Čižmek

dcizmek@ffzg.hr

[Povratak na sadržaj](#)

Jaroslav Rudiš

Jaroslav Rudiš je českým spisovatelem, scenáristou a autorem divadelních a rozhlasových her. Narodil se 8. června 1972 v Turnově, ale vyrostl v Lomnici nad Popelkou. Navštěvoval gymnázium v Turnově a po něm vystudoval němčinu a dějepis na Pedagogické fakultě Technické univerzity v Liberci. Pracoval jako učitel, manažer punkové kapely, prodavač, novinář, redaktor v deníku Právo apod. Na zahraničních stipendiích pobýval mimo jiné v Curychu, Berlíně, Rantumu a v Kremži. Teď ka je spisovatelem na volné noze. Žije a pracuje mezi Lomnicí nad Popelkou, Prahou a Lipskem. S básníkem Igorem Malijevským uvádí v pražském Divadle Archa každý měsíc literární kabaret EKG a příležitostně vystupuje s hudebními skupinami U-Bahn a Jaromír 99 & The Bombers.

Rudiš je autorem románu Nebe pod Berlínem (2002), Alois Nebel (komiksová trilogie, 1. díl Bílý potok, 2003, 2. díl Hlavní nádraží, 2004, 3. díl Zlaté hory, 2005; souborné vydání 2006, spolupráce Jaromír 99), románu Grandhotel (2006), divadelní hry Léto v Laponsku (2006, prem. 2006, s P. Pýchou), románu Potichu (2007) a románu Konec punku v Helsinkách (2010). Alois Nebel přinesl velký úspěch a inspiroval vznik stejnojmenné divadelní hry a scénáře filmu. Jeho prvotina Nebe pod Berlínem ho proslavila. Kniha získala Cenu Jiřího Ortena a byla oceněna jako Nejkrásnější kniha roku. Přeložena je do pěti jazyků.

Za román Grandhotel obdržel Kanzelsberger cenu čtenářů za nejoblíbenější knihu roku v rámci ocenění Magnesia Litera a podle námětu románu napsal scénář ke stejnojmennému filmu. Jeho třetí román Potichu, který spojuje pět příběhů ze současné Prahy vyšel také jako MP3 audiokniha. Konec punku v Helsinkách je jeho poslední román, vážnější a smutnější než ty předchozí.

Společně s Petrem Pýchou napsal divadelní hry Léto v Laponsku, Strange Love (2007) o posledním fanouškovi Depeche Mode v Čechách, rozhlasovou hru Salcburský guláš(2007) a s Martinem Beckerem rozhlasovou hru Lost in Praha. Léto v Laponsku získalo Cenu Alfréda Radoka a Cenu Českého rozhlasu. Rudiš také napsal českoněmeckou rozhlasovou mikrohru Herzgebirge / Srdcohoří a s germanistou Tomášem Dimterem pro vydání připravil knihu Německá čítanka. Gutenbergova čítanka současné německé prózy.

Povídkami je Jaroslav Rudiš zastoupen v několika knihách a jeho povídka Pankáči na Baltu vyšla v časopisu Respekt.

O dílech

Nebe pod Berlínem je Rudišův první román, kterým se proslavil a má autobiografické prvky. Je to dílo o generaci třicátníků, která pořád před něčím utíká a nejvíc sama před sebou. Hlavní hrdina Bém pobývá v Berlíně kam utekl před ženskou, Rudiš říká, že on taky utekl z Prahy do Berlínu, ne před ženskou, ale před dospělostí. Bém se v metru setkává s mužem, který se nechává říkat Pancho Dirk a spolu založí punkrockovou kapelu U-Bahn. Pancho Dirk hraje jenom proto, aby měl úspěch u žen. Bém začíná spolu chodit s Katrin, jejíž otec je strojvedoucí metra. V jeho povolání je normální, že strojvedoucí přejíždí lidi, kteří dobrovolně nebo náhodou spadli pod úbán. Když Bertrám skočil pod úbán jeho duše viděla utrpení strojvedoucího a Bertrám žil dál život po smrti. Oslovil Béma a řekl mu, ať mu zahraje k narozeninám na stanici úbánu. Skupina U-Bahn tedy hrála "pro živé i mrtvé" a měla velký úspěch.

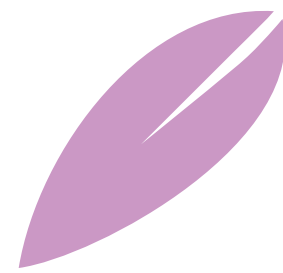
Rudiš při psaní tohoto románu si řadu příběhů přivezl z Čech a jen je přesadil do berlínského prostředí. Pražský punker ze Žižkova je podobný punkerovi z Kreuzbergu, pražský strojvedoucí metra je podobný berlínskému. „Oba se bojí toho, aby nezaspali na šichtu, a nejvíc toho, že jednou někoho přejedou, a když se jim to stane, že nebudou vědět, jak z toho ven... Jenom ten jazyk je jiný...“¹

Alois Nebel je komiksová trilogie. První část se nazývá Bílý potok. Bílý potok je malé vlakové nádraží v Sudech, blízko polských hranic. Právě tam pracuje Alois Nebel jako výpravčí. Svou práci má rád. Má halucinace, že vidí německé a potom i ruské vlaky plné lidí. V léčebně vypráví Němému svůj životní příběh i o své rodině a o

Petra Radoševic

petra.radoševic88@gmail.com

¹Gregorová, Bára. Rudiš, Jaroslav 1. 17.5.2003. <http://www.iliteratura.cz/Clanek/10841/rudiš-jaroslav-1> (1.7.2011).

rodinné tradici výpravčích. Také se dozvídáme něco o historii kraje za války. Alois zjistí, že Němý zavraždil Polku a detektivové ho zatkou.

Druhá část vypráví o tom, jak si Alois Nebel splnil svůj sen a viděl Hlavní nádraží v Praze. Tam se zamiloval do Květy a postupem času se seznamuje s kameloty, bezdomovci i pankáči, co na nádraží žijí. Němý uprchl a je v Praze.

V třetí části se Alois Nebel vrací z Prahy do Bílého potoka a dráha mu za zásluhy daruje domek u opuštěné trati ve Zlatých horách. Paní Květa, těhotná, se vydává do Zlatých hor, rodí dítě a následuje svatba. Němý zešílí, bloudí po kraji a naleznou ho spáleného ve vyhořelém kostele.

Děj Potichu se odehrává v jednom dni a poměrně sledujeme životy pět postav, které se prolínají a na konci dne se všichni najdou na stejném místě, v hospodě na Žižkovu. Vanda je nezletilá holka, punkerka a seznámí se s Petrem, tramvajákem, nejstarší postava je Vladimír, který bojuje proti hluku, Hana a Wayne jsou na konci svého milostného vztahu. Večer Vanda hraje se svou kapelou v Akropole, v publiku nechybí už ani Petr, ani Hana, ani Wayne. Vladimír bydlí právě u Akropole, utíká dolů, dostává se do klubu a v posledním ražení začne šroubovákem vrtat do elektriky. Hluk i světla se mu podaří zneškodnit, ale při ráně na místě zemře. Léto v Praze končí a město je úplně bez proudu, v temnu, alespoň na chvíli i potichu.

Grandhotel je román o Fleischmanovi, člověku, kterému jako malému klukovi zemřeli rodiče při autonehodě. Táto událost ovlivnila jeho celý život, začal chodit k psychiatrovi a jeho jedinou zálibou a životním osudem jsou mraky. Podle nich si pamatuje veškeré události. Denně si zapisuje do grafu, jaké bylo počasí. O něm všichni tvrdí, už od dětství, že je úplný magor, ale je mnohem sympatičtější než ostatní postavy. Do každé postavy autor vložil něco, čím se stává divnou a podivínskou, i když se tak necítí. Kniha byla psaná v krátkých větách, krátkých částech. Velmi rozdělená a roztroušené myšlenky spojují celý příběh, který nám Fleischman vypráví. Autor použil umístění děje jemu blízké - Liberec, Ještěd, tedy Sudety, kde sám vyrostl a proto je v knize hodně germanismů.

Tvorba

Rudišovými romány se zopakuje pár stejných nebo vzájemně podobných motivů. Motiv železnice, přesně vlaku, metra nebo tramvaje máme v málem každé jeho dílu. Nebe pod Berlínem se celý zajímá životem v metru nebo jak ho Němci nazývají U-bahn. Alois Nebel je komiksová románová trilogie o česko-německém výpravčím vlaků, sloužícím na malé stanici v Sudetech. V románě Potichu hlavní hrdina je řidič tramvaje. Rudiš používá tento motiv protože je fascinován vlaky, jednoduše má rád vlaky a jeho dědeček byl výpravčí vlaků který inspiroval Rudiše, aby napsal komiks Alois Nebel. Je to vliv vlastního života na jeho tvorbu. Ještě jeden motiv kterým se Rudiš zabývá jsou česko-německé vztahy. Narodil se v městečku které patří do Sudetech a Sudety je označení pro pohraniční oblasti dnešní České republiky, ve kterých převažovala německá populace. Němci odtud byli odsuněni za doby komunismu. Rudiš říká, že cítí nutnost o tom psát, říct, že nad tím nejde mávat rukou, zapomínat. A že je v tom pro něho i nějaký rajc tajemství, něčeho neprozkoumaného, o čem se za socialismu nemluvilo. Česko-německé vztahy jsou nejvýraznější v Nebe pod Berlínem. Tam Rudiš srovnává Berlín s Prahou. Berlín je živé město, které se mění a čelí budoucnosti. Zatímco Češi jsou konzervativní, slušní a vážní a Praze chybí něco nového, je to zaspalé město, zůstalo v minulosti, plné turistů. Jediná část Prahy kde není tolik turistů a cizinců je Žižkov, hlavní místo konání jeho románu Potichu. Vybral Žižkov protože tam jsou dobré hospody a Pražané.

Jak u každého autora tak i u Rudiše vlastní život má vliv na jeho díla, každý román zachycuje město, kde strávil část svého života. Grandhotel je o Liberci, Rudiš strávil své dětství v Liberckém kraji. Nebe pod Berlínem je o německé metropoli, kde Rudiš studoval a bydlel. Potichu je potom román o Praze.

Jeho nejsilnější motiv je hudba, aktuální hudba, kterou sám poslouchá. Četla jsem, že pro každou knihu poslouchal určitou vrstev hudby. Například v Nebe pod Berlínem, která se zabývá pankáči poslouchal punk-rock hudbu a v tom románě věty jsou krátké, že to jako jede a střílí, rychlý úprk k pointě. Grandhotel je spíš romantický, poetický, celá kniha je tišší, není tam tolik zvuků a hluku a tam jde o gotický rock. Posloucháním určité hudby Rudiš dodržel rytmus té knížky. V Potichu se Rudiš nezabývá nějakou konkrétní hudbou, ale tam máme ohledání hluka a ticha. Tvrdí, že bez hluku bychom nevěděli, co je ticho, a bez ticha bychom nevěděli co je hluk.

Jeho tvorbu ovlivnili populární autoři české prózy, takzvané autoři šedesátých let, jako jsou Hrabal, Kundera, Škvorecký. V jednom rozhovoru Rudiš řekl jak při psaní *Nebe pod Berlínem* Hrabala měl přímo na stole a snažil se nasát jeho styl vyprávění, a že přemýšlel, jak by o těch lidech psal on. To se vidí i v jeho dlouhých „hrabalovských“ větách. Také je tam velký vliv Kunderových Směšných lásek, jsou tam i v jednom momentu citované. Zpětně si uvědomuje, že i při psaní Aloise Nebela na něho měl Hrabal velký vliv, je tam trochu něco z Příliš hlučné samoty, Obsluhoval jsem anglického krále i z Ostře sledovaných vlaků.

Škvorecký, který je strašně muzikální a jeho jazzmanský styl psaní přivedli ho k tomu, že si při práci na svých knížkách vytváří jakési privátní soundtracky. Je to jeden z Rudišových způsobech spojování literatury s hudbou a ne jakékoliv hudbu, ale současnou, aktuální hudbu (rock, pop, punk), kterou poslouchají jeho čtenáři, mladí lidé. Pro něho je aktualita velmi důležitá a proto jsou jeho díla psaná obecnou češtinou. Píše tak jak se v Česku obecně mluví, aby události a dialogy byly důvěřivé.

Literatura by podle Rudiše měla zachovat soukromý, současný svět. Nevadí mu jestli jeho knihy budou populární za dvacet let, ale je mu důležité, aby byly čteny teď². Proto se snaží realizovat kontakt s publikem. Organizuje čtení svých knížek v Česku, ale také v Německu, Rakousku, Slovensku... Taký hraje se svými kapelami a snaží se spojovat literaturu s hudbou a také s herectví. Kvůli tomu píše texty pro divadelní hry a svůj román *Potichu* vydal také jako audioknihu, která kromě textu obsahuje různé písničky. Prostě umění je u něho něco každodenně a mělo by být částem života každého z nás.

„Ale to jsou takové nesmyslné povýšenecké představy, že literatura je něco vznešeného, něco víc než hudba nebo film. S tím bojovali v devadesátých letech v Německu, pak se vyrojily literární kabarety, v nichž spisovatelé oslovili spoustu mladých lidí a vrátili literaturu zpátky na zem. Když jsem vydal *Nebe pod Berlínem* u německého nakladatele, tak mi automaticky naplánovali turné. Křížoval jsem po Německu, četl, hrál, vyřvával do mikrofonu na nástupišťích metra nebo i v bunkru z dob třetí říše a vždycky to mělo úžasnou atmosféru. Literatura není mrtvá věc. A jestli chceme, aby dvacetiletý holky víc četly, kupovaly knížky a nesjížděly jen internet, musíme za nimi vyrazit do ulic.“²

² Leschtina, Jiří. Rozhovor s Jaroslavem Rudišem. 19.2.2009. http://www.pwf.cz/archivy/texty/rozhovory/rozhovor-s-jaroslavem-rudisem_2087.html?rocnik=2005 (1.7.2011.)

[Povratak na sadržaj](#)

Robert „Bill“ Sienkiewicz: poljsko-američki umjetnik

Boleslav Felix Robert „Bill“ Sienkiewicz rođen je 3. svibnja 1958. godine. „Bill“ Sienkiewicz potomak je poznatog poljskog Nobelovca Henryka Sienkiewicza koji je 1905. godine dobio Nobelovu nagradu za književnost – iz tog razloga postoje poljsko-američke suprotnosti u njegovim brojnim imenima. Bill je američki slikar, ilustrator i pisac najpoznatiji po ilustracijama stripova, posebice Marvelovih stripova „Novi Mutanti“ i „Elektra: Ubojica“.

Odrastao je u New Jerseyju, a umjetnički studij završio u Newarku samostalno se financirajući radom na gradilištu. Bill je počeo crtati još kao dijete od „četiri-pet godina“, a njegovi rani utjecaji bili su umjetnici Curt Swan (*Superman*) i Jack Kirby (*Fantastična Četvorka*). Proučavajući anatomiju, s vremenom postiže sve veću preciznost prilikom crtanja detalja ljudskog tijela, a neke od novosti koje unosi u industriju crtanja stripa su utjecaji ekspresionizma i apstraktne umjetnosti, kombinacija uljanih slika, vodenih boja, kolaža, mimeografije, akrila itd. – što se dotada rijetko pojavljivalo u stripovima. Prvi posao u struci dobiva u Marvelu: radi na seriji stripa „Moon Knight“ (1981.-1983. godine), „Novim Mutantima“ Chrisa Claremonta (1983.) i adaptaciji filma „Dina“. U Marvelu kasnije ilustrira i likove brojnih superheroja: *Captain America*, *Wolverine*, *Spider-Man*, *the X-Men*. Zanimljivo je da Bill kasnije prelazi k DC Comicsima, velikom Marvelovom rivalu – oblikuje sasvim suprotne superheroje poput *Batmana*, *Supermana*, *Batgirl*, *Jokera*, *Aquamana*, a kasnije radi i za Dark Horse Comics. Dvije godine nakon izlaska „Novih Mutanata“ počinje raditi za časopis *Epic Illustrated*, kao i na mnogim drugim stripovima. Frank Miller piše seriju stripa „Elektra: Ubojica“ koji postiže veliki umjetnički i komercijalni uspjeh, na kojem Bill radi kao ilustrator. Piše i ilustrira mini-seriju stripa „Stray Toasters“ te uređuje i brojne naslovnice za „Rom“, „The Dazzler“, „Moćni Thor“, „Zvezdani Ratovi: Povratak Jedija“, „Transformeri“, a radi i kao autor dječjih knjiga: „Djed Božićnjak: Moj Život i Vremena (Ilustrirana Autobiografija)“. Za strip Neila Gaimana „Sandman: Beskrajne noći“ i kreativna postignuća u američkoj industriji stripa 2004. godine dobiva Eisnerovu nagradu (koja je u svijetu stripa ekvivalent *Oscaru*). Također je osvojio i svaku veliku nagradu koja postoji u industriji stripa te dobio čak dvije nominacije za Emmyja. Radi na mnogim uspješnim filmovima – ilustrira promotivne postere za „Batman: Vitez tame“, „Grinch“, „Nepomirljivi“ i popularnu video-igru „Resident Evil“ te knjigu „Voodoo Child“ Jimija Hendrixa. Snažan utjecaj njegovog načina rada potvrđuje činjenica da se njegovi radovi nalaze u galerijama u Parizu, Barceloni, Toskani, Rio de Janeiru, izloženi su na poznatom španjolskom festivalu *La Semana Negra* (Crni Tjedan), u časopisima poput *Entertainment Weekly* i *Spin*, dijelovi su marketinških kampanja poznatih brandova kao Nike, MTV i Nissan. Bill Sienkiewicz je ilustrirao i postere za film „Zelena Milja“, kao i za Zimske Olimpijske Igre iz 2006. godine.

Tena Strahinec

thora3012@gmail.com

[Povratak na sadržaj](#)

Prijevod i s hrvatskog

Ranko Marinković – Ruke

Ulomak iz djela

Ranko Marinković rođen je 1913. godine na Visu. U Zagrebu je završio Filozofski fakultet, a nakon II. svjetskog rata zaposlio se u Nakladnom zavodu Hrvatske. Radio je i kao direktor drame u razdoblju od 1946.-1950. godine u zagrebačkom HNK-u te postao profesor na Akademiji dramske umjetnosti. U ovom broju predstavljamo vam prijevod prvog dijela novele „Ruke” koja je napisana 1951. godine

Ruke

Gledao sam ih pred sobom prebačene na leđa, iznad zadnjice, kako se odmaraju jedna u drugoj. Lijeva se mazi u naručaju desne, spretnije, snažnije, pametnije, ozbiljnije. Gotovo bih rekao i „starije” kad ne bih znao da su skupa rođene od iste majke (dakako, i od istog oca), štaviše, da su skupa i začete, da su nastale iz zajedničke želje oca i majke, koji su ih ostavili mjesto sebe da mijese od kore zemlje koru kruha.

Nastale su iz želje, iz grča, iz čudnog trabunjanja u noći, u pomračenju svijesti, i sada hodaju po svijetu zagrljene, zaljubljene, nerazdvojive. Jedna u drugoj. Desna je prstima obgrlila lijevu i nosi je pažljivo i brižno, kao što kuja nosi štene u zubima. A lijeva se mazi u zagrljaju, igra se u dokolici: skakuće palcem po vrhovima ostalih prstiju, pjevuši do-re-mi-fa... fa-mi-re-do..., zatim zabubnja po prstima marš, pjeva.

— Šta to radiš? — pita je Desna.

— Što bih radila? Pjevam — veli Lijeva.

— Pjevaš? Što pjevaš?

— Pjevam „do-re-mi-fa” i „Marširala, marširala...”

— „Marširala, marširala”? Glupost! — veli joj Desna s poučnim podsmijehom. — Kao da si ti vojnik?

— A kao da samo vojnici pjevaju „Marširala, marširala...” to pjevaju i djeca.

— Kao da si ti dijete?

— Nisam ni vojnik ni dijete, ali zašto bi bilo glupo pjevati? — veli Lijeva već srdito. — A baš ću pjevati!

Ja sam mala, ali znam

sitna slova da čitam,

znam i pisat' slova sva,

Ręce

Przyglądałem się im przede mną, założonym na plecy ponad pośladkami, jak odpoczywały jedna w drugiej. Lewa pieszczona w objęciach prawej, zręczniejszej, silniejszej, mądrzejszej, poważniejszej. Powiedziałbym też, że „starszej”, gdybym nie wiedział, że urodziły się razem, z jednej matki (i oczywiście jednego ojca) i co więcej, że poczęte były również razem; że powstały w wyniku wspólnego pragnienia ojca i matki, którzy je stworzyli, aby zamiast nich w znoju wyrabiała chleb na tym ziemskim padole.

Powstały z pragnienia, skurczów, z dziwnych nocnych nonsensów, w zaścieniu świadomości, a teraz chodzą po świecie objęte, zakochane, nierozłączne. Jedna w drugiej. Prawa palcami objęła lewą i nosi ją ostrożnie i czule, tak jak suka w zębach nosi swoje szczenię. A lewa się rozkoszuje objęciem, zabawia się z beczynności: skacząc palcem po czubkach innych palców, śpiewa do-re-mi-fa... fa-mi-re-do..., aby zaraz wybębnić na palcach marsz, śpiewa.

- Co robisz? — pyta ją Prawa.

- Co mam robić? Śpiewam — mówi Lewa.

- Śpiewasz? Co śpiewasz?

- Śpiewam do-re-mi-fa i „Maszerowali, maszerowali”.

- „Maszerowali, maszerowali”? Bzdura! — mówi Prawa ironicznie podśmiewując się — Tak jakbyś ty była żołnierzem, co?

- A że niby tylko żołnierze śpiewają „Maszerują strzelcy”? Dzieci też to śpiewają.

- Tak jakbyś ty była dzieckiem, co?

- Nie jestem ani żołnierzem, ani dzieckiem, ale dla-

prevela

Barbara Tołłoczko

b.tolloczko@gmail.com

Koji uči, onaj zna.

— Pa ti ne znaš pisati? Smiješno je što se tako maziš — veli joj Desna ozbiljno.

— A što da radim? Da šutim i računam na prste kao lihvar?

— Hoćeš možda reći da sam ja lihvar?

— Ti ne računaš na prste.

— Nego što ja radim?

— Ti radiš, činiš i djeluješ, kako je već rekla jedna nepismena luda prije mene.

— Odakle ti znaš da je to rekla jedna luda? Pa ti ne znaš čitati?

— Ne znaš ni ti čitati.

— Ja znam pisati.

— Ali čitati ne znaš!

— Ja barem znam listati knjigu, a ti ni to ne znaš. Ti znaš samo držati knjigu dok ja listam. On čita, ja listam, a ti, kao stalak — držiš. To je sve što ti znaš. Nikad nisi zavirila u knjigu. Knjige poznaješ samo po težini, a nemaš pojma što je u njima.

— Znam i ja listati! A da je On ljevak, znala bih i pisati!

— Pisati? Da, samo kako?

— Kao i ti. A možda i bolje od tebe. Da je On ljevak, sve bih znala kao i ti, i bolje od tebe!

— Ti bi znala prstima pokretati marionete?

— Zнала bih.

— I slikati bi znala?

— Zнала bih i slikati.

— I naslikati tri zeca na noktu mog malog prsta?

— I tri zeca na noktu tvog malog prsta. I još k tome dva pileta! Uostalom, zašto na tvom noktu? Naslikala bih na svom noktu.

— Na svom? Glupost! To ni ja ne mogu. To nitko ne može.

— A ja bih mogla!

— Znači da bi ti sebi i nokte rezala?

— Naravno. A zar ih tebi ne režem?

— Da, meni. Ali sebi to nitko ne može.

— Opet "nitko ne može". Ja bih mogla!

— Samo se hvališ, a ne bi znala ni buhu uloviti.

— Ph, buhu? Kao da sam samo jednu ulovila!

— A da li bi znala šivati?

czego mialoby mi być głupio śpiewać? – mówi Lewa już rozgniewana – A właśnie, że będę śpiewać!

Jestem mała, ale umiem

Drobne litery czytać,

Wszystkie umiem też napisać,

Kto się uczył, ten potrafi.

- Znaczy się, ty nie umiesz pisać? Śmieszne jest, że się tak głaskasz – mówi poważnie Prawa.

- A co mam robić? Mam milczeć i liczyć na palce jak lichwiarz?

- Chcesz mi może powiedzieć, że ja jestem lichwiarzem?

- Ty nie liczysz na palce.

- Tylko co robię?

- Ty pracujesz, czynisz, działasz, jak już przede mną powiedział pewny niepiśmienny głupiec.

- Skąd ty wiesz, że to powiedział jakiś głupiec? Przecież nie umiesz czytać?

- Ty też nie umiesz czytać.

- Ja umiem pisać.

- Ale czytać nie umiesz!

- Ja umiem chociaż przekartkować książkę, a ty nawet tego nie umiesz. Ty umiesz tylko trzymać książkę, kiedy ja ją kartkuję. On czyta, ja kartkuję, a ty jak stolak – trzymasz. To jest wszystko co potrafisz. Nigdy nie zagłądałaś do książki. Książki poznajesz tylko po wadze i pojęcia nie masz, co jest wewnątrz nich.

- Ja też umiem kartkować! A gdyby On był leworęczny, też bym umiała pisać!

- Pisać? Tak, tylko jak?

- Tak jak ty. A może i lepiej od ciebie. Gdyby On był leworęczny, umiałabym wszystko to, co ty, a nawet więcej od ciebie!

- Umiałabyś palcami sterować marionetką?

- Umiałabym.

- I malować byś umiała?

- Umiałabym i malować.

- I namalować trzy zające na paznokciu mojego małego palca?

- I trzy zające na paznokciu twojego małego palca. A obok tego jeszcze dwa kurczaki! Ale tak w ogóle, dlaczego na twoim paznokciu? Namalowałabym na swoim paznokciu.

- Na swoim? Bzdura! Tego nawet ja nie umiem. Tego

— Zнала bih i šivati.
— Jest, udjenuti konac u iglu? To bih ti morala ja učiniti.
— Sama bih i konac udjenula. Sve bih sama radila.
— I vezivala kravatu?
— I kravatu vezivala.
— I stavljala kapljice u oko?
— I stavljala kapljice.
— I brijala mu bradu?
— I bradu brijala.
— Ali On se ne bi dao tebi brijati.
— Zašto ne? Ja bih ga obrijala bolje od tebe.
— Ti bi mu prerezala grkljan.
— Ja nisam ubojica! To bi ti učinila. Uostalom, jednom si već i pokušala to učiniti.

Nastao je muk. Desna nije odgovorila; zadrhtala je na te riječi, kao da joj je žilama prostrujilo sjećanje.

— Ja sam mislila da On to ozbiljno hoće — reče zatim ponizno i s osjećanjem krivnje. — Htjela sam ga samo poslušati...

— Poslušati? On ti nije zapovjedio da ga ubiješ.

— Njegova je želja meni zapovijed. Ja sam mislila da on to iskreno želi.

— A-ha, htjela bi možda reći da je On neiskren? A, molim te, tko je tebi rekao da on to želi?

— Ja sam mislila da želi.. Bilo mu je teško. Cijelu noć nije oka sklopio. Brisala sam mu očno čelo, palila mu cigaretu za cigaretom i napisala oproštajno pismo. Stenjao je, uzdisao, grizao jastuk.. Šaptao je: “Treba učiniti kraj! Ne mogu više!” Sam me odveo do britve.

— A ti si to odmah shvatila kao Njegovu želju da meni prerežeš žile?

— Nemoj me mučiti. Što sam ja mogla kad je sam govorio..

Što je govorio? Da ne može više, da treba učiniti kraj.. Ali to su riječi! Riječi ne dolaze iz želje, nego s jezika. Lako je jeziku mljeti koješta; od toga se umire samo u onim knjigama koje ti listaš. Jezik izbaci u svijet svoje riječi (uostalom, uvijek iste i davno poznate riječi) i rasplinu se kao dim. Ništa se nije dogodilo. Svijet i dalje hoda, jede, puši i spava, i opet govori riječi, i opet se ništa nije dogodilo. Svijet želi govoriti, ali svoje želje ne iskazuje riječima; štaviše, riječima ih sakriva i zaklanja. Riječi su maska. On ne želi ono što govori.

— A kako možemo znati što On želi ako ne po rije-

nikt nie umie.

- A ja bym umiała!

- To znaczy, że byś też sobie sama obcinała paznokcie?

- Oczywiście. A czy nie obcinam ich tobie?

- Tak, mi. Ale nikt nie umie sobie samemu.

- Znów „nikt nie umie”. Ja bym umiała!

- Tak się przechwalasz, a nie umiałabyś nawet pchły złapać.

- Phi, pchły? Tak jakbym tylko jedną złapała!

- A umiałabyś szyć?

- Umiałabym też szyć.

- A nawlec nitkę na igłę? To ja bym musiała dla ciebie robić.

- Sama bym nawlekła. Wszystko bym sama robiła.

- I wiązała krawat?

- I wiązała krawat.

- I wpuszczała krople do oka?

- I wpuszczała krople.

- I goliła mu brodę?

- I goliła mu brodę.

- Ale On by ci się nie dał ogolić.

- Dlaczego nie? Ogoliłabym go lepiej od ciebie.

- Ty byś mu poderznęła gardło.

- Nie jestem morderczynią! Ty byś to zrobiła. Poza tym, już raz próbowałaś to zrobić.

Nastala cisza. Prawa nie odpowiedziała; wzdrygnęła się na te słowa, tak jakby pamięć przeszła jej żyły.

- Myślałam, że On szczerze tego chce – mówi po chwili uniżenie i z poczuciem winy – Chciałam mu być jedynie posłuszna...

- Posłuszna? On ci nie kazał go zabijać.

- Jego wola jest dla mnie rozkazem. Myślałam, że on szczerze tego chce.

- Aha, chcesz mi może powiedzieć, że On jest nieszczerzy? A przepraszam cię, kto ci w ogóle powiedział, że on tego chce?

- Ja myślałam, że chce... Było mu ciężko. Całą noc nie zmrużył oka. Wycierałam mu pot z czoła, zapalałam papierosa za papierosem i napisałam list pożegnalny. Stękał, wzdychał, gryzł poduszkę... Szeptał: „Trzeba z tym skończyć! Już nie mogę!” Sam mnie poprowadził do brzytwy.

- A ty od razu uznałaś, że Jego życzeniem jest przeciąć

ćima?

— Najmanje po rijećima. On je govorio da “treba učiniti kraj”, ali to nije želio. Ja sam to znala.

— Odakle tebi to znanje?

— Možda i otuda što sam nespretna, slaba i glupa. Da, i neozbiljna. Što mi je riječ tuđa kao svjetlo uhu i zvuk oku, što ne razlikujem riječ od riječi, kao ni slatko od slanog, sve su mi jednake, a nijednoj ne vjerujem...

Ja ne znam ići za rijećima. Ne znam se lukavo dovijati, ne znam se elegantno gibati po kružnicama i elipsama, po parabolama i spiralama riječi, ne znam ubijati, zavijati, odvijati, “postavljati” i “razrješavati”, zibati se na ljuljanci i klizati po ledenim razgovorima, izvoditi zavodljive figure, parade, bravure, kao majmun u cirkusu, tapšati prijateljski po ramenu, diplomatski stidkati Desnicu neprijateljskoj diplomaciji, a drugu opet galantno prinositi ustima na poljubac. Ja nisam precioza, nisam cicisbea, nisam dama, nisam grand-monde, ni Akademija, ni Bifon. Ja sam Moliere.

— Moliere? I što još?

— I figa u džepu. Ili van džepa, kako hoćeš. Jer ja sam drska kao Figaro. Ja sam tvoji lakej. Dok se goła prostituiraš u kojekakvim rukovanjima, ja držim tvoju rukavicu kao rimski rob. Ja treba da ti nosim skute, da klipsam za tobom, a ti vodiš konverzacije, ti nastupaš, ti širiš horizonte, ti gradiš svjetove; ti si neimar, genij. Demiurg. Ti si Njegov ponos, Njegova snaga, mudrost, umješnost, Njegov Smisao. Jednom riječi: ti si Ruka!

— A ti što si?

— Ja? Ja sam hvataljka. Ja sam još uvijek neko hodalo, prednja noga, ticalo, pseudopodij i slično. Ja ga vezujem za zemlju, kao i noga; ja još umijem hodati. Noću sanjam o trčanju, o veranju po stablima, o skokovima preko ponora, i tada osjećam otpornost stvari i snagu u noćima. Za mene su stvari sirove kao ilovača, tvrde, vruće, mokre kao kamen, vatra i voda, a za tebe su pečena zemlja, korintske vaze, Venere, rakete i H₂O. Zato ja poznajem Njegovu želju za vodom kad je žedan, želju za veseljem kad je tužan, Njegovu čežnju za životom kad govori da treba učiniti kraj.

— Da. Ali kad je žedan, ja mu pružam vodu.

— Ti? Ne, ti samo otvaraš pipac i pokrećeš polugu na pumpi, a On iz moga dlana pije. Po meni se prosipa voda, ja osjećam njenu svježinu, njenu mokrinu, njeno kлокotanje u Njegovu grlu i zatim ono blaženstvo u Njemu od gašenja žeđi.

mi žyly?

- Nie męcz mnie. Co mogłam zrobić, kiedy sam mówił...

- Co mówił? Że już nie może, że trzeba z tym skończyć... Przecież to są tylko słowa! Słowa nie wynikają z woli, tylko z języka. Łatwo jest językiem paplać głupoty, ale od tego się umiera tylko w tych książkach, które ty kartkujesz. Język wyrzuca słowa w świat (zresztą zawsze te same i od dawna znane słowa), a one znikają w dym. I nic się nie dzieje. Świat się dalej kręci, je, pali i śpi, i znów mówi słowa, i znów nic się nie dzieje. Świat chce mówić, ale swojej woli nie wyraża słowami – co więcej, pod słowami ją skrywa i zasłania. Słowa są maską. On wcale nie chce tego, co mówi.

- A to skąd możemy wiedzieć, czego On chce, jeśli nie z jego słów?

- Najmniej po słowach! Mówił, że „trzeba z tym skończyć”, ale wcale tego nie chciał. Ja to wiedziałam.

- Skąd ty to wiedziałaś?

- Może dlatego, że jestem niezgrabna, słaba i głupia. Tak, i niepoważna. Dlatego, że słowo jest mi obce, tak jak światło uchu i dźwięk oku; dlatego, że nie rozróżniam słów, ani słodkiego od słonego, wszystko jest dla mnie takie same i żadnej nie wierzę...

Ja nie umiem podążać za słowami. Nie umiem sprytnie kombinować, nie umiem elegancko hulać po sinusoidach i elipsach, po parabolach i spiralach słów, nie umiem zabijać, zawijać, rozwijać, „postawić” i „zwołnic”, manewrować na huśtawce i ślizgać się po lodowatych rozmowach, wykonywać podstępne figury, parady, brawury, jak małpa w cyrku, przyjacielsko klepać po ramieniu, dyplomatycznie ścisnąć Prawicę nieprzyjaciela, jednocześnie drugą ręką zbliżając elegancko do pocałunku. Nie jestem damą, kokietą, panną, wielkim światem, ani Akademią, ani Bifonem. Jestem Molierem.

- Molierem? I czym jeszcze?

- I figą z makiem. Albo bez maku, jeśli wolisz. Gdyż jestem zuchwała jak Figaro. Jestem twoim lokajem. Podczas gdy gołaprostituujesz się w byle jakich uściskach, ja trzymam twoją rękawicę, jak rzymski niewolnik. Muszę nosić ci suknię, wlec się za tobą, a ty konwersujesz, ty występujesz, ty poszerzasz horyzonty, ty budujesz światy; ty jesteś budowniczym, geniuszem. Demiurgiem. Ty jesteś Jego dumą, Jego siłą, mądrością, zręcznością, Jego Sensem. Jednym słowem: jesteś Ręką!

- A ty czym jesteś?

Veliš da mu pružaš vodu kad je žedan? Ne, ti mu pružaš čašu. Ti si i žedi dala formu, i za pijenje si pronašla stil.

Ti si se postavila između Njega i Prirode kao samozvani arbiter i cenzor, kao Meštar ceremonijala, ili, jednostavno rečeno, kao filter. Sve što k Njemu dolazi mora se između tvojih prstiju procijediti, sve ti moraš taknuti, ispitati, sve moraš obraditi i isfrizirati po svom ukusu, bez obzira da li se to Njemu sviđa ili ne. Na sve moraš utisnuti svoj pretenciozni palac i udariti zumbu svoje ograničenosti.

— Ne želiš valjda da On brsti lišće i grize koru stabala? Priroda Njega ne mazi...

— Da. Zato si jeti — “Pobijedila”. “Izravnala si bregove” i “ukrotila vode”. “Zarobila si munje” i sada držiš u svojoj šaci strahovite snage kojima bi, kažu, mogla u jednom jedinom času uništiti svijet. Zemlja leži na tvom dlanu kao lopta, koju možeš baciti u svemir. No, pa što oklijevaš, ti — o, Svemoguća? Zašto ne baciš loptu među zvijezde da se raspline u prah? Zašto ne dovršiš svoje Veliko Djelo?

— Ja ne želim uništiti svijet.

— Ne želiš? A ima li i jednog stoljeća koje nisi rasparala noževima i izrešetala kuršumima. To nisu bile riječi, to je bilo tvojih pet prstiju na djelu.

— Bile su najprije riječi.

Da, po Ivanu Evangelisti. I što bi učinile riječi bez tebe? Riječi bi se svadale, riječi bi lupale po riječima, padale bi pobijedene riječi, i tko bi od toga stradao?

— Čast.

— Čast? Čija čast? Protumači mi tu vitešku riječ. Zar tvoja čast? Ti nazivaš čašću kad te zasvrbi dlan, kad ti zakuca bilo, kad ti zaigraju prsti i mahnito traže držak noža? Čast, kad na obaraču držiš spreman kažiprst? Čast kad znakom križa pozivaš milost božju da sjedne na topovsku cijev? Čast kad sa tri prsta držiš pero koje ubija?

— Pero? Kakvo pero?

— Naliv-pero suca prijekog suda. Zar si zaboravila?

On je sjedio pred nama zbog nekih riječi. Ne zbog čina svojih ruku, već zbog riječi. Tebe nije zanimalo kako su mu te riječi sletjele s jezika, nego si naprosto zapisala činjenicu. Rekao i priznao, to je tebi bilo dosta. A bio ja nasmrt blijed i usne su mu drhtale kao da se smrzava. Brojio je svoje posljedne sekunde.. Gledao je u tebe sa stravom, pratio je svaki trzaj tvojih prstiju, kao da bi ga već samo to tvoje micanje moglo ubiti.

Tebe su tada nazivali Gvozdenom i Krvavom. Iridij

- Ja? Ja sam ȁpaczem. Jestem wciȁz pewnym chodzikiem, przedniȁ nogȁ, czȁłkiem, nibynȚȁzkȁ i tym podobne. Ja go trzymam przy ziemi, jak noga; ja jeszcze umiem chodzić. Nocȁ sȚiȁ, șe biegam, wspinam siș na drzewa, skaczș nad przepaćȁ, i wȚwczas odczuwam wytrzymałȁość materii i siș pȁznokci. Dla mnie przedmioty sȁ surowe jak glina, twarde, gorȁce, mokre jak kamieȚ, wiatr i woda, a dla ciebie sȁ spieczonȁ ziemiȁ, korynckȁ wazȁ, Wenerȁ, rakiștȁ i H2O. Dlatego ja rozpoznajș Jego pragnienie wody, gdy chce mu siș pić, pragnienie radości, gdy jest smutny, Jego pragnienie șycia, kiedy mȚwi, șe trzeba z tym skoȚczyć.

- Tak. Ale kiedy jest spragniony, to ja mu podajș wodș.

- Ty? Nie, ty tylko odkrșcasz kurek i przestawiasz dșwigniș pompy, ale On pije z mojej dłoni. Po mnie leje siș woda, ja czujș jej sșwieșość, jej wilgotność, jej szmer w Jego gardle i wreszcie to Jego uczucie błȚgosławieȚstwa od gaszenia pragnienia.

MȚwisz, șe mu podajesz wodș, gdy jest spragniony? Nie, ty mu tylko podajesz szklankș. Ty nawet pragnieniu nadałaś formș i dla picia znalazłaś odpowiedni styl.

Ty stanșłaś pomișdzy Nim, a Naturȁ, jak samozwaȚczy arbiter i cenzor, jak Mistrz ceremonii lub mȚwiȁc wprost – jak filtr. Wszystko, co On otrzymuje, musi zostać precedzone przez twoje palce, wszystkiego musisz dotknȁć i wszystko zbadać, przekształcić i przerobić wedłș swojego gustu, bez wzglșdu na to, czy Jemu siș to podoba czy nie. Na wszystkim musisz zostawić słȁd swojego pretensjonalnego palca i odbić pieczȁtkș swojego ograniczenia.

- Nie chcesz chyba, șeby On skubał lišcie i gryzł korș? Natura Go nie rozpuszcza...

- Tak. Dlatego ty z niȁ „wygrałaś”. „WyrȚwnałaś brzegi” i „poskromiłaś wody”. „Schwytałaś pioruny” i teraz trzymasz w swojej dłoni przerașajȁce siș, którymi mogłabyś zapewne w jednej sekundzie zniszczyć całș sșwiat. Ziemia leșy na twojej dłoni jak piłka, którą moșesz wyrzucić w kosmos. No, co siș wahasz, o Wszchemogȁca? Czemu nie wyrzucisz piłki mișdzy gwiazdy, aby obrȚciła siș w proch? Czemu nie dokoȚczysz swojego Wielkiego Dzieła?

- Ja nie chcș zniszczyć sșwiata.

- Nie chcesz? A czy istnieje chociaș jedno stulecie, kȚȚrego nie rozdarłaś noșami i nie podziurawiłaś ołowișem? To nie były słșwa, to byłș twoich pișć palcȚw w akcji.

- Najpierw były słșwa.

- Tak, wedłș Jana ApostȚła. I czego by słșwa bez

na vrhu tvoga zlatnog pera bio se već izlizao od ubijanja. Ta sitna tačkica plemenitog metala šetala je blazirano po papiru, kao da se dosađuje na nekoj neinteresantnoj i zamornoj sjednici, pa prikrađuje sebi vrijeme ispisujući tobožnje kineske riječi *pu-kao*, *cing-tao*, *pan-mukai* i crtajući idiličnu kućicu s vrtićem i plotom, čak i s dimom što izlazi iz dimnjaka na krovu. Tvoja je tačkica iridija međutim — sve tako šecuci *pu-kao*, *cing-tao* — ubijala idiličnu kućicu s vrtićem i plotom — plotunom, i od sve te idile ostajao je samo dim iz pušćanih cijevi...

ciebie dokonały? Słowa by się spierały, wskakiwały na siebie; padałyby pokonane słowa, ale kto by na tym stracił?

- Honor.

- Honor? Czyj honor? Wytłumacz mi to rycerskie słowo. Czy twój honor? Czy honorem nazywasz to, kiedy zaswędzi cię dłoń, podskoczy ci tętno, a palce zagrają, gorączkowo szukając rękojeści noża? Honor, kiedy na spuście trzymasz przygotowany palec wskazujący? Honor, kiedy znakiem krzyża wzywasz Bożą łaskę, aby osiadła na armacie? Honor, kiedy trzema palcami trzymasz pióro, które zabija?

- Pióro? Jakie pióro?

- Pióro wieczne sędziego sądu polowego. Już zapomniałaś?

On siedział przed nami z powodu pewnych słów. Nie z powodu czynu swoich rąk, a właśnie z powodu słów. Nie interesowało cię, jak mu te słowa wyleciały z buzi, ty zwyczajnie zapisałaś fakty. Powiedział i przyznał się, tobie to wystarczyło. A był blady jak śmierć, usta mu drżały jakby zamarzał. Liczył swoje ostatnie sekundy... Patrzył na ciebie z trwogą, śledził każde drgnięcie twoich palców, tak jakby już samo to twoje poruszenie się mogło Go zabić.

Nazywano cię wówczas Żelazną i Krwawą. Iryd na końcu twojego złotego pióra był już wytarty od zabijania. Ten drobny kawałek metalu szlachetnego flegmatycznie spacerował po papierze, tak jakby umierał z nudów na jakimś zupełnie nieinteresującym i nużącym posiedzeniu, umilając sobie czas wypisywaniem pozornie chińskich słów *pu-kao*, *cing-tao*, *pan-mukai* oraz gryzmołąc sobie idylliczny domek z ogródkiem i płotem, a nawet z dymem, który wychodzi z jego komina. Jednakże twój kawałek irydu – tak sobie spacerując do *pu-kao*, *cing-tao* – właśnie niszczył idylliczny domek z ogródkiem i płotem – plutonem, a z całej tej idylli został tylko dym lecący z rur...

[Povratak na sadržaj](#)

Krešimir Pintarić – Korak do ekstaze

Hrvatski pisac Krešimir Pintarić rođen je 1971. godine u Osijeku te diplomirao na zagrebačkom Filozofskom fakultetu. Preveden je na nekoliko jezika (češki, slovački, engleski i njemački), a i pisao razne kolumne i glazbene recenzije te radio kao urednik za razne tjednike, magazine i web portale (T-portal, Elle, Slobodna Dalmacija, Nedjeljna Dalmacija, Playboy, Cosmopolitan, Quorum, Vijenac, Treći program Hrvatskog radija). Za svoju knjigu pjesama i proznih tekstova "Tour de force" iz 1997. godine dobio je nagradu Josip i Ivan Kozarac u kategoriji mladih slavonskih autora, a njegova treća zbirka poezije "Commedia" priređena je i kao prva hrvatska multimedijaska zbirka stihova na CD-ROM-u. Od 2001. godine glavni je urednik projekta besplatne elektroničke knjige Društva za promicanje književnosti na novim medijima.

Korak do ekstaze

Čudno je to kako mozak ponekad može raditi točno ono što ne želimo. Kada je sve u redu, čovjek misli da je zapravo on svoj mozak plus tijelo. Ali dovoljno je da ga nešto izbaci iz ravnoteže (mene neobjašnjivi, ili barem privremeno neobjašnjivi, izostanci žene gotovo uvijek izbace iz ravnoteže), pa da se vrlo jasno pokaže kako je to iluzija. Evo ja upravo pokušavam natjerati mozak da se zaposli bilo čime što nije zamišljanje žene s ljubavnikom. On, s druge strane, ima svoje ideje kako je najbolje provoditi večer.

Postoji neki prekidač u tom mozgu. Nešto što ga u jednom trenutku prebacuje u zatvorenu petlju. Nekad se fiksira na sasvim bezazlene pojedinosti. Recimo, hodam ulicom i odjednom sam svjestan da ne mogu odvojiti pogled od svjetla farova automobila koji prolaze. Ti pokretni svjetlosni snopovi toliko okupiraju mozak da čak gubim osjećaj vlastitog tijela. Nezamisliva redukcija svijesti dok se ne dogodi.

Možda se nesvjesno sjetim nekog naglog pokreta, kako se na trenutak ukočila kada sam joj prišao s leđa i poljubio je u vrat dok je prala sude, ili kako me je grubo prekinula dok sam joj nešto objašnjavao. Možda je na takvo nešto osjetljiv taj prekidač u glavi.

Koliko god si ponavljao 'ona te voli, ne budi glup', toliko mi se čini da mi netko govori 'njoj je samo nezamislivo da nakon svih ovih godina bude bez tebe, nezamislivo joj je da se odrekne sve te energije i vremena što je uložila u tebe, u vašu vezu i to je sve; to je ne mora spriječiti da užitek i zadovoljstvo potraži, makar samo povremeno, s nekim drugim'.

Promatram kako se dvije crvene točkice na digitalnom satu pojavljuju i nestaju. Ali tako što ležim u mraku

Krok do ekstazy

Dziwne jest to, że mózg może czasami robić dokładnie to, czego nie chcemy. Kiedy jest wszystko w porządku, człowiek myśli, że on to w sumie mózg plus ciało. Ale wystarczy, że go coś wytrąci z równowagi (mnie zawsze wytrąca z równowagi niewytłumaczalne albo przynajmniej chwilowo niewytłumaczalne nieobecności żony) i bardzo szybko okazuje się, że to złudzenie. No i ja właśnie próbuję zmusić mózg żeby się zajął czymś innym niż wyobrażanie sobie żony z kochankiem. Z drugiej strony, on ma swoje pomysły, jak najlepiej spędzać wieczór.

W tym mózgu jest jakiś przełącznik. Coś, co go w jednym momencie przełącza na zamkniętą pętlę. Czasami się skupia na zupełnie nieszkodliwych szczegółach. Powiedzmy, idę ulicą i nagle uświadamiam sobie, że nie mogę oderwać wzroku od światła reflektorów przejeżdżających samochodów. Te ruchome snopy światła tak zajmują mózg, że tracę nawet poczucie własnego ciała. Niewyobrażalna redukcja świadomości dopóki się to nie stanie.

Może nieświadomie przypominam sobie jakiś nagły ruch, jak na chwilę zeszywniała, gdy podszedłem do niej od tyłu i pocałowałem ją w szyję, kiedy zmywała naczynia albo jak mi ostro przerwała, gdy jej coś wyjaśniałem. Może na coś takiego jest wrażliwy ten przełącznik w głowie.

Za każdym razem, kiedy powtarzasz sobie „ona Cię kocha, nie bądź głupi”, wydaję mi się, że mi ktoś mówi „ona sobie tylko nie może wyobrazić, że po tych wszystkich latach będzie bez ciebie, że zrezygnuje z tej całej energii i czasu, które zainwestowała w ciebie, w wasz związek i to wszystko; to jej nie musi powstrzymać

prevela

Paulina Sprynca

sprynia@gmail.com

i tišini, a sat sam si stavio na lice. Te su točkice onda dovoljne da sačine jedan cijeli univerzum. U kojem se sve događa s razlogom. Nedokučivim, ali ipak razlogom. Sva ta crvena svjetlost razlivena u mojim očima, u pogledu koji ne mogu fokusirati. Mislim kako zapravo ne osjećam ništa osim velikog umora. Takvog umora koji čak može ispuniti i onu šupljinu koju osjećam negdje u utrobi.

U tom trenutku se sjetim kako sam na televiziji gledao dokumentarac u kojem je jedna žena, koja je imala neku degeneraciju temporalnog režnja, pričala kako je rado odlazila u knjižnicu, ali ne da bi tamo čitala, već da bi se vozila liftom i promatrala dvije lampice, crvenu koja je pokazivala da je lift u pokretu i zelenu koja je pokazivala da lift miruje. Kako je znala sate provesti u liftu promatrajući te dvije lampice. Kako je često pritom osjećala zanos, a ponekad i pravu ekstazu.

„...przez tym by choćby czasami dzieliła z kimś innym przyjemność i zadowolenie.”

Obserwuję jak dwie czerwone kropczki pojawiają się i znikają na cyfrowym zegarze. Ale robię to w taki sposób, że leżę w mroku i ciszy, a zegar położyłem sobie na twarz. Te kropczki są zatem wystarczające by stanowić jeden cały wszechświat. W którym wszystko się dzieje z jakiegoś powodu. Niepojętego, ale jednak z jakiegoś powodu. Cała ta czerwona światłość rozlana w moich oczach, w spojrzeniu, którego nie mogę skupić. Myślę sobie, że właściwie nie czuję niczego oprócz wielkiego zmęczenia. Takiego zmęczenia, które może wypełnić nawet i tę jamę, którą odczuwam gdzieś we wnętrzościach.

W tym momencie przypominam sobie, że oglądałem w telewizji dokument, w którym pewna kobieta, która miała jakieś zwyrodnienie płata ciemieniowego, opowiadała z jaką ochotą chodziła do biblioteki, ale nie po to by tam czytała, ale żeby jeździła windą i obserwowała dwie lampki, czerwoną, która pokazywała, że winda jest w stanie ruchu i zieloną, która pokazywała, że winda znajduje się w stanie spoczynku. O tym jak spędzała całe godziny w windzie obserwując te dwie lampki. O tym, jak wtedy często odczuwała zachwyty, a czasami doświadczała prawdziwej ekstazy.

[Povratak na sadržaj](#)

Goran Tribuson – Kuća u kojoj stanuje vrag

str. 9 - 11

Kuća u kojoj stanuje vrag

Jesi li ti Flekač? - upita ga čovjek u hubertusu.

Flekač kimne glavom, iznenađen što ga je netko ipak prepoznao.

Onaj Krešo Flekač koga su svi zvali Delon i koji je, prije nego je otišao na robiju, pojebao sve ženske na Plinari?

Ne, ne! - branio se Flekač kao da mu je neugodno. - Delon je moj brat. Nazvali su ga po onom francuskom glumcu... Po Alainu Delonu...

Znam da ga nisu zvali Delon po Johnu Wayneu - odbrusi ribič. - Dakle, to nisi ti? Ili, ti nisi on?

Ne. Uvijek su nas zamjenjivali. On je tri godine mlađi i još uvijek je u Lepoglavi. A ja... ja sam proveo dvadeset godina u Berlinu... Zbog biznisa...

Zbog biznisa? - pogleda ga ironično ribič, svlačeći hubertus. Ili si možda zbrisao zbog rata sa Srbima? Ali, nema veze... Znaš, mnogo je gnjevnih muževa koji pamte takve stvari i koji bi ti rado razbili glavu.

Rekao sam vam da nisam Delon! - razljuti se Roby. - Jebe mi se za njega! Svi znaju da sam dvadeset godina u Berlinu i da nikada nisam petljao s tuđim ženama!

Vraga nisi petljao! Nema tog tko nije petljao s tuđim ženama! Čemu bi i služile tuđe žene nego za takve stvari.

Čudan svat, pomisli Flekač, ali mu se učini da je pametnije pustiti ga na miru. Ta ionako će tek nešto prigristi, popiti možda pivo, a onda odmah na poslovnjak u napuštenu tvornicu čarapa.

Što ćeš popiti? Ili pojesti? - upita Robyja vlasnik gostionice koji se iznenađa stvorio ponad njegova stola. Roby mu uzvratil pogled. Stari je zbilja izgledao poput ostarjelih bandita iz vesterna koji su se odigravali na jugu Teksasa i gorjeli od podivljalog technicolora. Melez sive kose s izrazom nervoznog psa koji ne može pronaći drvo koje bi zapišao.

Mi smo na „ti“? - upita Roby ne bez pedagoškoga prijekora u glasu.

Daj, Delon, nemoj kenjat! Što ćeš! - uzrujanim će glasom vlasnik lokala, vadeći iz sakoa drvenu olovku i notes za narudžbe. Kao da se tu i moglo naručiti nešto što se ne bi moglo upamtiti. - Znam te otkako su te

Dom, v ktorom býva diabol

Ty si Flekač? - spýta sa ho človek v hubertuse.

Flekač prikývne, prekvapený, že ho vôbec niekto predsa spoznal.

Ten Krešo Flekač, ktorého všetci volali Delon a ktorý, pred tým než odišiel do basy, fikal všetky ženy na Plynárni?

Nie, nie! - bránil sa Flekač, ako keby mu to bolo nepríjemné. - Delon je môj brat. Dali mu meno podľa toho francúzskeho herca... Podľa Alaina Delona...

Ja viem, že mu nedali meno Delon podľa Johna Wayna - odsekol rybár. - Teda, to nie si ty? Alebo, ty nie si on?

Nie, stále si nás mýlili. On je o tri roky mladší a je ešte stále v Lepoglave¹. A ja... Ja som strávil dvadsať rokov v Berlíne... kvôli biznisu.

Kvôli biznisu? - rybár sa ironicky pozrel naňho vyzliekajúc si hubertus. Alebo si možno zmizol kvôli vojne so Srbmi? Ale, je to jedno... Vieš, je veľa nahnevanych mužov, ktorí sa pamätajú na také veci a ktorí by ti radi rozbili hlavu.

Povedal som vám, že nie som Delon! - rozčúlil sa Roby. - Naňho úplne jebem! Všetci vedia, že som dvadsať rokov v Berlíne a že som sa nikdy nezapletal s cudzími ženami!

Horkýže nezapletal! Neexistuje taký, ktorý nezapletal s cudzími ženami! Na čo by slúžili cudzie ženy, ak nie na také veci.

Podivný človek, pomyslí si Flekač, ale pochopil, že bude múdrejšie ho nechať na pokoji. Aj tak si len niečo zaje, možno si vypije pivo, a potom sa hneď vyberie na pracovné stretnutie do opustenej továrne na ponožky.

Čo si dáš na pitie? Alebo na jedenie? - spýta sa Robyho majiteľ hostinca, ktorý sa zrazu zjavil nad jeho stolom. Roby mu opätovoľ pohľad. Starý naozaj vyzeral ako tí ostarnutí banditi z westernov, ktoré sa odohrávali na juhu Texasu a horeli od rozdivočeného technicoloru. Bastard so sivými vlasmi s výrazom nervózneho psa, ktorý nemôže nájsť strom, ktorý by počural.

My si tykáme? - spýta sa Roby nie bez pedagogickej

prevela

Helena Knežević

hknezevi@ffzg.hr

¹ známe chorvátske väzenie

prebili kad si se ono motao oko Fröhlichove kćeri. Jebote, tri dana prije no što se cura trebala udati. Zbilja si oduvijek bio gad...

Čuj, Žohar! - prekine ga ribič. - On ti nije Delon, nego Delonov stariji brat Roby. Delon je još uvijek u gajbi.

Roby! Otkud ti to blesavo ime? Tko se danas zove Roby?! - nije se dao zlovoljni gostioničar.

Zovu me Roby jer sam oduvijek sličio na Roberta Redforda... onako malo...

Kurac si sličio... Sigurno te zovu Roby jer si i ti bio na robiji... Uostalom, baš me briga! Reci što hoćeš?

Nešto bih pojeo. Prije poslovnog sastanka.

Imamo lignje s jajima i srdele s ajvarom... i blitvu s faširanim šniclima, ali je to od prekjučer... - reče gostioničar pa rutinskim potezom krpe otrese mrvice sa stola.

Lignje s jajima?! - čudio se Roby. - Nikad nisam čuo za takvo što! Jesu li bar domaće?

Jesu - odvratila preko volje gostioničar. - U Patagoniji... mislim... tamo su domaće.

Pa kad je na koncu Roby ipak odustao od jela i naručio tek hladno pivo, ribič se nagne prema njemu i počne mu povjerljivo tumačiti:

Žohar ti je skroz lud! Sjećaš se kako je *Vuglec* nekoć bio dobra birtija? Domaće vino, krvavice sa zeljem, fileki...

Žohar je naslijedio lokal po nekoj čudnoj izvanbračnoj liniji i potpuno ga sjebao. Nudi te strahote poput srdela s ajvarom, soka od kukuruznih klica i šta ja znam... Ali, što ćeš! Nemaš tu što birati. Svaka birtija u četvrti je bolesna na svoj način.

A zašto ga zovu Žohar?

Pa zar ne vidiš da je lud za atomskim ratom! - uzbudi se ribič kao da ga ljuti što to nije samo po sebi jasno. - Vidiš te bombe, rakete, taj fliper! Jebi ga, to mu je hobi. Netko sakuplja novčiće, drugi pak vole modele trkaćih automobila, a Žohar je lud za atomskom kataklizmom! Ili nuklearnom... Ne znam točno kakva je razlika...

Ali, kakve veze imaju žohari s atomskim ratom? - i dalje se sasvim opravdano čudio Roby.

I nemaju! - tumačio mu je tip s ribičkim priborom, koji se, čini se, od svih tih birtija rijetko kada uspijevao probiti do pečališta na bajeru pokraj stare ciglane. - Slušao je na radiju da će sveopći atomski ili nuklearni rat preživjeti samo škorpioni, pa je s tom čudnom zoološkom pričom danima gnjavio goste. Ali se smotao,

výčitky v hlase.

Delon, nesoer ma! Čo si dáš? - povedal majitel lokálu rozčúleným hlasom, vyťahujúc zo saka drevenú ceruzku a notesík na objednávky. Ako keby sa tu dalo niečo objednať, čo by sa nedalo zapamätať. - Poznám ťa odkedy ťa zbili, keď si sa motal okolo Fröhlichovej dcéry. Kurva, tri dni pred jej svadbou. Veru odjakživa si býval ničomník...

Počuj, Šváb! - zastaví ho rybár. - To nie je Delon, ale Delonov starší brat Roby. Delon je ešte stále v lapáku.

Roby! Odkiaľ máš to chumajské meno? Kto sa ešte dnes volá Roby?! - nedal sa namosúrený hostinský.

Volajú ma Roby, lebo som sa vždy podobal na Roberta Redforda... tak trochu...

Čerta starého si sa podobal... Určite ťa volajú Roby, lebo si si tak ako tvoj brat zarobil na basu... Koniec koncov, mám to v piči! Povedz, čo chceš?

Niečo by som zjedol. Pred obchodným rokovaním.

Máme kalmare s vajcami a sardinky s ajvarom²... a mangold s fašírkami, ale to je od predčera... - povedal hostinský a rutinným pohybom utierkou otriasol omrvinky zo stola.

Kalmare s vajcami?! - čudoval sa Roby. - O niečom takom som nikdy nepočul! Sú aspoň domáce?

Áno - odpovedal hostinský neochotne. - V Patagónii... myslím si... tam sú domáce.

Keď sa Roby nakoniec predsa len rozhodol neobjednať si nič na jedenie, ale len studené pivo, rybár sa nahol k nemu a začal dôverive vykladať:

Šváb je úplne trhnutý! Pamätáš sa, aká bola *Vuglec* kedysi dobrá krčma? Domaće víno, krvavnice s kyslou kapustou, držky...

Šváb zdedil lokál po nejakej divnej nemanželskej línii a úplne ho skurvil. Ponúka ti hrôzy ako napríklad sardinky s ajvarom, šťavu z kukuričných klíčkov a čo ja viem... Ale, čo sa dá robiť! Nemaš si tu čo vybrať. Každá krčma v tejto štvrti je svojím spôsobom chorá.

A prečo ho volajú Šváb?

Čo nevidíš, že je celý blázon do atómovej vojny! - vzplanie rybár, ako keby ho rozčulovalo, že to nie je jasne samé od seba. - Vidiš tie bomby, rakety, ten flipper! Je to, kurva, jeho koníček. Nieкто zbiera mince, zatiaľ čo iní majú radi modely pretekárskych áut, a Šváb je celý blázon do atómovej kataklizmy! Alebo nukleárnej... Nevieť presne, aký je rozdiel...

² mleté zelené papriky s baklažánom

zaboravio o kojim se kukcima radi, pa je stao tumačiti kako će završnu ratnu kataklizmu preživjeti samo žohari. Što su mogli, nazvali su ga Žohar!

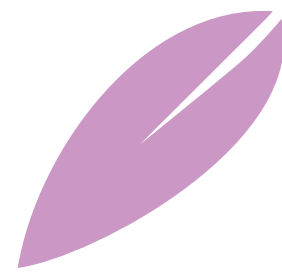
Roby se nasmije preko volje, otpije malo piva koje mu je baš u taj trenutak donio poklonik nuklearne apokalipse i spazi kako po daščanom podu mili veliki žohar. Nije to bila nikakva rijetkost ili higijenski skandal jer su sve gostionice u predgrađu imale čitava jata ovih kukaca koji su živjeli pod daščanim podovima i hranili se otpacima ili već nečim drugim.

Ale čo majú šváby s atómovou vojnou? - ešte stále sa celkom oprávnene čudoval Roby.

Veru majú figu! - vysvetľoval mu človek s rybárskymi potrebami, ktorému sa, ako sa zdá, zo všetkých tých krčiem zriedka podarilo dostať sa na rybačku na bagrovisko vedľa starej tehelne. - Počul v rádiu, že svetovú atómovú alebo nukleárnu vojnu prežijú iba škorpióny, a tak s tým divným zoologickým príbehom deň čo deň otravoval hostí. Ale poplietol sa, zabudol, o ktorý hmyz ide, a tak začal vysvetľovať, že poslednú vojnovú kataklizmu prežijú len šváby. A čo už potom mohli, len mu dať prezývku Šváb!

Roby sa neochotne usmial, odpil si trochu piva, ktoré mu práve v tej chvíli priniesol prívrženec nukleárnej apokalypsy, a všimol si veľkého švába, plaziacieho sa po doštenej dlážke. Nebola to žiadna výnimka či hygienický škandál, lebo vo všetkých hostincoch na predmestí nájdete celé armády tohto nechutného hmyzu, ktoré žili pod doštenými dlážkami a živili sa odpadom alebo niečím iným.

[Povratak na sadržaj](#)

Petar Šegedin – Djeca božja

Životopis Petra Šegedina

Petar Šegedin se narodil roku 1909 na Korčule a zemřel roku 1998 v Záhřebu. Svými texty přispíval do měsíčníku *Pečat*, který propagoval svobodu literární tvorby. První příspěvek *Odlomak proze* zveřejnil pod pseudonymem Petar Kružić. Na Druhém sjezdu spisovatelů Jugoslávie v Záhřebu roku 1949 se svým referátem *O našoj kritici* postavil literatuře socialistického realizmu. Působil v sektoru kultury - jako tajemník Matice chorvatské, pracoval v Jugoslávském lexikografickém ústavu, byl předsedou Společnosti chorvatských spisovatelů a stal se členem Chorvatské akademie věd a umění. Obdržel mnoho literárních ocenění. Psal romány - *Djeca božja* (1946) *Osamljenici* (1947), *Vjetar* (1986), *Crni Smješak* (1969), povídky - *Mrtvo more* (1953), *Na istom putu* (1963), *Orfej u maloj bašti* (1964), *Sveti vrag* (1965), *Izvjestaj iz pokrajine* (1969), *Getsemanski vrtovi* (1981), *Tišina* (1982), *Licem u lice* (1987), cestopis *Na putu* (1963) a eseje – *Eseji* (1956), *Essay o obliku i sadržaju* (1955), *Riječ o riječi* (1969), *Svi smo mi odgovorni* (1971). Do češtiny zatím přeložen nebyl.

Stručný popis obsahu literárního díla *Děti boží*

Děj se odehrává ve vnitrozemní vesnici Žrnovo na ostrově Korčula. Hlavní postavou je malý chlapec Stakan. Ten je poznamenán prostředím, křesťanským duchem vesnice, kde se nic významného neděje. Stakan trpí utkvělou představou, že je posedlý ďáblem. Jeho precitlivělou duší tíží svědomí kvůli spáchaným hříchům (nic hrozného však neprovedl). Snaží se osvobodit od tohoto pocitu, utíká proto z domova a následně se dokonce pokusí ukřižovat. Román je vystavěn na monolozích obyvatelů vycházejících z uzavřené povahy jejich světů. V této próze dále hrají významnější roli Stakanův strýc Antunica, vesnický učitel nebo kněz Petar.

Rebekina mjera

Na istočnom zidu groblja svetoga Vida sjedio je Stakan. Tu pokraj njega, izvan samog zida što je opkoljavao groblje, nalazio se omanji četverouglasti prostor, obzidan također. Po tom prostoru ležahu razbacane stare pljesnive krpe, izlomljene, pocrnjele i crvotočne daske, suha polegla trava i valjda iz groblja izbačena žica nekadanjih posmrtnih vijenaca, te svakojaki ostaci papirnatog i povoštenog lišća jarkozelene boje. Mali Stakan jezurio dugo i netremice u vlati trava koje su rasle iz zida červerouglasta prostora, te se njihale na jugu koji je u otegnutim zamasa hujao kotlinom žrnovskom i uz težak, vlažan šum prelazio preko groblja savijajući visoke čemprese poredane u aleju na ulazu groblja. Svaki pokret vlati i drhtaj jedne papirnate blijede ruže što je visjela o svojoj žičanoj peteljci, čudnim slučajem zakačenoj o žbuku zida, pratio je mali Stakan i u sebi osjećao kako tone, kako se gubi prekriven crnim mrakom tuge.

Zapušten četverouglasti prostorčić kraj njega bilo je

Rebečina míra

Na východní zdi hřbitova svatého Víta seděl Stakan. Vedle něho, mimo samotnou zeď, která obepínala hřbitov, se nacházel menší čtvercový prostor, taktéž obehnaný zdi. V tomto prostoru ležely poházené staré plesnivé cáry, zčernalá a červotočivá prkna, suchá slehlá tráva a nejspíše ze hřbitova vyhozené dráty někdejších pohřebních věnců a všelijaké zbytky voskovaných listů jasně zelené barvy. Malý Stakan zíral dlouho nepohnutě na stébla trávy, která vyrůstala ze zdi čtvercového prostoru a vlála v jižním větru, který v táhlých poryvech dul žrnovskou kotlinou a s mohutným, vlhkým šuměním ohýbal cypřiše v aleji před hřbitovem. Stakan pozoroval každý pohyb stébla a záchvěv papírové bledé růže visící na svém drátěném stonku, záhadným způsobem zachyceným v omítce zdi a přitom vnitřně cítil, jak se utápí, jak se ztrácí zahalen do černého závoje smutku.

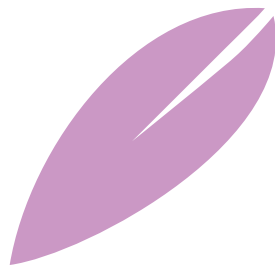
Vyhloubený čtvercový prostor vedle něj byl hřbitov, na kterém se pohřbívaly narozené nepokřtěné děti. Šlo především o mrtvá nemluvňata. Jeho smutek a ztrac-

prevela

Paula Brčićová

Filozofická fakulta

Masarykova univerzita, Brno

groblje u kojemu su se pokapala umrla nekrštena djeca. Radilo se uglavnom o mrtvorodenčadi. Tuga i izgubljenost posljedica su svega onoga što se s njim zbivalo u posljednje vrijeme, a ovo malo groblje bijaše danas povod za izljev svih zamršenosti iz njega, kroz najrazličitije varijacije slika, misli i osjećaja. Malo je tu bilo jasnih viđenja, sve je ispunjalo teško i bolno ćućenje. Oko njegovo, kao sitnozor, pratilo je sve ove jedva vidljive i zaboravljene detalje na malom groblju dovodeći svaku pojedinost u uzročnu vezu sa svojom tugom. Pričinjalo mu se doista ponekad da su ti otpaci uzrok žalosti.

Iza njega, na velikom groblju, bijaše još svijeta koji se malo-pomalo razilazio. Na puteljcima što su odvodili do zaselaka vidjeli se ljudi kao crne mrlje gdje se probijaju uz vjetar, ili nošeni zamasima juga nestaju iza prvih kuća. Sprovodili su strica Antunicu. Umro je onu noć kada su don Petar i učitelj govorili o ljudožderstvu. Noću se zakašljao i krv ga zagušila. Nitko nije ni znao. Ujutro ga tetka našla u krevetu mrtva i zgrčena s jednom rukom pruženom prema lojanici, a drugom na ustima. Čudno: ta smrt nije Stakana toliko rastužila koliko prestrašila. Dok je bio živ bojao se njega, ali sada ga se još više plaši. Ono prazno predsoblje će uvijek biti užasno...

Sa sjedišta gdje se nalazio mogao se vidjeti zvonik i krov crkve svetoga Martina. Ponekad je dizao glavu i pogled sa sitnica i pogledavao na brežuljak prema crkvi: taj predio mu je postajao jednim mjestom u čitavom selu gdje đavao nije mogao vladati. Bilo je to središte svetosti, tajnovitosti, moći onoga koji i nad đavlom gospodari. Znao je da mora vjerovati i u dobrotu toga mjesta, a ipak... Nikada se u svojoj svijesti nije mogao pomiriti s tim da je dobro i pravedno to što su mala, još nekrštena, djeca osuđena da poslije smrti ne idu u raj već u limb.

Pa oni nisu ništa krivi što ih nisu krstili. Oli su oni krivi što su umrili... mislio je on već od prvog časa kada je to saznao, a i sada, dižući pogled s tih otpadaka prema crkvi svetog Martina, budio se u njemu i čitava ga obuhvaćao čudan osjećaj. U njegovu svijest nije smjela prodrijeti jasno misao o okrivljivanju svega onoga što se kupilo na humku svetog Martina, ali osjećaj prema toj crkvi bijaše strah i tamno, još nejasno neprijateljstvo. Ljubavi nije bilo. U crkvi su bili nepravedni prema kozličima („*Već u paklu međ kozličim!*...“), ali to ne bijaše ništa prema ovoj nepravednosti nasuprot maloj djeci koja nisu mogla biti krštena. I tu se počela javljati u njemu misao da on mora umrijeti na križu i za njih.

nost byly výsledkem dění posledních dní, a tento malý hřbitov v něm dnes způsobil výlev všech jeho zamotaných myšlenek skrz nejrůznější variace pohledů, myšlenek a pocitů. Vše vyplňovalo těžké a bolestné tušení. Jeho oko jako drobnohled pozorovalo všechny i sotva viditelné a přehlížené detaily na malém hřbitově a dávalo je do souvislosti se svým smutkem. Skutečně se mu zdálo, že tyto odpadky vyvolávají smutek.

Za ním na velkém hřbitově byli ještě lidé, kteří se však postupně rozcházeli. Na cestičkách, které vedly do vísek, bylo vidět lidi jako černé tečky jak se probíjí větrem nebo se ztrácí za prvními domy popoháněni jižním větrem. Pohřbívali strýce Antunicu. Zemřel onu noc, kdy se farář Petr s učitelem bavili o lidojedství. V noci se udusil vlastní krví. Nikdo o tom nevěděl. Ráno ho tetka našla v posteli mrtvého a zkrouceného s jednou rukou natáhnutou k lojové svíčke a druhou na ústech. Zvláštní, tato smrt nezarmoutila Stakana natolik, nakolik ho vyděsila. Dokud byl naživu, obával se ho, teď z něj má však ještě větší strach. Ta prázdná předsíň v něm navždy bude budit hrůzu...

Z místa kde seděl, bylo možné vidět zvonici a střechu kostela svatého Martina. Občas zvedal pohled od maličkostí a upíral ho směrem na vršek ke kostelu. Toto místo pro něj zůstávalo jediným z celé vesnice, kde ďábel neměl žádnou moc. Bylo to místo svaté, tajemné, kde vládne ten, jemuž se i ďábel pokloní. Věděl, že musí věřit v dobrotu tohoto místa, a přeci... Nikdy se ve své mysli nesmířil s tím, že je správné a spravedlivé posílat malé, ještě nepokřtěné zesnulé děti do limbusu místo do ráje.

Vždyť ony nemohou za to, že je nepokřtíli. Cožpak je jejich chyba, že zemřeli... přemítal Stakan od té chvíle, kdy to zjistil a nyní, když zvedal pohled od odpadků směrem ke kostelu svatého Marina, se v něm probouzel a celého ho zachvátil zvláštní pocit. Do jeho vědomí nemohla jasně proniknout myšlenka obvinění všeho toho, co se těsnalo na vršku svatého Martina, avšak pocit k tomuto kostelu byl strach a temné, zatím jasně nedefinované nepřátelství. Ani stopa po lásce. V kostele byli nespravedliví vůči kůzlátkům („*Nýbrž do pekla mezi kůzlata!*...“), to však nebylo nic oproti nespravedlnosti vůči malým dětem, která nemohla být pokřtěna. Tehdy ho napadlo, že za ně musí zemřít na kříži.

Zhubnul a poslední dva dny byl nejčastěji sám. Jen stěží přemluvil Kusu, aby si zrovna teď šli hrát na Velký pátek. Vždyť se domluvili, že s tím počkají na

Smršavio je, a ova posljednja dva dana bio je najčešće sam. Teško mu je bilo nagovoriti Kusu da se baš sada počnu igrati Velikog petka. Ta dogovorili su se da će sačekati do pravog Velikog petka. Ali on više nije mogao čekati, svaku sekundu se bojao da će davao doći i posve ga odnijeti. Noću nije spavao, a čim je ma i na trenutak zadrijemao, odmah su se javljale strašne slike koje su izazivale krikove. Ukućani nijesu imali vremena da to zapazaju. Odgovarali su samo psovanjem na to što ih noću uznemiruje. Danju je dolazio kući samo na trenutak, toliko da ga vide, a ni u školu nije išao. Stalno je bio u spilji. Sam je pripremio križ od dva suha borova debela koja su seljaci nekada mislili iskoristiti kao rožnjike krova, ali kako su im bili valjda suvišni, ili su ih naprosto zaboravili, ostali su pod Bilin Kokom dugo vremena i već počinjali gnjiljeti. Bijahu to za njega dva teška komada drva koja je jedva dovukao pred spilju. Čudno je, ali on nikada nije pomišljao na to da ih oni neće moći uzdignuti uvis.

Na ovom zidu čekao je sada Kusu i Miku Veliškina. Već se svi bijahu razišli s groblja kada su njih obojica doista došli k njemu. Pogledao ih je i prestrašio se. Pobojava se da će pročitati na njegovu licu namjeru koju je u sebi krio i da će se uplašiti te odustati od igre.

„Homo ... undas poza meju ...“ rekao je odmah Kusa, pokazujući poprečan put prema Bilin Koku. „Jesi li vidi greb di su ga zakopali?“ pitao je Miko Stakana i ne osvrćući se na riječi Kusine. „Ne, homo tamo ...“ odgovorio je kao odsutan Stakan i zaputio se prema grobu gdje su zakopali Antunicu.

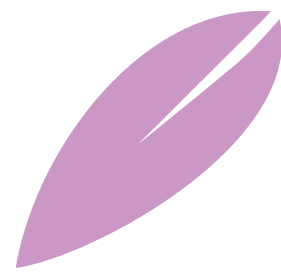
Vjetar je tjerao duge redove oblaka nad grobljem, savijao čemprese i zviždao na konopcu kojim je bilo privezano zvonce crkvice. Okrenuo se prema toj vjetrom napetoj uzici na trenutak i zatim brže potrčao prema grobu. Došao je do kamene ploče na rubovima svježeokrečene i odmah uz nju zapazio nekoliko kapi krvi. Bilo je običaj u selu da se mrtvac secira kako bi se moglo točno saznati od čega je umro. Te kapljice krvi još više povećavaju strah u njemu; samo je časak promatrao ploču i opet pogleda prema humku svetog Martina. On doista nije htio, ali je taj pogled bio pun prijekora. Sagnuo je zatim glavu, pomislio kako sada Antunica leži zamotan u bijeloj plahti na vlažnoj zemlji i obuzme ga upravo paničan strah. Potrčao k Miki i Kusi koji su već bili na cesti prema Bilin Koku. Čim ih je stigao, reče im: „Znate, vi ćete poč uredit sve kako u crikvi, a ja ću se odma vratiti... Gren, unin, gren poza, onin, Bilušin Vrh ubrat malo, unin ... malo...“ mrmljao je tako nespretno

pravý Velký pátek. Ale on už nemohl dál čekat. Každou vteřinu se bál, že přijde ďábel a nadobro ho odnese. V noci nespál, a když se mu podařilo na okamžik usnout, hned se mu zjevovaly strašlivé obrazy, a on se budil s křikem. Ostatní členové rodiny neměli čas si toho všimát. Reagovali pouze nadávkami, že je v noci ruší. Přes den přicházel domů jen na chvíli, aby ho viděli, a do školy také nechodil. Neustále byl v jeskyni. Sám připravoval kříž ze dvou suchých borovicových kmenů, které sedláci kdysi chtěli použít na konstrukci střechy, ale jelikož byly nadbytečné, nebo na ně docela zapomněli, zůstaly pod vrškem zvaným Bílý Kok dlouho a už začínaly hnit. Byly to pro něj dva těžké kusy dřeva, které sotva dovedl před jeskyni. Zvláštní, nikdy nepřemýšlel nad tím, že je nebudou moci pozdvihnout.

Na této zídce čekal na Kusu a Miku Veliškina. Ze hřbitova už se všichni rozešli, když ti dva přišli k němu. Podíval se na ně a dostal strach. Obával se, že na jeho obličej poznají úmysl, který si nechával pro sebe, že se vystraší a upustí od hry.

„Pojdme... tamhle za příkop...“ řekl ihned Kusa a ukazoval na přímou cestu k Bílému Koku. „Viděl jsi hrob, kam ho pohřbili?“ zeptal se Miko Stakana neohlížejíc se na Kusova slova. „Ne, pojdme tam ...“ odpověděl jako nepřítomný Stakan a vydal se směrem ke hřbitovu, kde pohřbili Antunicu.

Vítr hnal dlouhé řady mraků nad hřbitovem, ohýbal cypřiše a hvízdal na provázku, na kterém byl přivázán zvonek kostelíka. Na okamžik se otočil k tomu větrem napnutému lanku a pak rychle zamířil k hrobu. Došel ke kamennému, čerstvě zavápněnému náhrobku a hned vedle něj si všiml několika kapiček krvi. Ve vesnici bývalo zvykem podrobit nebožtíka pitvě, aby se zjistilo, na co přesně zemřel. Tyto kapky krve umocnily jeho strach; jen letmo se podíval na náhrobek a opět stočil pohled k vršku svatého Martina. Opravdu to nechtěl, ale jeho pohled byl plný opovržení. Poté sehnul hlavu, představil si Antunicu jak leží ovázaný bílým plátnem na vlahé zemi a zachvátil ho přímo panický strach. Dal se do běhu k Mikovi a Kusovi, kteří již byli na cestě k Bílému Koku. Jakmile je doběhl, řekl jim: „Víte co, vy půjdete připravit všechno jako v kostele a já se hned vrátím... jdu, totiž, jdu za, totiž, Bilušin vrcholek natrhat trochu, totiž, trochu ...“ mumlal tak nesrozumitelně, že bylo oběma jasné, že jim nechce říci, proč jde touto cestou, avšak nežádali vysvětlení. Odešli se silným poryvem větru přeskakujíc kamenné zídky. Stakan se

da su oni obojica vidljeli kako neće da kaže zašto ide tim putem, no nisu htjeli tražiti objašnjenja. Jak zamah vjetra ih je odveo. Podoše poskakujući preko kamenih ograda, a Stakan, uskom stazicom, prema velikom boru izraslom na brijevu iznad groblja. Ostavši sam okrenuo se nekoliko puta oko sebe. Ostavljao je groblje. Imao je osjećaj da ga netko prati. U mutnoj, uzburkanoj njegovoj svijesti nekim čudom živjele su i jasne misli, ali upravo radi toga što su jasne, izgledale su mu nevažne: Umro je stric Antunica, a žandari su skoro odveli strica Ivana. Javio im se sam, a mislili su da je i on među onima koji se noću skiću i pjevaju: *Care Franjo to te narod pita, što ratuješ kada nemaš žita!* Pred žandarima se stric opravdavao gotovo plačući: „Eto brat mi je na smrtnoj postelji, pa kako mogu ... A nikoga, eto cila je kuća na meni!“ Kako laže, a velik je – mislio je Stakan.

Put je pred njim postajao sve strmiji. Morao se hvatati grmlja da bi se mogao popeti. Misao o stricu Ivanu je bila samo varka koja je pokušavala olakšati njegovo stanje. Odluka da danas pokaže svima tko je on, bilo je ono što je svu njegovu nutrinu obuhvatilo i nosilo takvom snagom da se doista moglo govoriti o opsjednutosti. Eto, čim je više nestajao u šikari brijeva, posve nesvjesno je sve više pred samim sobom glumio zamišljenu ulogu. I misao o stricu Ivanu je lagano nestajala. Uozbiljio je svoje mršavo lice, pognuo se, te se tu i tamo okretao ne samo radi toga da vidi ne slijedi li ga tko, već i radi toga da baci pogled na selo. U tom pogledu bijaše nekog mutnog sažaljenja, prijetnje, ali najviše opominjanja.

Veliki bor nije bio daleko, brzo mu se približio. Čim se našao pred njim, posve se smutio. To je mjesto trebalo biti njegov Getsemanski vrt, tu se trebalo pomoliti prijetećim riječima. Na njegovu nesreću nije bilo ni jedne masline u blizini. Kako je mogao na to zaboraviti... Bilo je međutim, kasno, morao se zadovoljiti i ovim. Ova greška je toliko zavela njegove misli da se, kada je ponovno prešao na ono zašto je ovamo došao, više nije mogao snaći. Nikako se nije mogao uživjeti u svoje stanje, u svoje namjere, kao što je to do malo prije radio. Nije više mogao glumiti. Prijeteći je on znao i bilo mu je posve uvjerljivo da će se baciti na koljena pred onim velikim kamenom pod borom, sklopiti ruke i prebaciti ih preko njega, kao što je to vidio na slici, a eto sad, kada je već pred tim kamenom, nije mu se dalo otpočeti, postajalo mu je sve neuvjerljivo. Okretao se u neprilici k selu, k brežuljku svetog Martina. Selo je u njemu budilo osjećaj prijekora, a brežuljak strahopoštovanje. Čudno je, ali se mora primijetiti da je bio zaboravio groblje. Već se nekoliko

vydal úzkou pěšinkou k velké borovici na pahorku nad hřbitovem. Jakmile zůstal sám, otočil se několikrát kolem sebe. Hřbitov nechával za zády. Měl pocit, že ho někdo sleduje. V jeho zakalené, neklidné mysli záhadným způsobem přežívaly jasné myšlenky, a právě pro svou jasnost se mu zdály nedůležité: Zemřel strýc Antunica a četníci skoro odvedli strýce Ivana. Ozval se jim sám a přitom si mysleli, že je jedním z těch, kteří se potloukají po nocích a zpívají: *Císaři Františku na to se tě národ ptá, proč válčíš, když nemáš žito!* Před četníky se strýc ospravedlňoval skoro s pláčem: „Bratra mám na smrtné posteli, jak bych mohl... A nikoho nemám, celý dům je na mně!“ Jak lže a přitom už je velký – myslel si Stakan.

Cesta před ním byla čím dál strmější. Musel se chytat keřů, aby se mohl vyšplhat. Myšlenkou na strýce Ivana se pokoušel oklamat a rozptýlit své rozpoložení. Rozhodnutí, že dnes ukáže všem kdo je, pohltilo jeho nitro a hnalo ho takovou silou, že bylo namíste hovořit o posedlosti. Čím hlouběji zacházel do houští na vrcholku, tím více naprosto nevědomky hrál sám před sebou smyšlenou roli. I myšlenka na strýce Ivana postupně mizela. Jeho hubený obličej ztvárněl, shrbil se a čas od času se ohlédl nejen kvůli tomu, aby zjistil, zda ho někdo nesleduje, ale i kvůli tomu aby vrhnul pohled na vesnici. V tom pohledu se odrážela jakási lítost, výhrůžka, ale především výčitka.

Velká borovice nebyla daleko, rychle se k ní přiblížil. Jakmile stál před ní, přišel do rozpaků. Toto místo měla být jeho Getsemanská zahrada, zde se měl modlit před ukřižováním. Na jeho neštěstí tu nebyl ani jeden olivovník. Jak na to mohl zapomenout... Ovšem bylo už pozdě, musel se spokojit i s tímto. Tato chyba natolik zaujala jeho myšlenky, že už se nemohl soustředit na to, proč sem přišel. Nedařilo se mu vžít se do své role, do svých úmyslů, jak to dělal do nedávné chvíle. Už nemohl dál hrát. Předtím věděl a byl přesvědčen o tom, že padne na kolena před tím velkým balvanem pod borovicí a přehodí přes něj spojené ruce tak, jak to viděl na obrázku, kdežto nyní, když už stál u toho kamene, se mu nechtělo začít, všechno se mu zdálo neskutečné. V tísni se otáčel na vesnici, k vršku svatého Martina. Vesnice v něm vyvolávala výčitky a vršek posvátnou úctou. Je to zvláštní, ale musíme poznamenat, že zapomněl na hřbitov. Už se několikrát otočil na vesnici, ke svatému Martinovi, ale vůbec si nevzpomněl na hřbitov. Až když vítr silněji zašuměl v koruně borovice nad ním, pohleděl na nebe a tmavé mraky, které po něm pluly v temných řadách. Zachvácen ještě větším strachem sledoval jejich pohyb,

puta okretao k selu, k Svetom Martinu, ali nikako se nije sjetio groblja, tek kada je jače zašumio vjetar u krošnji bora nad njim, pogledao je nebo i tamne oblake što su u mrkim nizovima putovali. Ispunjajući se još više strahom, pratio je njihov put i kada je posve zamišljen spustio svoj pogled na zemlju u njegovu vidokругu našlo se groblje svetog Vida. Misao njegova je brzo prešla preko groba strica Antunice i zaustavila se na onom malom prostoru gdje su se zakapala nekrštena dječica. Taj susret ga pokrene, on se osjeti u pravu oćuti potrebu da oponaša Krista. Kleknuo je, ispružio sklopljene ruce preko kamena i počeo netremice zuriti u nebo na istoku. Tamo su isto onako putovali oblaci kao i nad njim. A nigdje se nije otvaralo nebo, nigdje se nije javljao anđeo s kalezom u ruci kao u Bibliji, na slici...

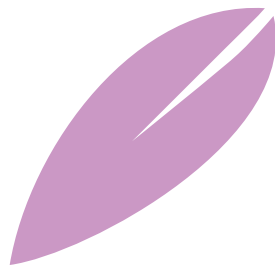
Mislio je: „Oće, neka me mimoide ova čaša ... Oće!“ Čaša, mislio je on za kalež, nije se pojavljivala. Nebo je ostajalo jednako mračno i odlazilo kao da se ne brine za njega. Nije shvaćao riječ „mimoide“ i mislio je više po slici koju je vidio u svom katekizmu nego po samom tekstu, da Krist moli gorku čašu od svog oca. Kako se čaša nije javljala, sine u njegovoj svijesti da to sigurno bog ne zna zove li on svog vlastitog oca, ili samo njega, boga. Da, treba u tajnim stvarima biti točan. Odlučio je više ne zazivati u svojim mislima „Oće“, već glasno izgovori: „Bože, neka me mimoide ova čaša. Ja, ja ću umrit na križu i za malu dicitu u limbu, neka i oni dođu u raj ...“ Valjda iz straha okrene se prema Svetom Martinu i učini mu se da on na njega gleda ljutito, otvori na zvoniku mu se učiniše kao namrgodene oči i usta. Okrene se brzo k nebu i počne iznova moliti osjećajući neprestano da radi nešto protiv svetog Martina i don Petra. „Bože, Bože, ja hoću dobro, oslobodi me vraga, ja ću umrit na križu i za onu malu dicitu, za onega malega što ga je rodila mat Lojeta, pa su ga, jerbo je bi umri, što ni bilo babe, zakopali u škatuli od postoli na ono malo grobje. Ja, ja ću i za živine umrit, da i one dođu u raj, a ne samo judi, jerbo, unin, jerbo, unin, ima pravo rojak Cico u Dubrovniku, da su one poštene“ i ne sjetivši se prijašnjeg zaključka opet uzvikne: „Oće, neka me mimoide ova čaša!“

Ieto, doista, onamoseneborastvorilo, vidjelosesvjetlo. Toplina poraste u njemu, već se dizao sav u visinu od žara kojim je gorjela njegova glava. No otvor se lagano opet zatvorio i nebo je nastavilo svoj beskonačni put. Zaplaka se. Pomislio je da se u njemu ponovno javila neka grešna misao i da je bog vratio anđela sa časom koji je već bio na putu. Nasloni lice na kamen i osjeti hladnoću: iskrsne u njemu misao o Toni. Užasne se, ustane i

a kđž naprosto zamyšlen svezl svđj pogled k zemi, objavil se v jeho zorném poli hřbitov svatého Víta. Jeho mysl se přesunula z hrobu strýce Antunici k malému prostoru, kde se pohřbívaly nepokřténé dětičky. Toto setkání v něm vyvolalo pocit ospravedlnění a potřebu napodobovat Krista. Kleknuł si, natáhnul spojené ruce přes kámen a upřel pohled na nebo na východě. I tam putovaly mraky stejně jako nad ním. Nikde se však neotvíralo nebo, nikde se neobjevoval anđěl s číší v ruce jako na obrázku v Biblii...

Myslel si: „Otče, ať mě mine tento kalich ... Otče!“ Sklenice, kterou si představoval místo kalicha, se neobjevovala. Nebe zůstávalo stejně tmavé, vše odcházelo bez zájmu o něj. Nerozuměl slovu „mine“ a myslel si podle obrázku ze svého katechizmu, že Kristus prosí svého otce o hořkou sklenici. Jelikož se sklenice neobjevovala, svítla v jeho hlavě myšlenka, že bůh určitě neví, jestli volá svého skutečného otce, nebo jeho, boha. Ano, v tajných věcech musí být člověk přesný. Rozhodl se už nevězývat ve svých myslích „Otče“, a tak hlasitě vyslovil: „Bože, ať mě mine tato číše. Já, já zemřu na kříži i za malé děti v limbusu, ať i ony přijdou do ráje ...“ Nejspíš ze strachu se otočil ke svatému Martinovi. Zdálo se mu, že na něj hledí rozzlobené, otvory na zvonici mu připomínaly zamračené oči a ústa. Náhle se otočil k nebi a začal se znovu modlit, cítil však při tom, že neustále dělá něco proti svatému Martinovi a faráři Petrovi. „Bože, Bože, já chci dobro, zbav mě ďábla, já zemřu na kříži i za ty malé děti, i za toho chlapečka, co ho porodila Lojetova matka, který zemřel, protože neměla porodní bábu, a pak ho pohřbili do krabice od bot na ten malý hřbitov. Já, já zemřu i za zvířata, ať i ona dojdou do ráje a ne jenom lidi, protože, totiž, protože, totiž, má pravdu bratranec Cico z Dubrovniku když říká, že jsou to poctivé duše“, zapomněl na předchozí závěr a opět vykřiknuł „Otče, ať mě mine tento kalich!“

A skutečně se nebe otevřelo, spatřil světlo. Teplo se rozšířilo jeho tělem a celý se vypnul do výše žarem, kterým hořela jeho hlava. Avšak otvor se opět pomalu zavřel a nebe pokračovalo na své nekonečné pouti. Rozplakal se. Pomyslel si, že se v něm opět zrodila nějaká hřšísná myšlenka a že bůh vrátil anđela s číší, který už byl na cestě. Opřel si obličej o kámen a ucítil chlad: v jeho myšlenkách se zjevila Tona. Polekal se, vstal a rozhlédl se kolem sebe. Bůh od něj odvrátil anđela, protože ještě stále může takto přemýšlet. Opět se obrátil k bohu s vroucí modlitbou, ale myšlenka se přilepila jako mūra a nechtěla zmizet z jeho vědomí. Dlouze se modlil, avšak

okrene oko sebe. Bog je odvratio andela od njega, jer još uvijek može tako misliti. Opet se obrati bogu žarkom molitvom, ali misao se priljepila i kao mora nije htjela nestati iz svijesti. Dugo je molio, ali bez uspjeha i od očaja ustane, digne ruke k nebu i uzvikne: „Bože, bože moj!“, a zatim se baci na zemlju. Počne se valjati po žbunju, lupati rukama po glavi da bi nesretna misao nestala, po prsima, da bi ubio ovo strašno tijelo, savijati u klupko, da se zaboravi, i čim bi prestao, u namjeri da osluhne ne postoji li u svijesti misao o Toni, ona se još crnja i davolskija javljala. Tri puta je tako prestao s kovitlanjem da se uvjeri o nestanku misli, ali svaki put bez uspjeha. Vidjevši da je njegova muka bezuspješna ustane blijed, krvav po licu i rukama, pun zemlje i trave, te uzvikne: „Bože, bože, bože, ja nisam kriv! Ja to neću!“ I krošnje borova i grmlje među kamenjem savijahu se na vjetru. Dolje u kotlini, velikom bijelom cestom išli su ljudi, kao male sitne životinjice. U svom zanosu on ih nije vidio, gledao je samo crkvicu svetog Vida, sitno groblje i humak sa župnom crkvom svetog Martina. Izgledalo mu je da mu se ta crkva osvećuje što se mimo nje obraćao bogu. Neočekivano, više nošen vjetrom nego svojim letom, prešao je preko njega kos. Vidio je njegov žuti kljun. Tko zna tko je bio, čiji je to znak? Dalje nije mogao ostati na tom mjestu, morao se što prije žrtvovati, što prije biti razapet na križ. Trčao je prema Bilin Koku zabačenim stazicama, misleći sa strahom na ono što ga tamo čeka: ako Kusa i Mika nisu sve pripremili, ako je došao i Loje a možda i još netko...

U spilji je, međutim, bilo sve u redu, onako kako je on predvidio. Pred otvorom se nalazio veliki križ što ga je sam učinio. Dugi komad trstike sa spužvom na vrhu i koplje stajali su naslonjeni uz hrid, do njih je ležalo pet velikih četverouglastih i zardalih čavala koje je izvukao ispod grede u konobi, na njima je djed vješao obruče rasutih bačava. Uz sam vrh križa bila su klijesta i čekić.

Uletio je u spilju i našao je Miku i Kusu kako sjede pred oltarom i očekuju ga. Čim su ga opazili, ustadoše preplašeni. U spilji je bilo malo svjetla, ali još uvijek toliko da se moglo vidjeti gotovo izbezumljeno lice Stakanovo, zaprljano zemljom i krvi.

„Što, što mrsr, mrsr“ kratko je ušmrkavao zrak Kusa od uzbuđenja „što ti se dogodilo, mrsr, an? Oli te je ko lati?!“ U Kusinom glasu se osjećao strah za sama sebe. „Ne, sad ćemo početi!“ rekao je Stakan gledajući ih ispitljivo. Tama spilje je tako djelovala na njega da nije osjetio u držanju Kuse i Mike ništa što bi mu dalo naslutiti, da su odustali od ugovorene igre. Bojao se da će ga njihovo

bez uspjehu a tak ze zoufalství vstal, zdvihl ruce k nebi a zvolal: „Bože, bože můj!“ a potom padl na zem. Začal se válet v křoví, bouchat rukama do hlavy, aby nešťastná myšlenka zmizela, bít do prsou, aby zabil toto strašné tělo, choulit se do klubíčka, aby zapomněl a jakmile s tím přestal, zaposlouchal se, aby zjistil, zda je Tona stále v jeho mysli. Byla, ještě černější a ďábelštější. Třikrát takto přestával, aby se přesvědčil, že myšlenka zmizela, pokaždé se však přesvědčil o opaku. Pochopil, že jeho trápení je bezúspěšné, vstal bledý, krvavý na obličej i na ruku, celý od hlíny a trávy a vykřiknul: „Bože, bože, já za to nemohu! Já to nechci!“ Koruny borovic i křoví mezi kameny se ohýbalo ve větru. Dole v údolí šli lidé po velké bílé cestě jako drobní živočichové. Ve svém zápalu je neviděl, díval se jen na kostelík svatého Víta, malý hřbitov a pahorek s farním kostelem svatého Martina. Zdálo se mu jako by se mu kostel mstil za to, že se obrací k Bohu za jeho zdmi. Nečekaně, více nesen větrem než svými křídly se kolem něj mihnul kos. Spatřil jeho žlutý zobák. Kdo ví, kdo to byl, čí je to znak? Už tu nemohl dále zůstat, musel se co nejdřív obětovat, co nejdřív být ukřižován. Běžel k Bílému Koku zapadlými pěšinkami a se strachem si představoval, co ho tam čeká: jestli Kusa a Miko všechno nepřipravili, jestli přišel Loje a možná i někdo další...

V jeskyni však bylo všechno v pořádku, tak, jak předvídal. U vstupu se nacházel velký kříž, který sám vyrobil. Kopí a dlouhý kus rákosu s houbou na konci byl opřen o skálu, vedle něj leželo pět velkých čtverhranných zrezlých hřebíků, které vytáhnul z prkna ve výčepu, na které si děda věšel obruče z rozpadlých sudů. Nad křížem ležely kleště a kladivo. Vběhnul do jeskyně a spatřil Mika a Kusu jak sedí před oltářem a čekají na něj. Jakmile ho spatřili, vstali, vystrašení. V jeskyni bylo chabé světlo, ale přeci se dal rozpoznat Stakanův vyšitý obličej, zamazaný zemí a krví.

„Co, co smmrk, smk“ rozrušeně popotahoval Kusa „co se ti stalo, smrk, no? Copak tě někdo hnal?!“ V Kusově hlase bylo slyšet strach o sebe samého. „Ne, teď začneme!“ řekl Stakan a zkoumavě si je prohlížel. Tma jeskyně na něj tak zapůsobila, že nevyčítal z chování Kusy a Miky nic, podle čeho by poznal, že upustili od domluvené hry. Měl obavu, že ho jejich chování vytrhne z opojení a vrátí do každodenního způsobu života. Jejich strach v pološeru jeskyně mu udělal radost.

„Já, smrk, víš, já nebudu!“ řekl Kusa nečekaně. „Miko, ty to uděláš!“ řekl Stakan horlivě a zlostně. „Co?“ „Ukři-

držanje srušiti iz opijenosti koja ga je nosila, u svakidašnji način života. Njihov strah i polutama u spilji gotovo su ga obradovali.

„Ja, mssr, naš, ja neću!“ rekao je Kusa neočekivano. „Miko, ti češ!“ zanesen i bijesan rekao je Stakan. „Što?“ „Propet me!“ rekao je neočekivano Stakan. Tajio je pred njima ozbiljnost svoje namjere i sada je prvi put jasno izrekao svoju odluku tako strogo i takvim tonom da mu oni, ne razumijevajući ga, nisu ništa odgovorili.

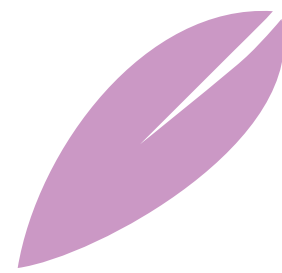
Kusa je prvi izašao van. U spilji se čulo kako zamasi vjetra udaraju o Bilin Kok i zviždeći prolaze pukotinama. Miko je zamišljeno odlazio za Kusom. Stakan se svlačio i molio kao u ognjici „Oče moj, neka me mimoide ova čaša, oče moj, neka me mimoide ova čaša...“ Ostavši u bijelim gaćicama približio se oltaru i kleknuo, zatim je ustao (postidio se radi gaćica!), otišao do spremišta, uzeo neku bijelu krpnu, sakrio se iza jedne visoke pregrade u spilji i tu, da ga ne bi oltar vidio, svukao i gaćice i opasao se bijelom krpom, kako je to vidio na velikom križu u crkvi svetoga Martina. Mršav, upalih grudi i tankih nožica, raskuštrane žute kosi, on je takav pristupio pred oltar i kleknuo: „Bože, oče moj, za sve i za one u onemu malemu groblju i za životinje, za sve...“ U njemu je bujalo oduševljenje, i zaglušivalo ostale misli. Topio se, tonuo unepovrat. Već je sve gotovo, eto, on sada ide, ide i više se ne može vratiti. Vjetar je hujao, udarao o klisuru, a on je osjećao u tom hujanju i udaranju kako se netko ljuti, kako je nekom nešto krivo, ali i pored toga u njemu je bujalo oduševljenje tolikom snagom da više nije izdržao nego je glasno zaridao. Iskršavala su trenutačno i sjećanja. Uvijek je zamišljao drukčije ovaj čin, a sad se, eto, sve naglo zbilo. Bit će to svečani čas, mislio je nekada, pun tamjana, na nekom visokom mjestu, na vrhu Bilin Koka, odakle će moći vidjeti čitavo selo, svi će ljudi gledati kako on visi na križu, a on će im svima javno reći kako ne umire samo za ljude nego eto i za životinje, za janjad, ali i za kozličice... za onu malu djecu u limbu... Oni će se svi pokloniti tome, tući se u prsa, kao nedjeljom kod podizanja. A sada, eto, ništa od svega toga. Bit će sam, bolje je, ništa mu nije do toga, čak se i veseli tome, bolje da nema nikoga.

Ustao je i pognute glave išao prema izlazu. Bilo je hladno, sav je drhtao. Kad je došao pred izlaz, prestraši se: nije bilo nikoga pred izlazom. Pobjegli su, pomisli. No čim se okrenuo, vidio je Kusu gdje sjedi odmah do trstike na kojoj je bila spužva. Miko je držao koplje i njim ubadao stučke trave u pukotinama Bilin Koka. On ga je prvi opazio i pogledao pun čuđenja.

žuješ mě!“ rekao nečekané Stakan. Závažnost svého úmyslu před nimi tajil až do této chvíle, kdy jim poprvé jasně sdělil své rozhodnutí tak přísně a takovým tónem, že mu nerozuměli a nic mu neodpověděli.

Kusa vyšel ven jako první. V jeskyni bylo slyšet, jak vítr naráží do stěn Bílého Koku a s hvízdodem proniká jeho puklinami. Miko zamyšleně odcházel za Kusou. Stakan se svlékal a modlil se jako v horečce „Otče můj, ať mě mine tento kalich, otče můj, ať mě mine tento kalich...“ Zůstal v bílých kalhotkách, přiblížil se k oltáři a pokleknul, aby vzápětí vstal (zastyděl se kvůli kalhotkám), odešel do skladu, vzal jakýsi bílý hadr, schoval se za jednu velkou přepážku v jeskyni a tady, aby ho oltář neviděl, si svléknul kalhotky a opásal se bílým hadrem, jak to viděl na velkém kříži v kostele svatého Martina. Hubený, s propadlým hrudníkem, tenkýma nožičkami a rozčuchanými žlutými vlasy přistoupil k oltáři a kleknul si: „Bože, otče můj, za všechny i za ty na tom malém hřbitově i za zvířata, za všechny...“ Bujelo v něm nadšení a přehlušovalo ostatní myšlenky. Rozplýval se a tonul do nenávratna. Už je po všem, ano, on teď odchází, odchází a už se nemůže vrátit. Vítr hučel, narážel do soutěsky a on v těch nárazech cítil, jak se někdo zlobí, jak někomu něco vadí, ale i přes to v něm bujelo nadšení takovou silou, že už to nevydržel a hlasitě zanařikal. Chvilkově vystávaly i vzpomínky. Vždy si tuto chvíli představoval jinak, a teď to všechno přišlo náhle. Bude to sváteční chvíle, myslel si kdysi, se spoustou kadidla na nějakém vyvýšeném místě, na vrcholku Bílého Koku, odkud bude moci vidět celou vesnici, všichni lidé se budou dívat, jak visí na kříži a on jim všem řekne, že neumírá pouze za lidi, ale také za zvířata, za jehňata, a také za kůzlata... za ty malé děti v limbusu... Všichni se tomu pokloní, budou se bít v prsa jako v neděli při zvedání. A teď nic z toho všeho. Bude sám, tím lépe, nic mu po tom není, dokonce z toho má radost, je lepší, že tu nikdo není.

Vstal a se sklopenou hlavou šel k východu. Byla zima, celý se klepal. Když došel ke vchodu, lekl se: nikdo tu nebyl. Utekli, pomyslel si. Ale jakmile se otočil, spatřil Kusu, jak sedí hned vedle rákosu s houbou. Miko držel koplje a ryl s ním do drnů trávy v puklinách Bílého Koku. On si ho všimnul první a podíval se na něj pln údivu. „Lole také říkal, že přijde“ hlesl Miko jako by se z nějakého důvodu chtěl ospravedlnit. Kusa se otočil, popotáhnul hlen a náhle vstal, ale neřekl nic. Stakan se bál podívat se na ně. Přestal přemýšlet, dokonce už se ani nemodlil. Jako v mrákotách, nevšímajíc si ničeho

„Ma reka je i Lole da će doć“ rekne Miko da bi se opravdao zbog nečega. Kusa se okrene, ušmrkne sluz i naglo ustane, no ništa ne rekne. Stakan se bojao da ih pogleda. Prestao je misliti, nije se čak ni molio. Kao u mraku, ne opažajući ništa oko sebe, prišao je do križa, legao na njega, raširio ruke i prekrizio noge. „Propnite me!“ rekne jedva čujno. „Propni me, Miko!“ ponovi jače. „Ja gren doma mmsrrr ...“ ogłosi se Kusa. „I ja, i ja, čekaj, čekaj!“ nadoda Miko u žurbi puštajući koplje da padne preko nogu Stakanovih.

Pobješko. Stakan uzdigne glavu. Obojica, Kusa i Miko udaljivali su se u početku lagano, a zatim skokovima. Val užasne napuštenosti i poniženosti dizao se u Stakanu. Izdali su ga... Igrali su se s njim sve dok nije došlo do... Počeo je plakati, ali se nije dizao s križa. Nad njim se opet pomicalo nebo odlazeći i ne brinući se za njega. Vrlo nisko, tik nad Bilin Kokom letjelo je jato gavranova i on je dobro čuo kako se oglašavaju u vjetru. I čudno, nije ni na što drugo mislio nego na to kako će ga Kusa i Miko izrugivati. Zaboravio je, a zapravo nikada nije ozbiljno ni pomislio da će doista umrijeti. Nadao se: doći će neki anđeo i sve spasiti... Umjesto toga: gavranovi.

Ostao je tako duže vremena kada se odjednom začulo lajanje Rebeke. Prepoznao ju je. Čuo je zatim glasove Mika i Kuse: „Maje, je, gori je.“ „Reka je da ga propnemo.“ „Ha ha ha...“ „Lega je gol na križ. A ja san mu govori...“ Stakan se zaprepasti. Dakle dolaze. Osjećao je da nešto mora učiniti, nešto ozbiljno, samo da ih zaprepasti, da ga žale, da mu se ne rugaju. Zaboravio je bio pred tom opasnošću na svoju odluku o žrtvi. Spašavao se pred rugom ljudi. Okrene se, dohvati čekić i čavao, pruži lijevu ruku na lijevu stranu križa, skupi dršćuće prste oko čavla, tako da bi čavao mogao stajati uspravno, i snažno udari čekićem po njemu. Veliki, četverouglasti čavao se zarije u mršavu ruku i prodre u drvo.

Uto se pojavila Rebeka, a odmah iza nje Mulo, Kusa i Miko. Stakan nije osjetio boli, ali ga obuzme užasan strah i čim je čuo da ova trojica već stoje tu pred njim, baci se natraške na križ i zarida glasno. Tada osjeti bol.

„Je, je, boga mi, pribi se je, pribi se je...“ vikao je Kusa. „Trčimo reć, trčimo reć...“ dodavao je Miko. Mulo je zurio nepomično u Stakana, a Rebeka se okrenula dva puta oko križa i valjda nanjušila krv, te prišla k ruci i liznula tanki trak krvi dva puta. Njen gospodar se vjerojatno preplašio toga. Kusa i Miko već su bili nestali. On potjera Rebeke pa i sam pobježe...

kolem sebe, prišao ke križu, lehl si na něj, roztáhnul ruce a překřížil nohy. „Ukřížuj mě!“ řekl sotva slyšitelně. „Ukřížuj mě, Miko!“ zopakoval hlasitěji. „Já jdu domů ssmmrk ...“ hlesnul Kusa. „Já také, já také, počkej, počkej!“ navázal Miko a urychleně spustil kopí tak, že spadlo na Stakanovy nohy.

Utekli. Stakan zvedl hlavu. Oba dva odcházeli, Kusa i Miko se vzdalovali nejprve pomalu a posléze ve skocích. Vlna neuvěřitelné opuštěnosti a ponížení se šířila Stakanem. Zradili ho... Pohrávali si s ním, dokud nedošlo na... Začal plakat, ale nezvedal se z kříže. Opět na ním plulo bezstarostné nebe. Velmi nízko, kousek nad Bílým Kokem letělo hejno havranů a on jasně slyšel, jak se ozývají ve větru. Je to zvláštní, ale nemyslel na nic jiného než na to, jak se mu budou Miko a Kusa posmívat. Zapomněl a vlastně nikdy ani vážně nepomýšlel na to, že by opravdu zemřel. Doufal, že ho nějaký anděl přijde zachránit... Místo toho: havrani.

Zůstal tak delší dobu, když najednou uslyšel štěkání Rebeky. Poznal jí. Pak uslyšel hlasy Mika a Musy: „Ale opravdu, vážně, je nahoře.“ „Řekl, ať ho ukřížujeme.“ „Cha cha cha...“ „Lehnul si nahý na kříž. Já jsem mu říkal...“ Stakan se zhrozil. Tedy přicházejí. Cítil, že musí něco udělat, něco závažného, jen aby je ohromil, aby ho litovali, aby se mu nevysmívali. Kvůli tomuto nebezpečí zapomněl na rozhodnutí o své oběti. Zachraňoval se před potupou lidí. Otočil se, uchopil kladivo a hřebík, natáhnul levou ruku na levou stranu kříže, spojil třesoucí se prsty kolem hřebíku, aby stál rovně a silně na něj udeřil kladivem. Velký čtverhanný hřebík se mu zaryl do ruky a zarazil se do dřeva.

Vtom se objevila Rebeka a hned za ní Mulo, Kusa a Miko. Stakan neucítil bolest, ale zachvátil ho strašný strach, a jakmile uslyšel, že tito tři už stojí před ním, lehnul si zpátky na kříž a hlasitě zanařikal. V tu chvíli pocítil bolest.

„Ano, ano, opravdu se přitloukl...“ křičel Kusa.

„Běžme to říct, běžme to říct...“ dodával Miko. Mulo zíral nepohnutě na Stakana a Rebeka se dvakrát otočila kolem kříže, nejspíše ucítila krev a tak přišla k jeho ruce a dvakrát olízla tenký proužek krve. Její majitel se toho zjevně polekal. Kusa a Miko už tu nebyli. On odehnal Rebeke a pak také utekl...

[Povratak na sadržaj](#)

Prijevod na hrvatski

Grotowski Powtórzone

Ovaj „trodimenzionalni“ tekst bilješke su triju slušateljica predavanja Jerzyja Grotowskog održanog na Odsjeku polonistike u Gdanjsku u ožujku 1981. godine, u razdoblju duboke gospodarsko-političke krize koja prethodi krvavom gušenju vala štrajkova i uvođenju izvanrednog ratnog stanja u zemlji 13. prosinca 1981. koje će potrajati sve do 22. srpnja 1983. Bilješke su prvi put objavljene 1986. u knjizi *Maske*, u trećem tomu serije *Transgresije* pod redakcijom Stanisława Rosieka i Marie Janion. Pristanak Grotowskog na objavljivanje nije tražen jer, prema mišljenju redaktora, u knjizi je većinom dano ono što su slušateljice čule, onako kako su one to razumjele, a ne ono što je bilo izrečeno. Dakle, ovi tekstovi više svjedoče o tome kako je jedan govornik, jedan veoma zanimljivi govornik, shvaćen i zapamćen, nego o onome što je zapravo govorio. Ili, pak, baš takva trostruka interpretacija izrečenog, kasnije i, možemo tako reći, autoriziranog od samog Grotowskog ovdje priloženim pismom, jest zapravo ono što je on zaista govorio.

1. O umijećnosti bycia samym

[A]

Istnieją takie chwile, kiedy ludzie, nawet będąc razem, nawet będąc razem, nawet będąc w grupie, są samotni, są osobno. I istnieją takie, kiedy nawet zamknięci pojedynczo w swoim pokoju są ludźmi zbiorowymi. Chwile, w których człowiek indywidualny jest człowiekiem zbiorowym, są chwilami zakrętów historii. A właśnie wtedy, kiedy historia ma zakręty, bardzo jest ważne, żeby człowiek umiał być sam: żeby umiał nie być zbiorowy i żeby umiał być samym sobą. Być samym: nie iść ślepo za falą.

[B]

Istnieją chwile, w których ludzie, nawet gdy są w grupie, są samotni. Istnieją takie chwile, gdy ludzie są sami - w pokoju, w lesie - a jednak są zbiorowo. W tych chwilach człowiek indywidualny staje się zbiorowy. Wtedy trudno mu odróżnić, co jest jego. Tak się dzieje na zakrętach historii. W takich momentach ważne jest, aby człowiek potrafił być zupełnie sam, aby potrafił nie być zbiorowym, myśleć na własną odpowiedzialność, być samym sobą. Na zakrętach historii ważne jest, aby nie iść ślepo za falą. Można iść, ale trzeba mieć oczy otwarte.

[C]

Istnieją chwile, w których ludzie, nawet wtedy, gdy są w grupie, są samotni. I odwrotnie, kiedy są sami, na przykład zamknięci w pokoju, pozostawieni w lesie, są

1. O vještini bivanja samim

[A]

Postoje takvi trenuci kada ljudi, čak kad su zajedno, čak kad su u grupi, bivaju osamljeni, bivaju izdvojeni. A postoje i takvi, kada čak sami zatvoreni u svojoj sobi, bivaju zbirnim ljudima. Trenuci u kojima individualni čovjek jest zbirnim čovjekom su povijesne prekretnice. I upravo tada, kad je povijest na prekretnici, jako je važno da čovjek zna biti sam: da ne mora biti dio grupe i da zna biti samim sobom. Biti sam: ne ići slijepo za gomilom.

[B]

Postoje trenuci kada ljudi, čak i kad su u grupi, bivaju osamljeni. Postoje i takvi trenuci, kad su ljudi sami - u sobi, u šumi - a ipak su dio kolektiva. U tim trenucima jedan individualni čovjek postaje grupom. Tada mu je teško razlikovati što je njegovo. To se događa na povijesnoj prekretnici. U takvim trenucima važno je da čovjek uspije biti posve sam, da uspije biti izvan grupe, da misli na vlastitu odgovornost, da bude svoj. Na povijesnoj prekretnici važno je ne ići slijepo za gomilom. Može se ići, ali treba imati otvorene oči.

[C]

Postoje trenuci kada ljudi čak i onda kada su u grupi, bivaju usamljeni. I suprotno, kad su sami, na primjer zatvoreni u sobi, ostavljeni u šumi, da su grupa. U njihovom umu množe se misli i teško im je odijeliti svoje od tuđih. Takvi trenuci su prekretnice na putu

prevela

Iva Lončar

ivaloncar2008@gmail.com

wtedy zbiorowi. W ich umyśle przelewają się myśli, w których trudno jest im oddzielić swoje od obcych. Takie chwile są zakrętami na drodze historii. Jest to bardzo ważna chwila, w niej bowiem człowiek musi umieć być sam. Sam z sobą i myśleć po swojemu. Być samym to znaczy nie iść ślepo za falą.

2. O warunku bycia z kimś drugim

[A]

Jest taka niezwykła ewangelia koptyjska, którą przypisują gnostykom, Ewangelia według Tomasza. Odnaleziono ją dopiero w 1945 roku, w Górnym Egipcie. Są tam powiedzenia Chrystusa. Chrystus mówi: „Błogosławiony człowiek, który jest uprzedzony“ - który jest „jeden jedyny“, „samotny“. A który równocześnie jest z kimś. Naprawdę z kimś może być tylko ktoś, kto jest sam, kto jest samym — kto w każdej chwili rozważa słuszność i niesłuszność swego poczynania.

[B]

W Ewangelii Tomasza spisane są powiedzenia Jezusa — logiony. Jest tam taki logion: „Błogosławiony jest ten, który jest uprzedzony“. Znaczący to, że błogosławiony jest ten, który jest uprzedzony, ale również znaczący to, iż błogosławiony jest ten, który jest samotny. Trzeba umieć być samotnym, a jednocześnie trzeba umieć być z kimś. Jednak być z kimś potrafi tylko ten, kto jest sobą, ponieważ rozważa on prawdę, i nieprawdę, sprawiedliwość i niesprawiedliwość każdego swego poczynania. Dlatego jest sam.

[C]

Istnieje taka ewangelia gnostyków — Ewangelia Tomasza, odnaleziona w Górnym Egipcie w 1945 roku. Zawiera ona tylko cytaty z Chrystusa. Chrystus mówi: „Błogosławiony człowiek, który jest uprzedzony“ - to człowiek, który jest samotny i jednocześnie z kimś. Trzeba umieć być sobą. Ale każdy będący sobą jest sam, i dlatego jest sam. Tacy potrafili być chasydzi.

3. O początku chasydyzmu

[A]

W Polsce była kolebka chasydów, i kiedy dowiadujemy się, jak Mickiewicz rozmawiał z rabinami, jak Czartoryski z chasydzkim cadykiem, widzimy ten moment, kiedy osobliwy mesjanizm chasydzki spłata się z mesjanizmem polskim. Spotkałem prawdziwego chasyda, który mieszkał w pustelni z pustelnikiem islamskim — w okresie wojny izraelsko-arabskiej mieli wspólnych uczniów, i miało to swoją wymowę. Kiedy

povijesti. To je jako važan trenutak, u kojem čovjek mora znati biti sam. Sam sa sobom, i misliti po svome. Biti sam znači ne ići slijepo za gomilom.

2. O uvjetu bivanja s drugim

[A]

Ima jedno neobično koptsko evanđelje koje se pripisuje gnosticima, Evanđelje po Tomi. Nađeno je tek 1945. godine u Gornjem Egiptu. Sadrži Kristove izreke. Krist kaže: „Blagoslovljen čovjek koji je distanciran“ — koji je „jedan jedini“, „usamljen“. A koji je istovremeno s nekim. Uistinu s nekim može biti samo netko tko je sam — tko u svakom trenutku razmatra pravilnost i nepravilnost svojih postupaka.

[B]

U Tominu evanđelju zapisane su Isusove izreke — logioni. Jedan od logiona glasi: „Blagoslovljen je onaj koji je distanciran“. To znači da je blagoslovljen onaj koji je pristran, ali isto tako, da je blagoslovljen onaj koji je usamljen. Treba znati biti usamljen, a istovremeno treba znati biti s nekim. Ipak, biti s nekim uspijeva samo onaj, koji jest sobom, jer on razmatra istinu i laž, pravednost i nepravednost svakog svog postupka. Zato je sam.

[C]

Postoji jednognostičko Evanđelje — Tomino evanđelje, nađeno 1945. godine u Gornjem Egiptu. Sadrži ono samo Isusove riječi. Isus kaže: „Blagoslovljen čovjek koji je distanciran“ — to je čovjek koji je usamljen i istovremeno s nekim. Treba znati biti sobom, ali svaki onaj koji je sobom je sam, i zato je sam. Takvi su uspjeli biti Hasidi.

3. O početku hasidizma

[A]

Poljska je bila kolijevka Hasida, i kada saznajemo kako je Mickiewicz razgovarao s rabinima, Czartoryski s hasidskim cadikom, vidimo taj trenutak kada se specifičan hasidski mesijanizam spaja s poljskim mesijanizmom. Susreo sam jednog pravog Hasida koji je živio u pustinji s islamskim pustinjakom — za vrijeme izraelsko-arapskog rata imali su zajedničke učenike, i imalo je to svoje opravdanje. Kada se hasidizam rodio bio je vrlo otvoren. Hasidi bi odlazili u šumu, hodali uz potok, prema izvorima. Govorili su da smo svi u izgnanstvu. (Kako razumjeti to izgnanstvo? Imali su sliku Boga kao onoga koji rasprskava iskre sve dalje u tamu. Te iskre treba prihvatiti i odbacivati.) Utemeljitelj

¹ Povijesni roman Aloisa Jiráseka nastao na prijelazu s 19. na 20. stoljeće, puno ime protagonista romana je František Ladislav Věk.

chasydyzm rodził się, był bardzo otwarty. Chasydzi odchodzili w las, szli wzdłuż strumieni, ku źródłom. Mówili, że wszyscy jesteśmy na wygnaniu. (Jak rozumieli to wygnanie? Mieli ten obraz Boga eksplodującego iskrami i upadającymi coraz dalej w ciemności. Iskry te trzeba podejmować i odrzucać). Założyciel ruchu był tak dalece pozbawiony teologii, że jego uczeń, który napisał teologię chasydzką, mówił, że postanowił ją napisać, ponieważ jego mistrz nauczył go je–dynie rozumieć mowę ptaków. Chasydzi szukali oddalenia się, odejścia, bo wiedzieli że to jest potrzebne, aby wrócić, być użytecznym.

[B]

W Polsce była kolebka chasydów. Tu narodził się chasydzki mesja–nizm. Buber, pisząc *Goga i Magoga*, przywrócił rozeznanie w świecie tradycji chasydów. W naszej kulturze *Meir Ezofovcz* ukazuje, jak rodził się chasydyzm. Mówi się o wyprawach do lasu. Chasydzi bowiem sądzili, że nie sposób zrozumieć drugiego człowieka, nie rozumiejąc śpiewu ptaków. Wierzyli, że tam płonie źródło: im da–lej odchodzi się od tego płonącego źródła, tym bardziej pograża się w ciemności. Pierwszy mistrz chasydzki Baalszemtow nie stworzył żadnej teologii, ale jego uczeń wypowiedział to tak: trzeba umieć odejść, oddalić się, żeby rozpoznać swój głos pośród tłumu. Bo jest on „nie grzmotem, nie piorunem, tylko szmerem wiatru w liściach“.

[C]

Polska była kolebką chasydów. Dziś chasydyzm jest bardzo ortodoksyjny. Wtedy kiedy się rodził, był czymś otwartym, podobnym do tego, co powstało w *Meirze Ezofovczu*, chociaż było to coś innego. Chasydzi byli ludźmi z miasta: wychodzili w lasy, w naturę. We wsi chodzili w sukmanach, między pasterzami w kozuchach. W samotności widzieli Boga. Bóg, dla nich, eksplodował iskrami. Iskrami, które im dalej lecą, tym bardziej nikną, rozpraszają się, a chasydzi rozumieli, że trzeba je podejmować i dzielić się nimi z ludźmi – w imię tego wędrowali. Pierwszy, który zdobył się na zapisanie myśli chasydzkiej, powiedział, że rozumienie mowy ptaków pomogło mu tego dokonać. Chasydzi przede wszystkim szukali głosu Boga. Usłyszeć ten głos znaczyło dla nich: wrócić między ludzi i złać na nich mądrość boską. A kiedy głos tłumu przytłumił głos Boga, wiedzieli, że muszą wyjść znowu.

26. O pytaniach i niewiedzy

[A]

Kiedyś chodziłem na polanę, stał tam szalas, często

pokreta bio je tako udaljen od teologije da je njegov učenik koji je napisao hasidsku teologiju govorio da ju je odlučio napisati jer ga je njegov učitelj jedino naučio razumjeti govor ptica. Hasidi su težili izdvajanju, odlasku – jer su znali da je to potrebno da bi, vrativši se, bili korisni.

[B]

Poljska je bila kolijevka Hasida. Tu se rodio hasidski mesijanizam. Buber, pišući *Goga i Magoga*, vratio je razboritost u svijet hasidske tradicije. U našoj kulturi *Meir Ezofovcz* otkriva kako se rodio hasidizam. Govori se o odlascima u šumu. Hasidi su, naime, smatrali da se ne može razumjeti drugog čovjeka sve dok se ne razumije pjev ptica. Vjerovali su da tamo plamti izvor: što se dalje odlazi od tog plamtećeg izvora, to se više tone u tami. Prvi hasidski učitelj Baalszemtow nije napisao nikakvu teologiju, ali njegov učenik je to ovako izrazio: treba znati otići, udaljiti se da bi se moglo raspoznati svoj glas u gomili. Jer on „nije grom, nije munja, nego šapat vjetra u lišću“.

[C]

Poljska je bila kolijevkom Hasida. Danas je hasidizam jako ortodoksan. Tada, kad se rodio, bio je otvoren, sličan onomu što je nastalo u *Meir Ezofovczu*, iako je to bilo nešto drugo. Hasidi su bili ljudima grada: odlazili bi u šume, u prirodu. Na selu bi hodali u haljama, među pastirima u kožusima. U samoći su vidjeli Boga. Bog je za njih onaj koji rasprskava iskre. Iskre koje što dalje lete, to bolje niču, raspršuju se, a Hasidi su razumjeli da ih treba prihvaćati i dijeliti ljudima – u tu svrhu su putovali. Prvikoj je zapisao hasidsku misao reka o jedamu je razumijevanje pjeva ptica pomoglo to postići. Hasidi su prije svega tražili glas Boga. Čuti taj glas za njih je značilo: vratiti se među ljude i izliti na njih mudrost Božju. A kad bi glas gomile zagušio Božji glas, znali bi da moraju ponovno otići.

26. O pitanjima i neznanju

[A]

Nekada sam išao na proplanak, stajala je tamo koliba, često bih u njoj sjedio, čekao nešto, trudio se nešto razumjeti, nazivao sam to „sjediti u kolibi“. Pokušavao sam razumjeti, nisam razumio. Kad sam odbacio razum – pojmio sam, kada sam ponovno htio nazvati – ponovno nisam mogao. Kada ne pitam, sve je jasno, kao da je u dubini svjetlo od kojeg sam ja, ali koje nije moje. Važno je da kad je čovjek umoran, da hoće pasti tamo,

w nim siedziałem, na coś czekałem, usiłowałem coś zrozumieć, nazywałem to „siedzieć w szałasie“. Próbo-
wałem zrozumieć, nie rozumiałem. Kiedy zarzuciłem
rozum – pojąłem, kiedy znów chciałem nazwać - znów
nie ma (nie mogłem). Kiedy nie pytam, wszystko jest
jasne, jakby w głębi było światło, którego ja jestem, lecz
kto-re nie jest moje. Ważne, że kiedy jest się bardzo
zmęczonym, chce się paść tam, gdzie się jest, wpaść w
niewiedzę jak w dziurę, to otwierają się oczy, wszyst-
ko jest żywe i jasne. Chyba dlatego, że się nie pyta. Jest
przesłanie, ono mówi, ale mówi tak, że wtedy dopiero
się odzywa, kiedy już się przestaje pytać.

Ale przedtem trzeba było pytać?

Tak, trzeba było pytać.

[B]

Kiedy byłem chłopcem, siadywałem w szałasie.
Siedziałem tam i chciałem zrozumieć. Ale nie mogłem.
Dopiero kiedy zaniechałem rozumowania – pojąłem.
Gdy znów chciałem nazwać – znów nie mogłem. Tak
właśnie jest. Kiedy nie pytam, wszystko jest jasne.
Jakby w głębi było światło, którego ja jestem, ale ono nie
jest moje.

Ale przedtem trzeba było pytać

Tak, trzeba było pytać...

[C]

Kiedyś chodziłem na polanę, gdzie stał szałas. Wcho-
dziłem do niego, siadałem i na coś czekałem. Nazywa-
łem to „siedzieć w sza-lasie“. Siedziałem i próbowałem
coś zrozumieć. Kiedy zarzuci-łem rozum – pojąłem.
Ważne jest, że gdy człowiek jest bardzo zmęczony, ma
ochotę paść tam, gdzie jest. Wejść w niewiedzę, jak w
dziurę. Potem otwiera się oczy i wszystko jest żywe i ja-
sne. Chyba dlatego, że nie pytam. Jest pewne przesłanie,
ono mówi w taki sposób, że gdzieś się odzywa, gdy się o
nic nie pyta. Gdy się nie pyta w ogóle.

Ale to prawda, że przedtem trzeba pytać.

27. O spotkaniach Szekiny

[A]

*A ta stara skrzywdzona kobieta — czy to ona nas
szuka, czy my jej musimy szukać?*

Jest całym bólem naszego stworzenia. Trzeba jej
pomóc, aby odnalazła to, co zgubiła. Żeby jej pomóc,
trzeba pomóc komuś.

I nigdy się nie wie, że się ją spotkało?

Chasydzi mówią, że aby jej pomóc, trzeba pomóc
komuś, i wtedy się ją rozpoznaje, zauważa nagle. To

gdje jest, upasti u neznanje kao u rupu, tada se otvaraju
oči, sve je živo i jasno. Možda zato što se ne pita. To je
poruka, ona govori, ali govori tako da se odaziva tek
tada, kad se već prestaje pitati.

Ali, prije toga potrebno je bilo pitati?

Da, bilo je potrebno pitati.

[B]

Dok sam bio dječak, sjedio bih u kolibi. Sjedio sam
tamo i htio razumjeti. Ali nisam mogao. Tek kad sam
zanemario razumijevanje – pojmio sam. Kad sam
ponovno htio nazvati, ponovno nisam mogao. Baš tako
jest. Kada ne pitam, sve je jasno. Kao da je u dubini
svjetlo, od kojeg sam ja, ali ono nije moje.

Ali, prije toga potrebno je bilo pitati?

Da, bilo je potrebno pitati...

[C]

Nekada bih izlazio u polje, gdje je stajala koliba.
Ulazio bih u nju i sjedio, i čekaao nešto. Nazivao sam
to „sjediti u kolibi“. Sjedio sam i pokušavao nešto
razumjeti. Kad sam odbacio razum – pojmio sam.
Važno je da kad je čovjek jako umoran, želi pasti tamo
gdje jest. Ući u neznanje, kao u rupu. Potom se otvaraju
oči i sve je živo i jasno. Možda zato što ne pitam. Ima
jedna poruka, ona govori tako da se odaziva negdje,
kada se ni o čemu ne pita. Kada se uopće ne pita.

Ali istina je da je prije toga potrebno pitati.

27. O susretima Šekine

[A]

*A ta stara uvrijeđena žena - traži li ona nas ili mi
moramo tražiti nju?*

Ona je sva bol našeg bića. Treba joj pomoći da bi
pronašla to što je izgubila. Da bi joj se pomoglo, treba
nekomu pomoći.

I nikad se ne zna da ju se srelo?

Hasidi kažu da bi joj se pomoglo, treba pomoći bilo
komu i tada ju se prepoznaje, naglo primjećuje. To je
Majka. Pomažući nečemu slabome, živome, ulazim s
njom u vezu. To je Majka u nevolji. U *Dersu Uzala* stari
je govorio o drveću, o životinjama, – „to su sve ljudi“. U
jezicima raznih naroda, jednih Indijanaca, na primjer,
taj izraz „ljudi“ označava sve što je živo. Kada se prolazi
šumom, noću, osjeća se da postojе aktivnija mjesta,
posebno intenzivno živa, tamo je Majka, ali ona je kraj-
nje izgubljena.

jest Matka. Pomagając czemuś słabemu, co żywe, wchodzi z nią w związek. To jest Matka w poniewierce. W *Dersu Uzala* stary mówił o drzewach, o zwierzętach - „to wszystko ludzie”. W językach różnych ludów, niektórych Indian na przykład, ten wyraz „ludzie” oznacza wszystko, co żywe. Jak się idzie przez las, nocą, to się czuje, że są miejsca zagęszczone, szczególnie intensywnie żywe, tam jest Matka, ale ona jest skrajnie zagubiona.

Miałem przyjaciela, był to Indianin, opuszczał często swą żonę i córkę. Córeczka, Kena, nazywała jego i ją Matką. Zawierały się w tym obydwa aspekty. Jakby ta Matka, ta Szekina, to była ta Dominika utrudzona Keną, a kiedy on się zjawiał - to ta pełnia.

[B]

A ta stara skrzywdzona kobieta? To ona nas szuka czy my mamy jej szukać?

Chasydzi mówili tak: ona chodzi po drogach. Ona jest całym bó-lem naszego istnienia. Żeby jej pomóc, trzeba pomóc komuś drugiemu. Dopiero gdy się pomoże, wie się, że to ona.

Nigdy nie wie się tego wcześniej?

U chasydów jest to Matka. Pomagając czemuś słabszemu, co żyje, wchodzi z tym w związek. To jest Matka w poniewierce. Można ją spotkać, wychodząc z rzeczywistości ludzi w rzeczywistość *Dersu Uzala*. On mówi o drzewach, o zwierzętach: *eto wsie ljudi*. Jeśli się idzie przez las, czuje się w pewnych miejscach, jakby tam było życie, takie zagęszczenie... Tam jest Matka. Później coś się zmienia, inaczej pada światło księżyca i to już nie jest to miejsce. To, ale jakby nie to. Miałem przyjaciela. Był Indianin-nem. Musiał często opuszczać swą żonę i córkę. Córeczka nazywała jego i ją - Matką. W Matce zawierają się obydwa aspekty.

[C]

Ta stara kobieta, co pan o niej wie? Czy ona nas szuka, czy my jej musimy szukać?

Chasydzi mówili, że trzeba jej pomóc, ale aby można jej pomóc, to musimy pomóc komu innemu i wtedy się ją poznaje, nagle za-uważa. To jest matka - Matka. Wychodzi z rzeczywistości ludzi takiej, jaka była w filmie *Dersu Uzala* - to wszystko ludzie, mówi stary traper, przyroda, zwierzęta... To tak, jak idąc w nocy przez las, spotyka się takie miejsca, gdzie czuje się życie. Najwyraźniej czują takie miejsca zwierzęta. Jest to coś takiego, gdzie jest ta Matka, ta stara skrzywdzona kobieta. Nagle na to miejsce pada na przykład światło księżyca i okazuje się, że to zagęszczenie życia zniknęło. To miejsce nie jest już tym. Zaczyna się ono inaczej

Imao sam prijatelja, bio je Indijanac, često je napuštao svoju ženu i kćer. Kćerkica, Kena, i majku i oca nazivala je Majkom. U tome je sadržavala oba aspekta. Kao da je ta Majka, ta Šekina bila ta Dominika izmorena Kenom, a kada bi se pojavio on - nastaje cjelina.

[B]

A ta stara uvrijeđena žena? Traži li to ona nas ili mi moramo tražiti nju?

Hasidi su govorili: ona hoda cestama. Ona je sva bol našeg postojanja. Da bi joj se pomoglo, treba pomoći nekome drugomu. Tek kad se pomaže, zna se da je to ona.

To se nikada ne zna ranije?

To je Majka kod Hasida. Pomažući nečemu slabijemu, što je živo, ulazim s tim u vezu. To je Majka u nevolji. Može ju se sresti izlazeći iz stvarnosti ljudi u stvarnost *Dersu Uzala*. On govori o drveću, o životinjama: *eto wsie ljudi*. Ako se prolazi šumom, osjeća se na nekim mjestima kao da je tamo život, nekakva aktivnost... Tamo je Majka. Kasnije se nešto mijenja, drugačije pada svjetlo Mjeseca i to više nije to mjesto. Jest to, ali kao da nije. Imao sam jednog prijatelja. Bio je Indijanac. Morao je često napuštati svoju ženu i kćerku. Kćerkica je i njega i nju nazivala Majkom. U Majci se sadržavaju oba aspekta.

[C]

Ta stara žena, što Vi o njoj znate? Traži li ona nas ili mi nju moramo tražiti?

Hasidi su govorili da joj treba pomoći, ali da bismo joj mogli pomoći, moramo pomoći nekome drugomu, i tada ju se upoznaje, naglo primjećuje. To je majka - Majka. Izlazi iz one stvarnosti ljudi koja je bila u filmu *Dersu Uzala* - sve su to ljudi, kaže stari lovac, priroda, životinje... To je kao kad se, prolazeći šumom noću, naiđe na takva mjesta gdje se osjeća život. Takva mjesta najjače osjećaju životinje. Nalik tome je mjesto gdje se nalazi Majka, ta stara uvrijeđena žena. Odjednom na to mjesto pada na primjer svjetlo Mjeseca i pokazuje se da nestalo te živosti. To mjesto više nije takvo. Počinje se ono drugačije događati. Imao sam prijatelja. Bio je Indijanac. Vrlo često je napuštao svoju ženu i kćerku Kenu. Kena je i njega i nju zvala Majkom. Majka je bila za djevojčicu: majka-Dominika i majka-otac. Majka-otac bio je cjelinom, dok je majka-Dominika bila dio majke-oca. I tu se kriju oba aspekta.

[Povratak na sadržaj](#)

dziać. Miałem przyjaciela. Był to Indianin. Bardzo często opuszczał swoją żonę i córeczkę Kenę. Kena nazywała jego i ją – Matką. Matką była dla dziewczynki: matka-Dominika i matka-ojciec. Matka-ojciec był jakby całością, gdy matka-Dominika kawałem matki-ojca. I tu kryją się oba aspekty.

List Jerzego Grotowskiego z kwietnia 1988 roku

Szanowny Panie,
bardzo piękna ta książka „Maski“.

Co do rekonstrukcji mojej wypowiedzi do studentów w Gdańsku: jeżeli weźmie się pod uwagę wszystkie trzy zapisy, to – w moim poczuciu – przekaz zapisany jest ściślej, niż gdybym próbował zapisać go ja sam. Nawet charakterystyczny styl języka, mój „sposób mówienia“, formułowania – jest tam uchwycony. W Pańskim wstępie uwaga, że czytałem – na początku spotkania – fragmenty z „Goga i Magoga“ Buber jest nieścisła. Bo to nie tak było. Czytałem bardzo specyficznje wybrane fragmenty z tekstu Buber „Falszywi prorocy“, drukowanego, o ile pamiętam, w „Znaku“. Mówię o specyficznje wybranych fragmentach, ponieważ wybrałem tylko takie, które wydawały się bezpośrednio niemal odnosić do wydarzeń tamtego konkretnego dnia i czasu. Tekst „Falszywi prorocy“ ma podtytuł „Jeremiasz 28“ i przeciwstawia wizję szans i dziejów ludu, jaką miał prorok Jeremiasz – wizji Hananiasza (z jej dzikością, złudzeniami i fałszywym optymizmem).

Na temat „Goga i Magoga“ mówiłem natomiast podczas samego spotkania, tzn. w czasie rozmów ze studentami. Częściowo było to przedłużeniem tematu, jaki wynikał z tekstu o Jeremiaszu i Hananiaszu (tematu, który formułowałem tylko przez dobór cytatów, nie definiując go inaczej – sam – w ogóle), a mianowicie, kiedy mówiłem o zapisie rozmowy cadyka z Kocka, tzw. Maggida, z księciem Czartoryskim. Trzeba przeczytać ten opis w „Gogu i Magogu“, aby zrozumieć, jak wiele chasyd miał do powiedzenia księciu Pola-kowi – i jak dobrze mu radził.

Inna omyłka, ale już w samym potrójnym zapisie tego, co mówiłem, w części 15. „Piosenka“. Ale to może ja nie sformulowałem jasno. Ta piosenka „Byłeś wojownikiem“ zapisana jest ściślej w rekonstrukcji 1 i 2, i 3. Ale to nie było tak, że ja się obudziłem i usłyszałem, że ktoś ją śpiewa – o jakiś głos śpiewał ją dla mnie we śnie, w śnieniu, to był mój sen i ona pojawiła się i zapamiętała nad ranem zupełnie gotowa; to było w stanie wielkiego zmęczenia, w okresie ówczesnej wędrówki po Polsce.

Pismo Jerzyja Grotowskog iz travnja 1988. godine

Poštovani gospodine,
jako je lijepa ta knjiga „Maske“.

Što se tiče rekonstrukcije moga predavanja studentima u Gdanjsku: uzmu li se u obzir sva tri zapisa – po meni – to je zapisano sažetije nego što bi bilo kad bih ja sam pokušao to zapisati. Čak i karakterističan jezični stil, moj „način govora“, formiranja – je tamo uhvaćen. Napomena u Vašem uvodu da sam – na početku predavanja – čitao fragmente iz Buberova „Goga i Magoga“ nije točna. Jer nije bilo tako. Čitao sam veoma pomno izabrane fragmente iz Buberova teksta „Lažni proroci“, tiskanog, koliko se sjećam, u „Znaku“. Govorim o pomno izabranim fragmentima, jer sam izabrao samo te koji su se gotovo neposredno odnosili na događaje onog konkretnog dana i časa. Tekst „Lažni proroci“ ima podnaslov „Jeremija 28“ i suprotstavlja viziju šansi i povijesti naroda koju je imao prorok Jeremija – Hananijinoj viziji (s njezinim divljaštvom, obmanama i lažnim optimizmom).

Na temu „Goga i Magoga“ govorio sam, međutim, za vrijeme samog susreta, tj. za vrijeme razgovora sa studentima. Djelomično je to bio produžetak teme koja je nastala iz teksta o Jeremiji i Hananiji (tema koju sam izložio samo kao izbor citata, ne definirajući je uopće drugačije), naime, kada sam govorio o zapisu razgovora cadika iz Kocka, tzv. Maggida s knezom Czartoryskim. Treba pročitati taj opis u „Gogu i Magogu“ da bi se razumjelo što je sve Hasid imao za reći poljskom knezu i kako ga je dobro savjetovao.

Druga greška, ali u samom trostrukom zapisu onoga što sam govorio, u 15. dijelu. „Pjesma“. Ali to ja možda nisam formulirao jasno. Ta pjesma „Bio si ratnik“ zapisana je dobro u 1. i 2. i 3. rekonstrukciji. Ali to nije bilo tako da sam se ja probudio i čuo da ju netko pjeva – to ju je nekakav glas pjevao za mene u snu, u snivanju, to je bio moj san i ona se pojavila i zapamtila ujutro potpuno završena; to je bilo u stanju strašnog umora, za vrijeme tadašnjeg putovanja po Poljskoj.

Ad 14. „O spasenju i neznanju“ Hridajam, a ne Hridajan – kako je tamo zapisano, znači „središte-je-to“, ili „srce-je-to“, ali stvarno vjerojatno značenje je „središte-ja“ ili „srce-ja“. Zasiurno je to bila moja greška, to znači bit će da sam o tome neprecizno govorio.

U 21. dijelu „O susretu s hasidizmom“ točan je jedino zapis br. 1, rekonstrukcija 2 i 3 je nesporezum.

Ad 14. „O ocaleniu i niewiedzy“. Hridajam, a nie Hridajan, jak zapisane, znaczy „środek-jest-to“, albo „serce-jest-to“, ale rzeczywiście znaczenie domyślne jest „środek-ja“, albo „serce-ja“. Z całą pewnością to był mój błąd, to znaczy musiałem mówić o tym niedokładnie.

W części 21. „O spotkaniu z chasydyzmem“ właściwy jest tylko zapis nr 1 (pierwszy), rekonstrukcja 2 i 3 to nieporozumienie.

W części 27. „O spotkaniach Szekiny“ wszystko to, co jest na str. 406, jest nieporozumieniem. Ja musiałem mówić niejasno, a poza tym to bardzo trudny do sformułowania przeskok myślowy. Jeszcze stosunkowo najbliższe temu, o co chodzi, jest w rekonstrukcji 1. Zresztą w większości fragmentów tego całego odtworzenia spotkania (w większości fragmentów, ale nie we wszystkich) zapis osoby pierwszej jest najściślejszy. W większości fragmentów osoby zapis osoby trzeciej jest najdalszy temu, co mówiłem i myślałem, ponieważ jest kompromisowy, łagodzący ostrość wypowiedzi, czyniący słowa bardziej „normalnymi“ tzn. banalnymi).

W sumie, w całości, ta „rekonstrukcja spotkania“ jest bliższa temu, co mówiłem naprawdę, niż byłby stenogram, chociaż to brzmi jak absurd. A jednak tak jest. To właśnie w taki sposób powstawały teksty tradycji oralnych, teksty antyczne - zwłaszcza sakralne - nie były przecież pisane ani przez autora wypowiedzi, ani ze stenogramu, ani z taśmy. I właśnie dlatego dotyczą istoty sprawy i języka, a nie formuł definicji.

Dlatego wzywałem i nadal wzywam do nienagrywania i niestenografowania w czasie wszelkich istotnych spotkań z ludźmi.

Kto szuka, powinien szukać Rozumienia, a nie formułę (definicji); kto próbuje zapamiętać formuły (definicje), nie chwytta Rozumienia. Ta sprawa dotyczy czegoś prawie mistycznego, a jednak konkretnego. Starożytni mówili o tzw. Ideach żywych (tak jak o żywych istotach, coś jak żywa istota albo jak kod genetyczny, który sam się reprodukuje). Jeżeli idea żywa trafia na Rozumienie, to na nowo rodzi się w osobie słuchającej, rośnie, reprodukuje się wraz z formą językową, jak kod genetyczny. Zapisana jako formuła umiera, nawet gdyby słowa zapisane były „dosłownie“. Wielką radość sprawiły mi te „Maski“.

Proszę wybaczyć opóźnienie w napisaniu tego listu.

Załączam dla Pana i dla Pani Janion dwa egzemplarze broszury o mojej aktualnej pracy.

Bardzo serdecznie ściskam dłoń

Jerzy Grotowski

U dijelu 27. „O susretima Šekine“ sve ono što je na 406. stranici jest nespোরазum. Mora da sam govorio nejasno, a osim toga, bilo je jako teško formulirati taj misaoni skok. Još prilično najbliže tome o čemu se radi nalazise u 1. rekonstrukciji. Zapravo, u većini fragmenata cijelog tog susreta (u većini fragmenta, ali ne u svim) zapis 1. osobe je najtočniji. U većini fragmenata osobe zapis treće osobe najdalji je od onoga što sam govorio i mislio, jer sadržava kompromise, tupi oštrinu izrečenog, čini slova više „normalnima“ (tj. banalnima).

Sveukupno, ucijelosti, ta „rekonstrukcija susreta“ bliža je tomu što sam zaista govorio, nego što bi bio stenogram, iako to zvuči apsurdno. A ipak tako jest. Upravo na taj način nastajali su tekstovi usmene tradicije - antički tekstovi, posebice sakralni; nije ih pisao ni autor iskazanog, niti su zapisivani pomoću stenograma, ni vrpce. I baš zato oni dotiču bit stvari i jezika, a ne formule i definicije.

Zato sam se zalagao i dalje se zalažem za nesnimanje i nestenografiranje bitnih susreta s ljudima bilo koje vrste.

Tko traži mora tražiti Razumijevanje, a ne formule (definicije); tko pokušava zapamtiti formule (definicije), ne može uhvatiti Razumijevanja. Ova tema približava se nečemu gotovo mističnom, a ipak konkretnom. Ljudi starog vijeka govorili su o tzv. živim idejama (~~tako~~ kao o živim bićima, što) nešto kao živa suština, ili kao genetički kod koji se sam reproducira). Ako živa ideja nailazi na Razumijevanje, nanovo se rađa u slušatelju, raste, reproducira se zajedno s jezičnom formom, kao genetički kod. Zapisana kao formuła umire, čak i kada su riječi „doslovno“ zapisane. Veliku radost prčinile su mi te „Maske“.

Molim Vas da mi oprostite što kasnim s odgovorom. Prilažem Vama i gospodi Janion dva primjera brošure o mom trenutnom radu.

Jako srdačno stišćem Vam dlan.

Jerzy Grotowski

Jarosław Iwaszkiewicz – Brzezina

Pjesnik prije svega, poznatiji kao novelist pod pseudonimom Eleuter, Jarosław Leon Iwaszkiewicz rodio se 1894. godine u ukrajinskom Kalniku, a umro 1980. Nakon očeve smrti s obitelji seli u Varšavu, a kasnije natrag u Ukrajinu gdje upisuje studij prava. Kao književnik debitirao je 1915. godine pjesmom *Lilith*. Novela *Brzezina* izdana je 1933. godine. Kao i u većini svojih djela, Iwaszkiewicz suprotstavlja aktivne i pasivne likove. Također, bavi se pitanjima o ljubavi i smrti te kultom umjetnika u društvu. *Brzezina* je priča o umiranju, o čovjeku koji čitav život nije volio, ali se pred samim krajem svog života konačno zaljubljuje. Zaključak pročitanoj je da život ide putem koji ne određujemo mi, već sam život i da ga zato trebamo prigrliti svom snagom, uživati u kiši jednako kao i u suncu, voljeti aktivno te se usuditi zaljubiti čak i onda kada čujemo da smrt kuca na naša vrata.

Brzezina

I

Juž w samym sposobie, jakim Staś wysiadł z bryczki przed gankiem, było coś, co rozdrażniło Bolesława. Wyleciał, raczej wyfrunął z żółtego ekwipażu. Przede wszystkim Bolesław zauważył szafirowy kolor skarpetek. Spod przykrótkich i luźnych spodni kolor ten wydobywał się dobitnym akcentem. Oblegał on niezmiernie chude kostki nóg Stasia. Chociaż poza tym Staś wyglądał zupełnie dobrze. Od owego szafirowego koloru Bolesław podniósł wzrok ku niebieskim oczom brata. Były niezmiernie wesołe. Stach uśmiechał się nimi, naokoło ust w uśmiechu tworzyło się wiele zmarszczek, które zbiegały się w jeden punkt. Ucałowali się, a pierwszą życzliwą myślą Bolesława było: „Chwała Bogu, zupełnie zdrów”.

Nie widzieli się bardzo dawno. Staś dwa lata siedział w swoim sanatorium, ale jeszcze przedtem nie widzieli się lat parę. Bolesław od dawna zakopał się w tej leśniczówce, a Staś nie zaglądał tutaj. Być może, że nie poznałby go teraz.

- Jak się masz? - zapytał po chwili milczącego ściskania się Bolesław.

- Doskonale!

- Dobrze, żeś sobie o mnie przypomniał.

- Cóż miałem robić? Doktorzy chcieli koniecznie, żeby jechać do lasu. No, więc gdzież, jak nie tu?

Mówił to wszystko, przerywając co chwila krzątaniami się. Zbiegł cztery schodki do bryczki, wyciągnął z niej dość lekki kuferek, postawił go na werandzie, zrzucił elegancki gumowy płaszcz, rękawiczki, wreszcie po drodze czapkę, dokładnie taką samą, jaką Bolesław wi-

Brezova šuma

I

Bolesława je razdrażio već sam način na koji je Staś izišao iz kočije pred ulazom. Izišao je, zapravo izletio iz žute ekipaže. Bolesław je prije svega primijetio modru boju njegovih čarapa. Ispod prekratkih i širokih hlača ta se boja osobito isticala. Prekrivala je izrazito tanke kosti njegovih nogu. Uza sve to Staś je izgledao sasvim dobro. S te je safirne boje Bolesław podigao pogled na bratove plave oči. One su bilo izrazito vesele. Stach se osmjehnuo tim očima, a oko ustiju mu se zbog osmijeha pokazalo podosta bora koje su se sakupljale u jednu točku. Izljubili su se, Bolesławova prva pomisao bila je: „Hvala ti Bože, potpuno je zdrav.”

Dugo se nisu vidjeli. Staś je dvije godine bio u sanatoriju, ali se i prije toga nisu vidjeli već nekoliko godina. Bolesław se odavno skrivao u toj lugarnici u koju Staś nije navraćao. Možda ga sada ne bi ni prepoznao.

- Kako si? – upitao je Bolesław nakon tihog zagrljaja.

- Odlično!

- Lijepo od tebe što si me se sjetio.

- Što sam mogao napraviti? Doktorji su htjeli da probavim u šumi. A gdje, ako ne ovdje?

Govorio je s prekidima vrmajući se svako malo. Preskočio je četiri male stepenice do kočije, uzeo iz nje prilično lagani kovčežić, stavio ga na verandu, zbacio je elegantan gumeni kaput, rukavice, kapu, baš onakvu kakvu je Bolesław vidao na reklamama u časopisima. Zatim su sjeli na doručak, pripremljen na trijemu.

Strašno sam umoran – nastavio je Stanisław. – Dva dana i dvije noći.

Mala Ola pojavila se iz unutrašnjosti kuće. Imala je

prevela

Amalija Žižić

amalijaziz@gmail.com

dywał na reklamowych rysunkach ilustrowanych pism. Zaraz siedli do śniadania, nakrytego na ganku.

- Szalenie jestem zmęczony - ciągnął Stanisław. - Dwa dni i dwie noce.

Mała Ola przysła z głębi domu. Miała niebieskie, nieco wystraszone oczy. Dźwigała w rękę lalkę, dość oskubaną. W milczeniu dygnęła przed stryjaskiem.

- Boże! Jakaż ogromna! - zawołał Stanisław. Bolesław nic nie mówił. - Ale lalkę ma straszna! Widziałem takie śliczne lalki za granicą. Zapomniałem jej przywieźć. To doprawdy niezcuły ze mnie stryjcio!

Ola zesła z ganku i szła sobie spokojnie w las. Las zaczynał się bezpośrednio za drogą, która przedzielała go od leśniczówki. Dzień był brzydki, bo kapalo ciągle. Bór pozbawiony był w tej stronie poszycia i Staś, opowiadając z ożywieniem o swojej podróży, widział, jak bledziutka sukienka Oli migała pomiędzy pniami. Zatrzymał się na chwilę.

- Tak ją puszczasz samopas? - zagadnął starszego brata. Ten wzruszył ramionami.

- Więc mówię ci, że jak tylko zjechałem w doliny... - ciągnął Stanisław - uczulem szalone zmęczenie. A cóż dopiero w tej naszej Polsce. Myślałem, że ta droga tutaj nigdy się nie skończy, lasy i lasy, nie wiadomo, skąd tego tyle tutaj.

- Tak, tylko że nie bardzo ładne. Bór.

- To nic nie szkodzi. Bardzo lubię sosnowy las. Doktorzy mi ciągle nim głowę zawracali, do sosnowego lasu, koniecznie do sosnowego lasu.

- Tu za domem jest bardzo ładna brzezina! - Bolesław wskazał ręką, nie oglądając się w tamtą stronę.

Dzień był pochmurny i z lasu dolatywał lekki szelest ocierających się o siebie igieł.

- Wiesz, przez dwie godziny słuchać tego szelestu igieł i tego piasku pod kołami to strasznie jednostajne! - ciągnął wciąż Stanisław, nie tracąc dobrego humoru. - Męczy mnie trochę monotonia tutejszej okolicy. Jak się czujesz?

Bolesław ruszył znowu ramionami. Ustami wydał dźwięk nieokreślony.

- Ale do tej małej to powinieneś wziąć jakąś opiekunkę.

- Myślałem...

- Samo „myślałem” nie wystarcza...

Stach szeroko odsunął krzesło i wziął za ucho walizkę.

plawe, pomalo prestrašene oči. Nosila je u rukama lutku koja je bila prilično oderana. U šutnji se naklonila stricu.

- Bože! Kako si velika! - uzviknuo je Stanisław. Bolesław nije ništa govorio. - A lutka ti je prava! Vidio sam isto takve divne u inozemstvu. Zaboravio sam donijeti. Pa ja sam uistinu bezosjećajan stric!

Ola je otišla s trijema i mirno odšetala u šumu. Šuma je počinjala odmah iza ceste što ju je dijelila od lugalnice. Dan je bio ružan, neprestano je curilo. Šuma s te strane nije bila gusta i Staś je, živo pričajući o svom putovanju, mogao vidjeti kako blijeda Olina haljinica izmiče među stablima. Na trenutak je zastao.

- Samo tako ju puštaš? - upitao je starijeg brata. Ovaj je slegnuo ramenima.

- Kažem ti, tek što sam sišao u dolinu... - nastavi Stanisław - osjetio sam strašan umor. A tek ovdje u našoj Poljskoj. Mislio sam da ta cesta nema kraja, šume i šume, tko zna otkud toliko toga ovdje.

- Točno, i nije baš lijepo. Šuma.

- Ne smeta. Jako volim borovu šumu. Doktori su mi stalno punili glavu, u borovu šumu, svakako u borovu šumu.

- Ovdje iza kuće je jako lijepa brezova šuma! - digao je Bolesław ruku ne gledajući kamo pokazuje.

Dan je bio oblačan i iz šume je dopiralo tiho šuštanje borovih iglica koje su udarale jedna o drugu.

- Vidiš, jako je monotono dva sata slušati to šuštanje borovih iglica i toga pijeska pod kotačima! - nastavio je i dalje dobro raspoloženi Stanisław. - Malo mi smeta jednoličnost ovog mjesta. Kako se osjećaš?

Bolesław je ponovno slegnuo ramenima, a ustima proizveo neodređeni zvuk.

- Za malu bi trebao uzeti kakvu dadilju.

- Razmišljao sam...

- To nije dovoljno...

Stach je daleko odgurnuo stolac i primio putnu torbu za ručku.

- Gdje ću stanovati?

- Lijevo od predsoblja.

Bolesław je pomakao stolac kako bi imao pogled na cestu. Između krova trijema i šume nebo je naglo potamnijelo, a kiša se zgusnula. Čuo je Stacha u njegovoj sobi. Prozor uz verandu bio je otvoren. Čupkao je tamnu bradu. Slušao je kako se brat raspakirava. Vadio je stvari iz kovčega i prao se nakon putovanja. Uza sve to je

- Gdzie mam mieszkać?

- Z sieni na lewo.

Bolesław posunął się nieco z krzesłem, tak że patrzył na drogę. Niebo pomiędzy dachem ganku a lasem po-ciemniało gwałtownie i deszcz się zageścił. Słyszał, jak Stach gospodaruje w swoim pokoju. Otwarte okno mieściło się tuż obok werandy. Skubał ciemną brodę. Słyszał, jak brat rozgrzebywał się. Wyjmował rzeczy z kuferka, mył się po podróży. Wszystko to nucąc. Nie przestawał nucić ani na chwilę modnych piosenek europejskich, wiatr zawiął inny od tych melodyj. Bolesław zmarszczył brwi i zagryzł brodę pakując ją sobie do ust ręką.

Stach otworzył drzwi od swego pokoju do następnego. Bolesław słyszał, jak w miękkich pantoflach poczłapał dalej, jak otworzył drzwi do sionki, pewnie zajrzał do kuchni. Wracał potem drugą stroną leśniczówki przez pokój Oli i jego. Cztery pokoje, całe gospodarstwo.

- Obejrzałem cały dom - powiedział Stach stając w progu. - Zapomniałem, że nie masz fortepianu. Zdawało mi się, że masz, i szukałem go wszędzie. Tu strasznie będzie nudno bez fortepianu. Czy w Sławsku nie można wynająć?

Bolesław nic nie odpowiedział.

- My się tu z Olą zanudzimy na śmierć.

Nawet to ostatnie słowo nie obudziło Bolesława z odrętwienia. Myślał tylko: „Boże, Boże, po co on tutaj przyjechał?”

Tymczasem Stach nalał do szklanki gorącej wody z czajnika, który stał na stole. Poszedł się golić. Po chwili wynurzył się z okna z twarzą całą w mydlinach:

- Czy ty konno nie jeździsz?

- Ja nie, ale mam siodło.

- A koń?

- Ten prawy - mruknął Bolesław.

- Chodzi?

- Hm, Janek mówi, że bardzo dobry.

- To doskonale. Będę jeździł konno - Stanisław cofnął się. Po chwili znowu doleciało do Bolesława pytanie:

- A do Sławska to jak daleko?

- Przecie stamtąd jedziesz.

- Ale na mile?

- Ze dwie, dwie i pół może...

- Czy fortepian dałoby się przywieźć?

pjevušio. Ni na trenutak nije prestajao pjevušiti moderne europske pjesme, a vjetar je zavijao. Bolesław je namrgodio obrve i grizao bradu trpajući je rukama u usta.

Stach je otvorio vrata svoje sobe koja su vodila u drugu. Bolesław je slušao kako se u laganim papučama vukao dalje, otvorio vrata prema trijemu i zavirio u kuhinju. Zatim se vratio s druge strane lugarnice kroz Olinu i svoju sobu. Četiri sobe, čitavo imanje.

- Razgledao sam cijelu kuću - rekao je stojeći na pragu. - Zaboravio sam da nemaš klavir. Bio sam uvjeren da imaš pa sam ga tražio posvuda. Ovdje će biti jako dosadno bez klavira. Može li se u Sławsku unajmiti?

Bolesław nije odgovorio.

- Ola i ja ćemo se nasmrtno dosadivati.

Čak ni ta pretposljednja riječ nije prodrmlala Bolesławovu ukočenost. Samo je mislio: „Bože, Bože, zašto je došao?”

Za to je vrijeme Stach nalio u čašu vrele vode iz čajnika koji se nalazio na stolu. Krenuo se brijati. Za tren se pojavio na prozoru pjenom prekrita lica:

- Jašeš li?

- Ja ne, ali imam sedlo.

- A konj?

- Taj desno - procijedi Bolesław.

- Ide?

- Pa, Janek kaže da je jako dobar.

- Odlično. Jahat ću - povukao se. Potom je do Bolesława opet doprlo pitanje:

- Je li Sławsk jako daleko?

- Pa otamo si došao.

- A u miljama?

- Možda dvije, dvije i pol...

- Bi li se mogao dovesti klavir?

[Povratak na sadržaj](#)

Sprawozdanie z konferencji lingwistycznej *Bogatwo współczesnej polszczyzny* (12 – 13 kwietnia, Kraków)

Uczestnicząc w konferencji lingwistycznej *Bogatwo współczesnej polszczyzny* jako osoba, dla której polski nie jest językiem ojczystym, ale interesująca się filologią, korzystałam z faktu, że moja ocena przemówień i prezentacji była obiektywna. Z drugiej strony, moje obce pochodzenie miało wadę, ponieważ nie mogłam do wszystkich tematów podejść z całą pewnością zrozumienia i doświadczenia w użytkowaniu tego języka. Siedząc w ławkach z docenianymi profesorami i znanymi językoznawcami, brałam udział w różnych referatach z poczuciem szacunku i chęci do nauczenia się czegoś nowego. Podczas, gdy pewne dyskusje były bardzo burzliwe, nie wszystkim przemówcom udało się zainteresować publiczność swoimi tematami, a niektórych nawet zapytano o sens wystąpienia. Takie krytyczne podejście było dowodem tego, że Towarzystwo Miłośników Języka Polskiego nie zorganizowało konferencji tylko, żeby zaznaczyć obchody jubileuszowe *Języka Polskiego* jakąkolwiek aktywnością, ale naprawdę dołożyło wiele starań w celu przyciągnięcia tych, którzy dbają o aktualny stan języka „żywego”. Jednak liczbę studentów zainteresowanych tym wydarzeniem uważam za rozczarowującą, gdyż średnia wieku obecnych w salach wynosiła około 45 lat.

Największe wrażenie zrobiły wystąpienia, gdzie mówiono o konkretnych problemach w języku i możliwych sposobach ich rozwiązania. Tak właśnie pamiętam referat dwóch młodych badaczy, którzy analizowali język administracyjny; ciekawe było to, że udało nam się dowiedzieć, jak formułować dokumenty urzędowe i dlaczego pisane są zazwyczaj tak, żeby odbiorca ich nie zrozumiał. Istotna część wykładu odwoływała się do praw, jakie posiada adresat po otrzymaniu takiego tekstu od jakiej instytucji, a także podkreślała jak ważna jest edukacja językowa urzędników. Bardzo udaną prezentację prowadził profesor Adam Przepiórkowski o Narodowym Korpusie Języka Polskiego pokazawszy, że badacze angażują się w ponowną ocenę korpusu i nie pozwalają na skradanie się błędów. Mowa Pani Profesor Halini Kurek o „nominatywizacji”, czyli upraszczaniu fleksji, też była ostrzegawcza i pouczająca. Dużo prezentacji było

Izvjestaj s lingvističke konferencije *Bogatstvo suvremenog poljskog jezika* (12. - 13. travnja, Krakov)

Činjenica da sam na lingvističkoj konferenciji *Bogatstvo suvremenog poljskog jezika* sudjelovala kao osoba kojoj poljski jezik nije materinski, ali se zanima za filologiju, utjecala je da je moja procjena izlaganja i prezentacija bila objektivna. S druge strane, manom mojeg stranog podrijetla bilo je to što nisam mogla svim temama pristupiti s punim razumijevanjem i iskustvom u uporabi tog jezika. Sjedeći u klupama s cijenjenim profesorima i poznatim lingvistima, sudjelovala sam na raznim referatima s osjećajem poštovanja i željom da naučim nešto novo. I dok su određene rasprave bile jako žive, nije svim izlagačima uspjelo zainteresirati publiku svojim temama, a određeni su čak upitani za smisao svog izlaganja. Takav kritičan pristup bio je dokaz da Društvo ljubitelja poljskog jezika nije organiziralo konferenciju samo zato da bi se obilježila jubilarna svečanost *Poljskog jezika* bilo kakvom aktivnošću, nego da je uložilo puno truda s ciljem da privuku one koji brinu o trenutnom stanju „živog” jezika. Ipak, broj studenata zainteresiranih tim događanjem smatram razočaravajućim jer je prosjek godina prisutnih u dvoranama bio oko 45 godina.

Najveći dojam ostavila su izlaganja u kojima se govorilo o konkretnim problemima u jeziku i mogućim načinima da se oni riješe. Posebno pamtim referat dvojice mladih istraživača koji su analizirali jezik administracije; zanimljivo je bilo to što smo uspjeli saznati kako formulirati uredske dokumente i zašto su uglavnom pisani tako da ih adresat ne razumije. Osnovni dio predavanja odnosio se na prava koja adresat ima nakon što primi takav tekst od određene institucije, a također je naglasio koliko je važna jezična edukacija službenika. Veoma uspješnu prezentaciju vodio je profesor Adam Przepiórkowski o Narodnom korpusu poljskog jezika, kojom je pokazao da se istraživači angažiraju u ponovnom ocijenjivanju korpusa i ne dopuštaju potkradanje pogrešaka. Govor profesorice Haline Kurek o „nominativizaciji” ili pojednostavljenju fleksije također je bio upozoravajuć i poučan. Mnogo prezentacija bilo je posvećeno školstvu i problemima s kojima se svakodnevno susreću učitelji, djeca i njihovi roditelji. Profesor Walery Pisarek podsjetio je kako

preveo

Hrvoje Sarkotić

hrvojesarkotic@gmail.com

autorica teksta za konferenciju

Ana Peček

apecek@ffzg.hr

poświęconych szkolnictwu i problemom z którymi się codziennie spotykają nauczyciele, dzieci i ich rodzice. Profesor Walery Pisarek przypomniał jak istotną rolę dla ukształtowania i wyrażania pierwszych opinii dziecka, poza środowiskiem rodzinnym, odgrywa właśnie szkoła. Gdy ten „kręgosłup” społeczeństwa nie spełnia swojego obowiązku, to pracownicy są niezadowoleni z sposobu kształcenia nowego pokolenia, a program którego nie da się zrealizować, to musimy zadać sobie pytanie, co może nas zastać w przyszłości. Zasugerowano kilka metod udoskonalenia ogólnej nauki języka polskiego co uzyskało aprobatę słuchaczy. Brak celu i słaba merytoryka w wykładzie *Pragmatyka polskich aktów mowy, projekt korpusu multimedialnego* były bardzo widoczne. W trakcie prezentacji nie wyjaśniono, co to jest „akt mowy” i na końcu wszyscy zadawali sobie pytania, czy zrozumieli w ogóle cel korpusu medialnego. Obecny był też Pan Piotr Żmigrodzki, który występującym paniom powiedział, że nie rozumie, czym by się ten kolejny korpus wyróżniał wśród wielu istniejących i jaka byłaby jego funkcja. Za nieudany uważam też referat o germanizmach, mający ukazać na niemieckie zapożyczenia leksykalne we współczesnej polszczyźnie, bo naprawdę słuchaliśmy o dobie staropolskiej i średniopolskiej, nie nauczywszy się niczego nowego. Co zdziwiło mnie najbardziej, przedstawiając obce słowa w języku polskim, mówca nie miał żadnego wniosku o przyjęciu wyrazów obcych, a oprócz tego, używał angielskie słowo „handout”. Właśnie angliczmy były tematem wielu dyskusji na konferencji i okazało się, że językoznawstwo polskie tego najazdu obawia się najbardziej. Chociaż, moda językowa jest jak każda inna, trwa niedługo – więc po jakimś czasie już nie będziemy tak często słyszeli ich na ulicy, np. że ktoś jest „hardkorem na densflorze”.

Język jest systemem żywym i ciągle się zmieniającym, dlatego naleganie na doskonałość i puryzm czasami prowadzi do denerwowania. Marzenie o „złotym wieku” j. polskiego pochodzi już od dawna, ale nigdy nie istniał idealny stan języka. Innymi słowy: język jest idealny przez cały czas, gdy funkcjonuje. Polszczyźnie, w każdym razie, nie grozi żadne zniekształcenie, ponieważ użytkownicy (przynajmniej większość nich) są świadomi istotności kontrolowania zbliżających jej się zmian.

ważnu ulogu za oblikovanje i izražavanje prvih razmišljanja djeteta, osim roditeljskog okruženja, odigrava upravo škola. Kada ta „kraljeznica“ društva ne ispunjava svoju dužnost djelatnici su nezadovoljni obrazovanjem novog naraštaja te se program ne može realizirati, pa moramo postaviti sami sebi pitanje što se može s nama dogoditi u budućnosti. Predloženo je nekoliko metoda usavršavanja općenitog učenja poljskog jezika što je izazvalo odobravanje slušatelja. Nedostatak cilja i slab sadržaj u izlaganju *Pragmatika poljskih govornih činova, projekt multimedijalnog korpusa* bili su jasno vidljivi. Tijekom prezentacije nije razjašnjeno što je to „govorni čin“ i na kraju su se svi zapitali jesu li uopće razumjeli cilj multimedijalnog korpusa. Sudionik je također bio i gospodin Piotr Żmigrodzki koji je gospodama koje su izlagale rekao da ne razumije čime se taj novi korpus razlikovao između mnogih koji već postoje i kakva bi bila njegova funkcija. Također neuspjelim smatram referat o germanizmima koji je trebao ukazati na njemačke leksičke posuđenice u suvremenom poljskom jeziku jer smo, istinu govoreći, slušali o staropoljskom i srednjepoljskom dobu poljskoga jezika, ne naučivši ništa novo. Ono što me posebno začudilo, predstavljajući strane riječi u poljskom jeziku, govornik nije imao nikakav zaključak o prihvatanju stranih izraza, a osim toga, koristio je englesku riječ *handout*. Upravo su angliczmi bili temom mnogih diskusija na konferenciji i pokazalo se da se poljska lingvistika jako boji tog prodora. Iako, jezična moda je kao i svaka druga, ne traje dugo - dakle, nakon nekog vremena nećemo ih više tako često čuti na ulici, npr. da je netko *hardcore* na danceflooru.

Jezik je živ sustav i stalno se mijenja, stoga inzistiranje na savršenosti i purizam povremeno živciraju. San o „zlatnom dobu“ poljskog jezika potječe još iz davnine, ali nikad nije postojalo idealno stanje jezika. Drugim riječima: jezik je idealan cijelo vrijeme, ukoliko funkcionira. Poljskom jeziku, u svakom slučaju, ne prijeti nikakva deformacija zbog toga što su korisnici (barem većina njih) svjesni važnosti kontroliranja promjena koje se događaju u jeziku.

[Povratak na sadržaj](#)

Danuta Wałęsa – Marzenia i tajemnice

Nastavak iz prošlog broja

Marzenia i tajemnice

Warunki życia były niełatwe, można powiedzieć, że ciężkie. Wychowywałam się sama. Kiedyś na wsi rodzice tylko płodzili dzieci. Nie wychowywali ich. Krysia jest ode mnie o dwa lata starsza. A Jadzia, trzecia po kolei, urodziła się rok i miesiąc po mnie, w 1950 roku. Po półtora roku brat Włodek, w 1952. Marek w 1953. Bliźniaki Adam i Wiesław w 1954. A w 1957 Bogusia. Na koniec, w 1960, przyszedł na świat Waldek. Rodzice nie mieli czasu dla dzieci – rodziły się kolejnie, a oni zajmowali się gospodarstwem.

[...]

Dom miał, jak kiedyś się mówiło, trzy izby. Na wprost wejścia była kuchnia-sień i przy niej dwa pokoje. Piec kaflowy grzał na obie strony, na kuchnię i na pokój. Kuchnia kaflowa też grzała na dwie strony. Latem paliło się drewnem. Jak mój mąż mówił, bździnami, czyli małymi gałązkami. Zimą węglem, żeby dłużej ciepło trzymało. Nie mieliśmy typowej sypialni jak dziś, kiedy małżeństwo ma własną, a dzieci śpią osobno. Spaliśmy w tych trzech izbach. Rodzice z dziećmi w jednej izbie. A w łóżku spaliśmy po dwoje. Ja z siostrą. Raz z jedną, raz z drugą. A czasami i z bratem. Łóżka były drewniane, z siennikami wypełnionymi słomą. Do dziś świetnie pamiętam lodowate pierzyny. Zimą pokój był niedogrzany. Wskakiwało się pod pierzynę, która z zimna aż parzyła! Teraz młodzi, którzy nie znają tych czasów, nie zdają sobie sprawy z warunków, w jakich wtedy ludzie żyli. A i ja sama wiem, że dziś trudno to sobie wyobrazić. Podłoga była drewniana. Szorowało się ją na kolanach, szczotką ryżową. Nie lubiłam mycia podłogi. A w ogóle kiedy tylko podrosłam, marzyłam, by się stamtąd wyrwać. Ja tam żyłam, ale tak jakby mnie nie było. Jakby wszystko wydarzało się obok mnie. Dlatego opowiadam o moim dzieciństwie i młodości na wsi tak beznamiętnie, bezosobowo. W naszym gospodarstwie było kilka krów, świnię, kury, kaczkę, gęsi. Dwa konie i oczywiście drabiniasty wóz. Zapamiętałam, że koła były z drewna.

[...]

W domu grywało się w warcaby i w karty. Wtedy chyba była to jedyna rozrywka na wsi. Moja rodzina lubiła grać

Snovi i tajne

Životni uvjeti nisu bili laki, može se reći da su bili teški. Odgajala sam se sama. Nekada su na selu roditelji samo radali djecu. Nisu ih odgajali. Krysia je od mene starija dvije godine. A Jadzia, treća po redu, rodila se godinu i pol nakon mene, 1950. godine. Godinu i pol nakon nje, brat Włodek, 1952. Marek 1953. Blizanci Adam i Wiesław 1954. godine. A 1957. Bogusia. Na kraju, 1960. došao je na svijet Waldek. Roditelji nisu imali vremena za djecu – radala su se sljedeća, a oni su se brinuli o imanju.

[...]

Kuća je imala, kako se to nekad govorilo, tri sobička. Nasuprot ulaza bila je kuhinja-predsooblje i uz nju dvije sobe. Kamin je grijao na obje strane, kuhinju i sobu. Štednjak je također grijao na dvije strane. Ljeti se grijalo na drva. Kako je moj muž govorio, na trijeske, odnosno na male grančice. Zimi na ugljen kako bi se toplina dulje zadržala. Nismo imali tipičnu spavaću sobu kao danas, kada braćni par ima vlastitu, a djeca spavaju zasebno. Spavali smo u te tri sobice. Roditelji s djecom u jednom sobičku. A u krevetu smo spavali po dwoje. Ja sa sestrom. Jednom s jednom, drugi put s drugom. A ponekad i s bratom. Kreveti su bili drveni, sa slamari-cama ispunjenim slamom. I danas savršeno pamtim ledene perine. Zimi soba nije bila ugrijana. Uskakivalo se pod perinu koja se zbog hladnoće parila. Današnja mladež, koja ne zna ta vremena, nije svjesna uvjeta u kojima su ljudi nekad živjeli. A i ja sama znam da je danas teško to zamisliti. Pod je bio drven. Ribalo ga se na koljenima, ribačomčetkom. Nisam voljela pranje poda. A kada sam porasla, maštala sam kako ću se maknuti otamo. Živjela sam tamo, ali tako kao da me nije bilo. Kao da se sve događalo pored mene. Zato govorim o mome djetinjstvu i mladosti na selu tako hladno, bezlično. Na našem imanju bilo je nekoliko krava, svinje, kokoši, patke, guske. Dva konja i, naravno, kola čije su stranice bile kao ljestve. Zapamtila sam da su kotači kola bili od drveta.

[...]

Kod kuće se povremeno igrala igra dame i kartalo se. Tada je to bila vjerojatno jedina razonoda na selu. Moja

prevela

Eva Novak

enovak@ffzg.hr

w karty. Grało się w tysiąca. Ja nigdy w warcaby dobrze nie grałam, a w karty w ogóle nie lubiłam grać. Natomiast mój tata grał także na pieniądze. I przegrywał. Cielaka nawet podobno przegrał.

[...]

Pracując w kwaciarni i w kiosku, zaczęłam palić papierosy. W tamtym czasie paliły niemal wszystkie znane mi dziewczyny. Obok mojego kiosku z kwiatami był kiosk Ruchu. Kupowałam w nim wszystkie gatunki papierosów, jakie były, i smakowałam. A gdy nie było za dużego ruchu, paliłam. Czasem wychodziły dziennie nawet dwie paczki. Przestałam palić w grudniu 1968, a może w styczniu 1969 roku. Był to czas, kiedy już na poważnie chodziłam z moim przyszłym mężem. To on mi zabraniał palić, choć sam palił. Zresztą on mi ciągle czegoś zabraniał. Mężczyźnie wolno palić, kobiecie już nie? Ale dziś dziękuję mu, że mnie odzwyczaił od palenia. Bo to jednak jest nałóg. Byłam młodą dziewczyną. Do kiosku zachodzili różni ludzie. Niektórzy mężczyźni przychodzili nie tylko po kwiaty, ale czasem również poplirtować. Zapamiętałam jednego, choć nie pamiętam jego imienia. Czynił przeróżne podchody. A czego nie opowiadał! A że wejdzie na drzewo, wejdzie i na dach szpitala, bylebym tylko z nim chodziła. Ale z mojej strony nic nie zaiskrzyło. Po prostu nie przyszedł odpowiedni moment. O! Myślę, że mam...miałam już wtedy jakby napisaną księgę żywota. Miałam z góry zapisane, co będzie, a później jedynie to wszystko realizowałam. Bo kiedy tak czasem rozmyślałam o swoim życiu, to widzę, że tego wszystkiego, co się w nim wydarzyło, na zdrowy rozum nie da się pojąć.

[...]

Szczerze mówiąc, nie pamiętam, czy tego 14 października 1968 roku, gdy do kiosku zaszedł Wałęsa, nosił on wąsy czy też nie. Chyba nie miał wąsów. Przyszedł rozmienić pieniądze. Następnego dnia przyszedł ponownie, jakby z wdzięczności, i przyniósł gumę do żucia. W ogóle mnie wtedy nie zainteresował. Ba, śmieszyla mnie ta guma do żucia. Ale on zawiesił na mnie oko. Któregoś dnia pożyczył ode mnie książkę. Następnego przyszedł, żeby ją oddać. Na pierwszy rzut oka był takim tajemniczym facetem. Mogłam go obserwowwać – i obserwowałam. Mieszkał wtedy na stoczniowej kwarterze przy ulicy Kartuskiej, która była przedłużeniem Świerczewskiego. Przechodził zatem drugą stroną ulicy naprzeciwko mojego kiosku. Obserwowałam go, jak idzie ciągle zamysłony, lekko wycofany. On zawsze był

obitelj voljela se kartati. Igrala se igra tisuću. Nikada nisam bila dobra u igri dame, a kartanje uopće nisam voljela. Ali zato je moj tata igrao i za novac. I gubio. Navodno je čak jednom zbog toga izgubio tele.

[...]

Radeći u cvjećarni i na kiosku, počela sam pušiti. Tada su pušile gotovo sve djevojke koje sam poznavala. Pokraj štanda s cvijećem bio je kiosk „Ruch“. Kupovala sam u njemu sve vrste cigareta kakve su imali i isprobavala. A kada nisam imala prevelik promet, pušila sam. Ponekad čak i dvije kutije dnevno. Prestala sam pušiti u prosincu 1968., a možda i u siječnju 1969. To je bilo onda kada sam već ozbiljno bila u vezi s mojim budućim mužem. Upravo on mi je zabranio pušiti, iako je i sam pušio. Uostalom, on mi je stalno nešto zabranjivao. Muškarcu je dozvoljeno pušiti, a ženi ne? Ali danas sam mu zahvalna što me odvikao od pušenja. Ipak je to ovisnost. Bila sam mlada djevojka. Na kiosk su zalazili različiti ljudi. Neki muškarcu nisu dolazili samo po cvijeće, nego ponekad također i flertovati. Zapamtila sam jednog, iako se ne sjećam kako se zove. Radio je svakakva čuda. A što sve nije pričao! Da će se popeti na drvo, da će se popeti na krov bolnice, samo da budem s njim. Ali s moje strane nije zaiskrilo. Jednostavno nije naišao pravi trenutak. Oh! Mislim da imam... da sam imala već onda napisanu knjigu života. Imala sam unaprijed zapisano što će biti, a kasnije sam samo sve to ostvarila. Jer kad nekada tako razmišljam o svom životu, vidim da se sve što se u njemu dogodilo ne može pojmiti zdravim razumom.

[...]

Iskreno govoreći, ne sjećam se tog 14. listopada 1968. kada je na kiosk došao Wałęsa, je li imao brkove ili ne. Vjerojatno nije imao. Došao je kako bi razmijenio novac. Sljedećeg je dana opet došao, kao iz zahvalnosti i donio mi je žvakaću gumu. Uopće me tada nije interesirao. Ah, nasmejala me ta žvakaća guma. Ali on je bacio oko na mene. Jednog dana posudio je od mene knjigu. Sljedeći dan je došao kako bi ju vratio. Na prvi pogled bio je tajanstven tip. Mogla sam ga promatrati i to sam i činila. Stanovao je u sobi koja je pripadala brodogradilištu, u Kartuskoj ulici, koja je bila produžetak ulice Świerczewskoga. Prelazio je stoga s druge strane ulice preko puta mog kioska. Promatrala sam ga kako ide, stalno zamišljen, pomalo povučen. Uvijek je bio tako usredotočen, odsutan mislima. Pitala sam se zašto je takav. Možda me ta njegova tajanstvenost zainteresi-

taki skupiony, tajemniczy. Zastanawiałam się, dlaczego taki jest. Może ta jego tajemniczość mnie zaintrygowała? Ale z kolei jak już przebywał w towarzystwie, był bardzo ożywiony. Potrafił rozmawiać na każdy temat i tym przyciągał do siebie ludzi. Umiał skupić na sobie uwagę otoczenia. A już na temat małżeństwa! Jakie piękne zdania wypowiadał o tym, jak to trzeba postępować, jak to trzeba ustępować, jakie kompromisy zawierać. Niemal jak ksiądz na kazaniu! Tak zachowywał się w towarzystwie. Natomiast gdy byliśmy sami, odnosiłam wrażenie, że jest jakimś tajemniczym milczkiem. Z problemami? Z kompleksami? Powoli poznawaliśmy siebie. On opowiadał o sobie. Ja o sobie. Okazało się, że oboje przyjechaliśmy tutaj, do Gdańska, szukać swojego miejsca na ziemi. Nigdy nie mówiliśmy, że jesteśmy dla siebie przeznaczeni.

[...]

Miłość dla mnie jest wielką rzeczą. Zakochać się można raz. Można później być zakochanym, można kochać. Ale ta prawdziwa miłość jest tylko jedna. Nawet jeśli by ta osoba, którą się kocha, zrobiła nie wiem co, to i tak, choć może w inny sposób, będzie się ją kochać. Bo prawdziwa miłość jest czymś tak wielkim, że nie da się jej zniszczyć niczym. A ludzie, którzy nie potrafią kochać, są bardzo nieszczęśliwi. Bo kochać, to znaczy być oddanym tej osobie do końca, to znaczy że wszystkiego tego, czego chciałabym dla siebie, chcę także dla tej drugiej osoby. Taka według mnie jest miłość czy też definicja miłości. Ale może mężczyźni inaczej kochają? Mąż wspomina, że to ja go chciałam, ja mu się oświadczyłam i on mnie wziął za żonę. Lecz faktycznie było inaczej. Opowiadała mi o tym siostra męża. Po tym, gdy się poznaliśmy w październiku 1968 roku, on w styczniu 1969 pojechał do swoich rodziców. Miał ze sobą moje zdjęcie. Pokazał je i pochwalił się swojej mamie, że tak wyglądać będzie jego żona. Ale mnie wtedy jeszcze nic nie mówił.

rala? A ipak kada je bio u društvu, bio je jako živahan. Mogao je razgovarati o svakoj temi i tako privlačiti ljude k sebi. Znao je privući pažnju okoline na sebe. A o braku! Kako je lijepo govorio o tome, kako se treba ponašati, kako treba popuštati, kakve kompromise sklapati. Skoro kao svećenik za vrijeme propovijedi! Tako se ponašao u društvu. Međutim kada bismo bili sami, činilo mi se da je nekakav tajanstveni šutljivac. S problemima? S kompleksima? Polako smo se upoznavali. On je pričao o sebi. Ja o sebi. Pokazalo se da smo oboje došli ovdje, u Gdanjsk, naći svoje mjesto na zemlji. Nikada nismo govorili da smo predodređeni jedno za drugo.

[...]

Ljubav je za mene velika stvar. Zaljubiti se može samo jednom. Kasnije čovjek može biti zaljubljen, može voljeti. Ali ona prava ljubav je samo jedna. Čak i ako bi ta osoba koju se voli napravila ne znam što, i tako bi ju se voljelo, iako na drugačiji način. Jer prava ljubav je nešto toliko veliko, da je se ne može ničime uništiti. A ljudi koji ne znaju voljeti, jako su nesretni. Jer voljeti znači biti do kraja predan toj osobi, to znači da sve ono što sebi želim, želim također i toj osobi. To je po mome mišljenju ljubav, a također i definicija ljubavi. Međutim možda muškarci drugačije vole? Muž govori da sam ja bila ta koja je htjela njega, da sam mu izjavila ljubav i on me oženio. Ali ustvari je bilo drugačije. Pričala mi je o tome njegova sestra. Nakon što smo se u listopadu 1968. upoznali, on je u siječnju 1969. otišao u posjet svojim roditeljima. Imao je sa sobom svoju sliku. Pokazao ju je mami i pohvalio se, da će tako izgledati njegova žena. Ali meni tada još ništa nije govorio.

[Povratak na sadržaj](#)

Horkýže Slíže – Nazdar

Nazdar

Nazdar, čo si ma nepamätáš?
Išli sme spolu vlakom Nové Zámky - Praha nevíš?
A tí dve holky tupé, čo ogrcali kupé,
vystúpili sme s nimi v Brne, čo si nepamätáš?

Nazdar, ja si ťa nepamätám.
Žiadny vlak Nové Zámky - Praha mi nič nehovorí.
Ani dve holky tupé, čo ogrcali kupé,
nič mi to nehovorí, fakt sorry nepamätám.

ref.
Splietol si si ma s niekým,
tak zastav a vyber baterky.
Splietol si si ma s niekým,
omyl, omyl a to veľký.
Ale Peter, čo si to nepamätáš?
Tá jedna holka hrala na gitare Klusa nevíš?
Potom sme z toho vlaku, šli babám do baráku.
Kalili sme tam celé tri dni, čo si nepamätáš?

Prestaň, toto si nepamätáš? Jedna z nich mala ruku v
sádre a furt chlastala rum.
A tú druhú sme spolu obaja dali dolu,
potom sme išli s nimi do baru, čo nepamätáš?

Zastaň, to bude zrejme omyl,
pretože ja som v bare nebol ani nepamätám,
už vôbec, že sme spolu, dávali jednu dolu,
no ale zas pravdu povediac krk za to nedám.

ref.
Splietol si si ma s niekým,
lebo ja totiž žiadnym vlakom nechodím.
Splietol si si ma s niekým,
omyl, omyl a to veľký.

Zdravo

Zdravo, sječaš li me se?
Išli smo skupa vlakom Novi Sad – Zagreb, ne?
A one dvije glupe ribe što su zarigale kupe,
izašli smo s njima u Osijeku, ne sječaš se?

Zdravo, ja te se ne sjećam. Nikakav vlak Novi
Sad – Zagreb ništa mi ne govori.
A ni dvije glupe ribe što su zarigale kupe, ništa
mi ne govori, sorry stvarno se ne sjećam.

ref.
Pomiješao si me s nekim,
zato stani i saberi se.
Pomiješao si me s nekim,
greška, greška i to velika.
Ali Petre, zar se ne sječaš?
Ona jedna riba svirala je Balaševića na gitari, ne?
Onda smo izašli iz vlaka i išli s trebama do gajbe.
Žurili smo tamo sva tri dana, ne sječaš se?

Pazi, ovoga se ne sječaš? Jedna od njih imala je ruku u
gipsu i stalno lokala rum.
A onu drugu smo obojica povalili, pa smo išli s njima
do birtije, ne sječaš se?

Pazi, to je sigurno greška,
jer ja u birtiji nisam bio ni ne sjećam se,
a uopće se ne sjećam da smo jednu povalili, ali
ipak neću dati za to ruku u vatru.

ref.
Pomiješao si me s nekim,
jer ja se vlakom nikamo ne vozim.
Pomiješao si me s nekim,
greška, greška i to velika.

prevela

Maja Kandera

mkandjera@ffzg.hr

Ale Peter, čo si to nepamätáš?

Tá jedna vzala prachy barmanovi spoza baru,
keď zistil, že mu zmizli, tak potom došli fyzli,
všetkých nás prehladali, nehovor, že nepamätáš.

A barman aj s jeho prázdnu buksou
zareval: Dofajčíme dopijeme záverečná!

Potom sme sa jej všetci pýtali na ulici a ona v gačkách
zrolované prachy, nepamätáš?

Prestaň! To už ma vážne hneváš! To nie som ja,
rozumíš? Ty ma asi nerozumíš.

Proste ani v tom byte, proste rozumíš?! Nikde!
Som nebol ja!

Nie? Tak potom, načo ti to hovorím,
do psej matere?

Ali Petre, zar se ne sjećaš?

Ona jedna je uzela pare konobaru iza šanka,
kad je skužio da ih je popalio, došla je murja,
sve su nas izdžepirali, nemoj mi reći da se ne sjećaš.

A konobar je sa svojom praznom novčarkom
zarevao: Ispušite, popijte, zadnja runda!

Onda smo ju svi pitali na ulici, a ona je u gaćicama
imala smotane pare, ne sjećaš se?

Ma stani! Već me ozbiljno ljutiš! To nisam ja,
kapiraš? Ti me ne kapiraš.

Ni u tom stanu, kapiraš?! Nigdje!
Nisam bio ja!

Ne? Pa zašto ti ja to onda u kurac govorim?

[Povratak na sadržaj](#)

Iva Pekárková – Poslední parking před Alligator Alley

Poslední parking před Alligator Alley

KURVA, CO TU DĚLÁM???

Ta věta se jí vytiskla do probouzení, jenže ne takhle, hezky pohromadě a ucelená, ale rozškubaná na kousičky -

KUR VA CO
TUDĚ LÁM ???

- takže každá přízračná slabika se promítala na jiný kus nábytku roho laciného hotýlku, ve kterém bůhví-proč právě byla. KUR na stěnu nepřiliš expertně polepenou tapetami s kýčovitým vzorem, jak vytrženým z amerických sitcomů sedmdesátých let, vzorem, o jakém byla přesvědčena, že ve skutečném životě snad ani nemůže existovat. Teď to teda ještě vcelku šlo, protože v řídkém, časně ranním světle nevynikla křiklavost barev na tapetě. TUDĚ se vznášelo pouhých pár centimetrů nad displejem hotelových hodin, na kterém červená číslička právě přeblikla z 5:22 na 5:23a.m. Venku se pomalu rozednívalo. VA se usadilo na klimatizační bedně v okně, chvělo se v proudu vychlazeného vzduchu a zimomřivě blikalo. Zdena si přetáhla přes ramena deku. Venku je i takhle nad ránem zaručeně vedro k zalknutí, ale vevnitř začíná být jak na Sibíři (holt americká technika). LÁM bylo přilepené na minibaru, kterému včera (nebo možná spíš dneska) zapomněli dovřít dvířka, a CO na ni pomrkávalo z hromady zmuchlaných prostěradel, kterou prosvítaly obrysy toho těla. Tři otazníky jí bušily v hlavě jak parta tesařů úderníků anebo hejno nadrozměrných, zoufale hladových datlů s červenou čepičkou.

(Jsou vůbec na Floridě datlové?)

Zdena ještě nikdy předtím na Floridě nebyla - a teď se zaboja nemohla rozpomenout, proč jela zrovna sem.

No, nač si s tím teď dělat vrásky... prostě to tak vyšlo. Zdena si za nějaké dva roky v Americe už mohla zvyknout na to, že v tolika aspektech jejího života hraje náhoda rozhodující roli.

Jasně. Je na Floridě NÁHODOU.

Tak co tu teda (KURVA!) dělám?

No, vypadá to, usoudila, že se právě válím ve vymrzlý tropický posteli laciného hotýlku vedle NĚHO. Toho

Posljednji parking prije Alligator Alleyja

K VRAGU, ŠTO TU RADIM???

Ta rečenica joj se pojavila pri buđenju, ali ne tako lijepo spojena i cjelovita, već raskidana na dijelove -

KVRA GU ŠTO
TURA DIM ???

- tako da se svaki sablasni slog projicirao na drugi komad namještaja tog jeftinog hotelčića u kojem je bogzna zašto upravo bila. KVRA je bilo na zidu ne odveć stručno polijepljenih tapeta s kičastim uzorkom kao istrnutim iz američkih sitcom-a sedamdesetih, uzorkom za koji je bila uvjerena da u stvarnom životu vjerojatno niti ne može postojati. No, sada je to još ličilo na nešto jer se u rijetkom, rano jutarnjem svjetlu nije isticala kričavost boja na tapetama. TURA je lebdjelo pukih par centimetara nad displejem hotelskog sata na kojem su se crvene brojkice upravo prebacile sa 5:22 na 5:23 a.m. Vani se polako razdanjivalo. GU se smjestilo na klimatizacijsku kutiju u prozoru, treperilo je u struji rashlađenog zraka i zimogrozno blinkalo. Zdenka si je navukla deku preko ramena. Vani je i ujutro zasigurno vruće da se ugušiš, ali unutra postaje kao na Sibiru (ukratko američka tehnika). DIM je bilo prilijepljeno na minibaru, kojemu su jučer (ili možda danas) zaboravili zatvoriti vratašca, a ŠTO joj je namigivalo iz hrpe zgužvanih plahti, kroz koju se očrtavali obrisi tog tijela. Tri upitnika su joj udarala o glavu kao skupina tesara udarnika ili jato nadrazmjernih, očajno gladnih djetlića s crvenom kapicom.

(Ima li uopće djetlića na Floridi?)

Zdenka još nikada ranije nije bila na Floridi - i sada se pobogu nije mogla sjetiti, zašto je išla baš ovdje.

No, zašto sada time razbijati glavu... Jednostavno je tako ispalo. Zdenka se za neke dvije godine u Americi već mogla naviknuti na to da u toliko aspekata njezinog života slučajnost igra odlučujuću ulogu.

Jasno. Na Floridi je SLUČAJNO.

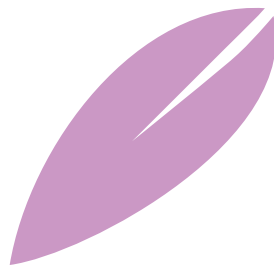
Pa što tu stoga (K VRAGU!) radim?

No, čini se, zaključila je, da se upravo valjam u rashlađenoj tropskoj postelji jeftinog hotelčića pored NJEGA.

prevela

Petra Radošević

petra.radosevic88@gmail.com

chlapa, kojeg mi je jučer bio tako ODVRATNO nesimpatičan i kojega više nikada ne želim dotaknuti!

Jenže on zrovna na potvoru patrí mezi milencechobotnice. Patří taky mezi spáče-anděly. Tuhle kombinaci Zdena ještě nepotkala, ale teď usoudila, že ji nesnáší. Tenhle chlap se ve spánku usmívá jak dobře nakrmený mimino a vztahuje po ní asi tak patnáct chapavejch končetin, kterejma si ji přidržuje. Spí na boku, otočený k ní - na zádech by nejspíš neusnul, protože mu z lopatek vyrůstají příruční skládací křídla.

Sněhobilý křídla, jak jinak.

Celej je ostatně bílej. Ne sněhobílej, to ne, kůži má - v dnešním rozednívání - spíš do šeda, plnou proláklín a kráterů a žilek a šupin, ale každopádně je BĚLOCH. Rasa, vedle který si odvykla se probouzet.

Nechci ho už nikdy vidět! Dobrá, fajn, koukám teď zrovna na něj, to je taky fakt, ale chci říct, že ho už nikdy nechci vidět probuzenýho! Nechci vidět, jak se mu zachvějou křídýlka, jak sebou tyhle andělský řasy zaskubou a jeho oči (šmolkové modré? žlutohnědé? oříškové zelené? - nevím, nevšimla jsem si, vím jen, že určitě nejsou černohnědé jako Jockovy) na mě vyjuknou tím prvním ranním, bezbranným, rozplizlým pohledem, s jakým se andělský chobotnice určitě probouzejí.

Začalase pomalu a něžně vynaňovat z objetí chapadel. Ne proto, že by cítila něhu. Proto, že ho nechtěla už nikdy- NIKDY! - vidět probuzenýho.

COTA

DYKUR

VADĚ

LÁM

???

Otazníkyvhlavěse proměnilyvautomatickýbubeníky zřetovaný dvěma gramama koksu. Samosebou, jsou to právě ty bedýnky plný programovatelnýho hluku, který tak strašně nenávidí Jock, protože se sám chce stát bubeníkem. Neautomatickým. Smysl pro rytmus zaručeně má (to mu Zdena může potvrdit svým nejnvtřnějším vnitřkem, stačí se na Jocka rozpomenout a všechno, úplně všechno v ní zatrne čímsi omamným a sladkým, co nikdy předtím nepoznala, a to toho ve svých čtyřiadvaceti poznala docela dost). Bubny si Jock dosud neopatrřil. Prostě na ně neměl a nebyl zloděj ani lupič, aby si dokázal sehnat prachy. Bubny - celá obrovská souprava bicích a reprobeden, co srojí nejmíň deset tisíc doláčů a co se musí přepravovat v nákladáku a pokaždý

Tog LIKA, koji mi je jučer bio tako ODVRATNO nesimpatičan i kojega više nikada ne želim dotaknuti!

Samo što on kao za inat spada među ljubavnike-hobotnice. Spada također među spavače - anđele. Tu kombinaciju Zdenka još nije sreła, ali sada je zaključila da ju ne podnosi. Ovaj lik se u snu smiješi kao dobro nahranjena beba i pruža prema njoj oko petnaest krakova kojima ju pridržava. Spava na boku, okrenut prema njoj - na leđima najvjerojatnije ne bi ni zaspao jer mu iz lopatica izrastaju priručna sklopiva krila.

Snježnobijela krila, nego kakva.

Uostalom cijeli je bijel. Ne snježnobijel, to ne, koža mu je - u današnju zoru - više siva, puna pora, kratera, žila i ljuski, ali u svakom slučaju je BIJELAC. Rasa pored koje se odvikla buditi.

Ne želim ga više nikada vidjeti! Dobro, okej, upravo sada ga gledam, to je također istina, ali želim reći da ga više nikada ne želim vidjeti budnog! Ne želim vidjeti kako će mu zadržati krila, kako će se te anđeoske trepavice trgnuti i kako će me njegove oči (tirkizno plave? žutosmeđe? lješnjak-smeđe? - ne znam, nisam primijetila, znam samo da sigurno nisu tamnosmeđe kao Jockove) pogledati tim prvim, jutarnjim, bespomoćnim, zbunjenim pogledom s kojim se anđeoske hobotnice sigurno bude.

Počela se pomalo i nježno oslobadati stiska krakova. Ne zato što se raznježila. Nego zato što ga nije željela više nikada - NIKADA! - vidjeti budnog.

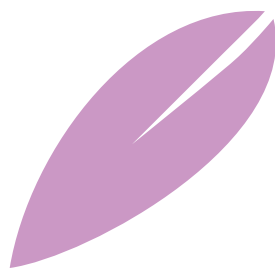
ŠTOOV

DJEKVRA

GURA

???

Upitnici u glavi su se promijenili u bubnjare električnih bubnjeva na dva grama koksa. Naravno, to su upravo te kutijice pune programirane buke koje Jock tako strašno mrzi jer i sam želi postati bubnjar. Akustičnih bubnjeva. Smisao za ritam definitivno ima (to mu Zdenka može potvrditi iz dubine svoje duše, dovoljno je da se prisjeti Jocka i sve, baš sve u njoj utrne nečim omamljujućim i slatkim, što nikada prije nije osjetila, a u svoje dvadeset i četiri je osjetila dosta toga). Bubnjeve si Jock do sada nije nabavio. Jednostavno nije imao za njih, a nije bio niti razbojnik niti lopov da bi lovu samo tako skupio. Bubnjevi - sva ta ogromna oprema udaraljki i zvučnika što dode najmanje deset tisuća dolara, što se mora prevoziti kamionom i svaki puta

před vystoupením ji na pódiu úctyhodných rozměrů v prestižním klubu rozbalují tři asistenti v tričkách s názvem jeho slavné kapely - to byl pro Jocka až dodnes jen marjánkové sen. Chodili hulit pod napůl staženou roletu jedny opuštěné garáže v Roxbury, Jock se pohupoval v kolenou (nenuceně, jako by se už narodil s tímhle pohybem zabudovaným do kyčlí, jako by v něm tenhle pohyb žil už tři sta tisíc let... a jak to ona po něm nikdy nedokázala napodobit, i když to doma trénovala celé hodiny), přes jedno rameno měl zavěšený obrovský rádío, který, když jste vytočili knoflík k MAX, šíleně hlasitě vyřvávalo a na který byl hrdej, pod druhým ramenem si vedl Zdenku, na kterou byl snad ještě hrdější. Protože byla bílá. Vlastně ne bílá - byla Evropanka. Jacka a jeho kamarády americký bělošky už dávno nezajímaly, všechny prej byly praštěný a trochu rasistky (což v jednom kuse našťavaně popíraly, čímž ale právě jen potvrzovaly, že rasistky fakt jsou) a s černejma klukama chodily jen proto, aby si dokázaly, že rasistky nejsou. Nasrat na americký bělošky! vykřikoval Jock a kámoši mu přizvukovali, Evropanky jsou JINÝ. Nikdy jí neřekl, v čem a jak jsou jiný, ale Zdena to snad ani nechtěla vědět. Stačilo jí, že JE jiná. Pokaždý, když nerozuměla slangovému slovíčku, když se jí er zadržlo moc hluboko v krku anebo když se zakuckala mařenou, se Jock vítězně rozhlédl po ostatních: Koukejte na to, volové! Moje holka je JINÁ!

A tak se od něj vlastně říu věcí naučila, přestože byl o nějaké čtyři nebo pět let mladší. Ona byla dospělá, světzaná dáma, on mamincin mazánek, sotva odrostlý z puberty. Zdena to nikdy takhle neviděla,

dokud... dokud se nestalo to, co se sralo teď.

“Ježíšikriste, to je krásný! To je úžasný! To je skvělý! Skvělý! Skvělý! Větší radost si mi nemohla udělat, fakt! Seš ta nejlepší holka na světě, já to odjakživa věděl. A já tě miluju! Síleně! Fakt!”

Byla chyba mu to říct.

Jock se narodil jako několikáté (čtvrté? páté?) dítě svobodné matky na podpoře. Pořádnou práci neměl, vždyť přeče chtěl být bubeník, žil z ruky do huby jako snad všichni jeho kamarádi. Pár z nich se chlubilo, kde a v kterém sousedství už mají syny nebo dcery (čím víc tím líp), ale nezdálo se, že by takovéhle otcovství na dálku sebestmíň změnilo jejich životní styl. Zdena možná BYLA jiná, ale Jock - došlo jí v tom momentě - byl úplně normální devatenáctiletý americký černocho bez vzdělání, bez zaměstnání, bez peněz a bez naděje, že se v jeho

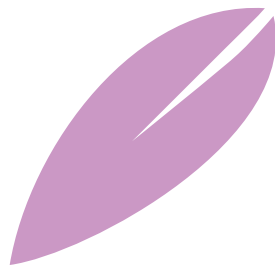
prijie nastupa ju na podiju zavidnih razmjera u prestižnom klubu sastavljaju tri asistenta u majicama na njegov slavni bend - to je za Jocka do danas bio samo neostvareni san. Išli su pušiti travu ispod poluspuštene rolete jedne napuštene garaže u Roxburyju, Jock se njihao u koljenima (prirodno, kao da se rodio s tim pokretom ugrađenim u boku, kao da je u njemu taj pokret živio već tristo tisuća godina... a ona to nikako nije uspjela imitirati iako je doma vježbala satima), preko jednog ramena je imao obješen veliki rádío koji je, kada biste okrenuli dugme na MAX, luđački glasno treštao, a on je bio ponosan, pod drugom rukom je vodio Zdenku, na koju je bio valjda još ponosniji. Zato što je bila bijela. Zapravo ne što je bila bijela - bila je Europljanka. Jocka i njegove prijatelje od davno više nisu zanimale američke bjelkinje, sve su navodno bili munjene i pomalo rasistkinje (što su s jedne strane bijesno nijekale, ali upravo tim su potvrđivale da fakat jesu rasistkinje), a s crnim dečkima su izlazile samo da bi si dokazale da nisu rasistkinje. Jebe mi se za američke bjelkinje! vikao je Jock, a frendovi su mu aplaudirali, Europljanke su DRUKČIJE! Nikada joj nije rekao u čemu i kako su drukčije, ali Zdenka to vjerojatno nije ni htjela znati. Bilo joj je dovoljno da JE drukčija. Svaki put kada ne bi razumjela neku riječ iz slenga, kada bi joj a zapelo duboko u grlu ili kada bi se zakašljala od trave Jock bi pobjedonosno pogledavao ostale: Gledajte, tupani! Moja djevojka je DRUKČIJA!

I tako je od njega naučila zbilja brdo stvari, iako je bio četiri ili pet godina mlađi. Ona je bila punoljetna, svjetska dama, on mamina maza, jedva da je izašao iz puberteta. Zdenka to nikada nije tako vidjela, sve dok... dok se nije dogodilo to što se sada dogodilo.

“Isuse Kriste, to je krasno! To je fantastično! To je sjajno! Sjajno! Sjajno! Nisi me mogla više razveseliti, fakat! Ti si najbolja cura na svijetu, ja sam to oduvijek znao. I volim te! Ludo! Fakat!”

Bilo je pogrešno reći mu to!

Jock se rodio kao (četvrto? peto?) dijete samohrane majke na socijalnom. Čestit posao nije imao, ta ipak je želio biti bubnjar, živio je od danas do sutra kao valjda svi njegovi prijatelji. Par ih se hvalilo gdje i u kojem susjedstvu već imaju sinove ili kćeri (što više to bolje), ali nije se činilo da će takvo očinstvo na daljinu imalo promijeniti njihov životni stil. Zdenka je možda BILA drukčija, ali Jock - shvatila je u tom trenutku - je bio posve normalan devetnaestogodišnji američki

životě někdy něco změni. Rozhodně ne k lepšímu.

Byl úplně stejný jako všichni ostatní.

Neměla mu to vůbec říkat.

Zdena si do batůžku sbalila pár nezbytností, zavolala do práce, že je jí HROZNĚ, ale HROZNĚ zle

(což byla pravda) a že se pár dní doma vyleží (což byla lež), oblékla si varovanou bundu ještě z Čech (byl duben a v televizi hlásili, že na horách lze očekávat přeháňky, i sněhové) a odebrala se k výpadovce.

Byla to betonová dálnice, po které se v každém směru hnala auta, pick-upy, dodávky a obrovské americké nákladáky s čumáky šelem psovitých asi tak v pěti proudech. Jen ČIROU NÁHODOU se přihodilo, že ten její směr vedl k jihu.

Dálnice Zdenu vcucla do sebe, ukolébala ji šuměním betonu a pachem benzínu a plechu, prohnala ji soukolem truckstopů a restaurací u parkovišť, které všechny vypadaly stejně a ve kterých vám ta stejná servírka bez mrknutí dolévá už pátý šálek kafe, což je v ceně, restaurací, kde mívají vzadu za toaletami sprchový kout a v tom se za dva dolary smíš třeba půl hodiny ráchat (pokud se ovšem neprokeceáš, že jsi stopařka, to nesmíš, to by tě hnali svinským krokem, když jsi stopařka, tak si smrd!) a vyplivla ji na Floridě. U Tampey.

Tam bylo NAPROSTO PŘÍŠERNÝ horko a ona si s vatovanou bundou přidělanou k batohu připadala jak blbec, když se potila u krajnice a natahovala packu k nablýskaným plechovým kolosům, který svištěly kolem. Všechno vonělo - bylo jí jasné, že tropicky, přestože ještě nikdy nic podobného nepoznala. Voněl tu rozžhavený asfalt a vzduch, kterej nad asfaltem vytvářel maličké blyštivé faty morgány, voněly tu jasně zelené kytky, který neznala, a červenozelené bromélie (a orchideje), voněla tu sloní tráva a vlhká žhavá zem a bahno a stromy, který taky neznala a který všechno oplétaly šíleně ohebnými pramínky kořenů, co připomínaly copy, a voněla tu smůla borovic, ze kterých visely dlouhé, šedé, rozevláté vousy... čehosi.

“Co je to?”

“Tomu tady říkáme španělský mech,” odvětil mile chlápek za volantem. Celý ožil, jakmile se ho na to zeptala. “Ve skutečnosti to ovšem není mech, je to taková rostlina, která ...”

Chlápek si očividně vzal za úkol informovat ji úplně o všem.

crnac, neobrazovan, nezaposlen, bez novaca i bez nade da se u njegovom životu ikada išta promijeni. Sigurno ne nabolje. Bio je potpuno isti kao svi ostali.

Nije mu to uopće trebala govoriti.

Zdenka si je u ruksak spakirala par potrepština, n azvala je na posao i rekla da joj je STRAŠNO, ali STRAŠNO loše (što je bila istina) i da će par dana odležati kod kuće (što je bila laž), obukla je pernatu jaknu još iz Češke (bio je travanj i na televiziji su javili da se u gorju mogu očekivati pljuskovi i snijeg) i krenula je prema izlaznoj cesti.

Bila je to betonirana autocesta kojom su u oba smjera jurili auti, pick-upovi, dostave i ogromni američki kamioni sa zvjerskim njuškama, tako valjda u pet traka. Samo PUKOM SLUČAJNOŠĆU se dogodilo da je taj njen smjer vodio prema jugu.

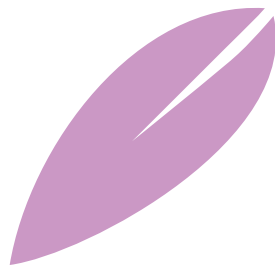
Autocesta je Zdenku usisala u sebe, uspavala ju je šumom betona i smradom benzina i lima, opskribila ju bistroima i restoranima na parkiralištima koji su svi izgledali jednako i u kojima vam ta ista konobarica bez treptaja dolijeva već petu šalicu kave po cijeni jedne, restoranima koji iza toaleta imaju tuš u kojem se za dva dolara smiješ pola sata brčkati (ako naravno ne izbrbljaš da si stoper, onda ne smiješ, onda bi te gonili divovskim korakom, ako si stoper onda si govno!) i ispljunula ju je na Floridi. Kod Tampey.

Tamo je bilo BAŠ STRAVIČNO vruće i ona si je s pernatom jaknom zavezanom za ruksak zgledala kao idiot, dok se znojila uz rub ceste i pružala ruku prema ulaštenim sjajnim limenim kolosima, koji su fijukali pokraj. Sve je mirisalo – bilo joj je jasno da tropski, iako još nikada ništa slično nije osjetila. Mirisao je užareni asfalt i zrak koji je nad asfaltem stvarao male blještave fata morgane, mirisalo je i zeleno cvijeće koje nije poznavala i crveno zelene bromelije (i orhideje), mirisala je i slonova trava i vlažna goruća zemlja i blato i drveće koje također nije poznavala i koje je sve isprepletalo ludim savitljivim korijenjem koje je ličilo na pletenice, mirisala je i smola borova iz kojih su visjeli dugi, sivi, lepršavi brkovi... nečega

“Što je to?”

“Ovdje to zovemo španjolska mahovina”, odgovorio je milo lik za volanom. Sav je živnuo kad ga je to upitala. “U biti to nije mahovina, to je biljka koja...”

Lik si je očigledno uzeo za zadaću informirati je baš o svemu.

Řekl: "Tohle jsou banyány. " To když projížděli kolem těch stromů se zamotanými, drzými, zvědavými kořeny, které si prostě musejí omakat úplně každou zídku.

Řekl: "Akácie znáš? Ty rostou tak rychle, že dole v Miami (jeho "dole" a "nahore", tak jako pro spoustu jiných Amíků, označovalo sever a jih, ale Zdena si proti své vůli vždycky představila kosmické ženské tělo, "nahore" byla prsa a "dole" - víte co) je největší problém ze všeho zastříhovat je dost rychle, aby celý město nezarostla džunglí."

Řekl: „A aligátoři. Tem tady říkáme gátoři. Jsou tady všude a my se s nima sereme, jako by to byli domácí mazlíčci. Takový pěkně šupinatý, akorát ocásek mají o něco delší než průměrné radíček, a když s ním zavrtí, tak ne proto, že mají radost, ale proto, že vás chtějí k večeri. A střílet je - to je problém. Fakt PROBLÉM. Kvůli debilním ekologům. Zakázat střílet gátory, ro je jako by zakázali střílet draky, který se živě pouze lidským masem. Nedávno jeden sežral holčičku."

"Drak?"

"Aligátor." Ani se po ní udiveně neotočil. Řekl to úplně normálně, hlasem mu neprosakovala ani SVATÁ TRPĚLIVOST, ani soucit s nebhovou cizinkou, která je tak blbá, že neví, že na Floridě draci nežijou.

Zdalo se, že podobnou drobnou neznalost ani náhodou nepovažuje za faux pas. Možná se dnes a denně

setkává s lidma, který nevědí, že na Floridě nežijou draci, a už si na to zvyk. Možná je vděčný za každý důkaz toho, jak jsem pitomá. Snad je on sám rád chytrý. Anebo... anebo se mnou má jiný plány a myslí si (nebo snad ví), že čím jsem blbější, tím snazší bude je provést. Anebo on sám je drak... to nejspíš, říkala si. Ale nechtělo se jí o tom teď přemýšlet.

"Sežral? Fakt?"

"Proplul kanálem na zahrádku, kde si hrála. Rodiče mysleli, že je tam v bezpečí, kolem celého pozemku tři metry vysoké plot - a vidíš to? Gátor ho podplul... Nedávno dole na Everglades zabili gátora a ten měl žaludek plný psích znamek. To byste se divily, paninky, kam se vám ztrácejí domácí mazlíčkové..."

V klimatizovaném sedanu (tohle byl typ chlápka, co prostě nemohl neřítit krvavě červeného chevroleta AMERICKÉ VÝROBY) cesta příjemně ubíhala. Kolem bujela džungle, oplétala zídky svými kořeny, zarůstala cestičky tak rychle, že ji zahradníci, ač vyzbrojení posledními výkřiky technologie, tak tak stačili zastří-

Rekao je: "Ovo su benjamini" kada su prolazili oko tog drveća sa isprepletenim, drskim, znatiželjnim korijenjem koje jednostavno mora prekriti baš svaki zid.

Rekao je: "Akacije znaš? One rastu tako brzo da je dole u Miami (njegovo dole i gore, kao i za većinu Amera, je označavalo sjever i jug, ali Zdenka bi si protiv svoje volje uvijek predstavila žensko tijelo, gore su bila prsa, a dole- znate što) najveći problem šišati ih dovoljno brzo da cijelo mjesto ne obraste džunglom."

Rekao je: "A aligatori. Njih ovdje zovemo gatori. Posvuda su i mi se s njima zajebavamo kao da su kućni ljubimci. Tako su lijepo ljuskasti, repić im je nešto veći nego prosječnom gušteru i ako s njim zavrtite ne rade to zato što su sretni nego zato što vas žele za večeru. A strijeljati ih - to je problem. Fakat je PROBLEM. Radi debilnih ekologa. Zabraniti strijeljati gatore je kao da zabrane strijeljati zmajeve koji se hrane samo ljudskim mesom. Nedavno je jedan požderao djevojčicu."

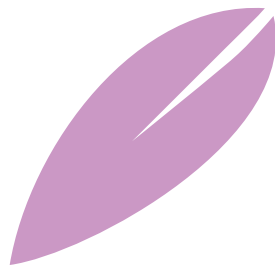
"Zmaj?"

"Aligator." Nije se niti začuđeno okrenuo prema njoj. Rekao je to posve normalno, glasom mu nije prodirala niti SVETA STRPLJIVOST niti suosjećanje s jednom strankinjom koja je toliko glupa da ne zna kako na Floridi ne žive zmajevi. Činilo se da to sitno neznanje niti slučajno ne smatra za faux pas. Možda se svakodnevno susreće s ljudima koji ne znaju da na Floridi ne žive zmajevi pa se naviknuo. Možda je zahvalan za svaki dokaz koliko sam glupa. Možda se on samo pravi pametan. Ili... ili ima za mene drugi plan i misli (ili prije zna) da što sam gluplja to će ga lakše provesti. Ili je on zmaj... najvjerojatnije je to, govorila si je. Ali nije joj se sada dalo o tome razmišljati.

"Požderao? Fakat?"

"Preplivao je kanalom do vrta gdje se igrala. Roditelji su mislili da je tamo sigurna, oko cijelog zemljišta je bila tri metra visoka ograda - i vidiš ti to? Gator je prošao ispod... Nedavno su dole na Evergladesu ubili gatora kojemu je želudac bio pun psećih kostiju/ostataka-znamek. Čudile biste se, gospodično, gdje vam nestaju kućni ljubimci..."

U klimatiziranom sjedalu (on je bio tip frajera koji jednostavno nije mogao ne voziti krvavo crveni chevrolet AMERICKÉ PROIZVODNJE) put je ugodno tekao. Okolo je bujela džungla, ovijala je zidove svojim korijenjem, obrastala je ceste tako brzo da su ju vrtlari iako su bili opremljeni posljednjim krikom tehnologije jedva stizali posjeći, probijala se kanalima do poploče-

hovat, vplouvala kanály do oplocených zahrádek u bílých domků, cenila čtyři řady zubů a chroustala se navzájem. Pocit bezpečí v autě byl pochopitelně iluzorní, ale i tak Zdeně připadalo, že na ni v tomhle okamžiku ta džungla VENKU prostě nemůže. Problém byl v tom, že v ní samotné bujela její osobní džungle, rostla a dělila se a chtělo se jí žít, vrůstala do Zdeny odprostředka a Zdena dobře věděla, že zbavit se jí by stálo - přinejmenším v Bostonu, kde je to povolené - nějakých dvě stě padesát, tři sta dolarů, jen o málo víc než týdenní plat, jenže ona zatím neví, jestli se jí CHCE zbavovat. Jockovo dítě v jejím bříše má přece stejný právo na život jako průměrné aligátor! I když v ní právě mrská šupinatým ocasem a patnácti řadama zubů z ní vykusuje poslední zbytky zdravého rozumu.

Vzepřela se v bezpečnostním pásu. Byl trochu nepohodlný, to je fakt, tlačil jí přes prsa, ve svobodomyšlné Americe, jak si všimla, bylo dokonce "nemoderní" ho nosit; omezoval. Zdeně ale konečně došel význam toho slova - byl to BEZPEČNOSTNÍ PÁS. A ať si ho všichni pomlouvají, jak chtějí, ať říkají, že při velkých bouráčkách ti s potěšením zlomí klíční kost nebo zpřeláme žebra, přece jen je tu, aby tě ochraňoval, aby se staral o tvoje bezpečí. Zdena zničehonic bolestně pochopila, že ona v Americe nemá nic a nikoho, kdo by se staral o její bezpečí. Nikoho, komu by na jejím bezpečí ASPON MALIČKO záleželo. Jock byl možná - zaručeně! - pohádkově silný motor vysněného bouráku, ale bezpečnostní pás rozhodně nebyl.

Chlápek řekl: "Nemáš žízeň? Nemáš hlad?"

Pak dodal: "Teď pojedeme na východ po Alligator Alley. Víš, co to je?"

Ukázalo se, že Alligator Alley je nějakých 60, možná 70 mil dlouhý úsek silnice, vedoucí napříč přes močál. Je to vlastně zázrak moderního stavebnictví. Krásná rovná vozovka pokrytá speciálním asfaltem, který se neroztéká ani v tom největším vedru, se táhne od jedné budky výběrčích mýtného ke druhé - a není na ní VŮBEC NIC. Ani pumpa, kdyby vám došel benzin, žvýkačky nebo vycpaní aligátoři, který tady každý druhý nosí jako přívěsek ke klíčům. Ani McDonald, kdybyste dostali hlad. Nejsou tam servisy, kdybyste píchli kolo, a není tam motýlek, kdybyste usínali za volantem anebo potkali někoho zajímavého.

Je tam jen močál a aligátoři.

Pokud vás na cestě něco postihne nebo vás přepadne noc, doporučovaly cedule, rozmístěné v pravidelných

nih dvorišta bijelih kuća, cerila se sa četiri reda zubi i uzajamno škrgutala. Osjećaj sigurnosti u autu je naravno bio iluzoran, ali Zdenki se tako činilo da ta džungla IZVANA jednostavno ne može doprijeti do nje. Problem je bio što je u njoj samoj bujala njena osobna džungla, rasla, dijelila se i živjelo joj se, urasla je u Zdenku iznutra i Zdenka je dobro znala da ako je se hoće riješiti to košta - u Bostonu, gdje je dozvoljeno - nekih dvjesto pedeset, tristo dolara, malo više nego tjedna plaća, samo što ona niti ne zna ŽELI li je se riješiti. Jockovo dijete u njenom stomaku ipak ima jednako pravo na život kao i običan aligator! Iako u njoj upravo lupa ljuskastim repom i s petnaest redova zubi iz nje izjeda posljednje ostatke zdravog razuma.

Uspravila se u sigurnosnom pojasu. Bio je malo neudoban, to je istina, stiskao ju je preko prsa, primijetila je da je u slobodoumnoj Americi bilo čak "nemoderno" nositi ga; ograničavao je. Zdenka je konačno shvatila značenje te riječi - bio je to SIGURNOSNI POJAS. I neka svi pričaju što hoće, neka pričaju da će ti pri velikim sudarima polomiti ključnu kost, ipak je samo tu da bi te čuvao, da bi se brinuo za tvoju sigurnost. Zdenka je najednom bolno shvatila da ona u Americi nema ništa i nikoga tko bi se brinuo za njenu sigurnost. Nikoga kome bi BAREM MALO stalo do njene sigurnosti. Jock je možda bio - definitivno je - bajno snažan motor auta iz snova, ali sigurno nije bio sigurnosni pojas.

Lik je pitao: "Jesi žedna? Gladna?"

Te je dodao: "Sada idemo na istok preko Alligator Alleyja. Znaš što je to?"

Pokazalo se da je Alligator Alley nekih 60, možda 70 milja dug dio ceste koja vodi kroz močvaru. To je zapravo čudo modernog graditeljstva. Krasan ravni kolnik pokriven specijalnim asfaltem koji se ne razlijeva niti po najvećoj žegi, provlači se od jedne naplatne kućice do druge - i nema na njemu APSOLUTNO NIŠTA. Niti pumpe ako bi vam ponestalo benzina, niti žvakačih, niti plišanih aligatora koje ovdje svaki drugi nosi kao privjesak na ključevima. Nema niti McDonaldsa ako biste ogladnjeli, niti servisa ako vam se probuši guma, nema niti motela ako bi vam se prispavalo za volanom ili ako biste sreli nekog zanimljivog.

Tamo je samo močvara i aligatori.

Ako vas na putu nešto zadesi ili vas zahvati noć, savjetovali su znakovi, razmješteni u pravilnim intervalima svakih nekoliko milja, da se zaključate u autu, sačekate do jutra i tek kad se pošteno razdani potražite pomoć.

intervalech několika mil, zamkněte se v autě, vyčkejte do rána, a teprve když se pořádně rozední, shánějte pomoc. Za tmy není v Alligator Alley vůbec bezpečno.

Na betonové ploše zvané Poslední Parking před Alligator Alley chlápek zakoupil asi tak tři kila obalených a osmažených kuřecích končetin v pruhované rakvi od KFC a dva zhruba dvoulitrové škopky ledové coca-coly.

Řekl: "Musíme se na to pořádně připravit," a kyčnul proviant na přední sedadlo, mezi sebe a Zdenku. Pokynul ke krabici s kuřaty. Podal jí orosený kýbl coly.

Řekl: "Nebojíš se?"

Řekl: "Fakt se nebojíš?"

Řekl: "Nebylo by na tom nic divného."

Řekl: "Tenhle úsek silnice svému jménu rozhodně nedělá ostudu. Nejnebezpečnější místo na Floridě. Když teda nepočítám..."

Řekl: "Se mnou se bát nemusíš. Přece!"

Z kufru vytáhl flašku J&B a nalil jí poctivou dávku do coly. Zamáčkl plastové víčko s brčkem. "Když

piješ slámkou, tak tě to rychle dostane high. Víš to?" Odklopil víčko svého škopíku a taky. přilil dávku J&B do ledové brěčky.

Zablýskl pokleslou hladinkou v láhvi a spiklenecky se na Zdenku usmál: "Pij. Gátoři nemají whisky rádi." Několikrát se mocně napil z brčka. Rozjel se.

A potom, jakoby mimochodem: "Jsi krásná. Víš to? Víš to?"

Zdena se ani nelekla. Několikrát mocně nasála z brčka a tak trochu se jí začalo zdát, že vlastně všude na světě, dokonce i v místech, o kterých to ani netušíme, se podbízivě svíjí desítky, stovky, možná tisíce bezpečnostních pásů jen pro vás. Jde jenom o to zapnout se do nich.

Vzápětí museli zastavit u budky výběrčího a pro chlápkovu dolarovku se natáhla tmavě hnědá ruka.

"Děkujeme krásně. Přejeme příjemnou cestu. Dávejte na sebe pozor," ozval se hlas. Byl sladce chraplavý, jižanský - ale Zdeně i tak šíleně připomněl Jocka. Alligator v jejím bříše mrskl ocáskem a ona si pořádně lokla brčkem. Trochu se zakuckala a hned se lekla, jaký asi bude mít ten chlápek komentář.

Nekomentoval to. Byl úplně mimo. Už delší dobu cosi drmolil ve směru k vozovce, zapřený do sedačky. Bral si každý metr šedé silnice za svědka, když hovořil. Říkal: "Je ro jako infekce, tohleto. Jako sněť. Jako když si

Za mraka na Alligator Alleyju uopće nije sigurno.

Na betonskoj površini zvanoj Posljednji parking prije Alligator Alleyja lik je kupio valjda tri kile pohanih pilećih bataka u prugastom lijesu od KFC-a i dvije dvolitrenke ledene coca-cole.

Rekao je: "Moramo se za to dobro pripremiti," i bacio je klopnu na prednje sjedalo između sebe i Zdenke. Kimnuo je prema kutiji s piletinom. Pružio joj je orošenu čašu cole.

Rekao je: "Ne bojiš se?"

Rekao je: "Fakat se ne bojiš?"

Rekao je: "Nema u tome ništa čudno."

Rekao je: "Taj dio ceste je svakako dostojan svoga imena. Najnesigurnije mjesto na Floridi. Da sada ne nabrajam..."

Rekao je: "Sa mnom se ne moraš bojati. Još!"

Iz torbe je izvukao bocu J&B-a i nalio joj poštenu dozu u colu. Probio je plastični poklopac sa slamkom. "Kada piješ na slamku, brže te pukne. Znaš to?" Otklopio je poklopac svoje čaše i dolio dozu J&B-a u ledenu kašu.

Zasjala je snižena razina u boci i on se urotnički nasmijao Zdenki: "Pij. Gatori ne vole viski." Nekoliko puta je snažno otpio na slamku. Krenuo je.

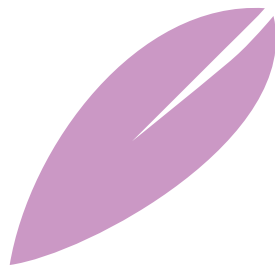
I zatim, nekako usputno: "Krasna si. Znaš to? Znaš to?"

Zdenka se nije niti prepala. Nekoliko puta je snažno posrkala na slamku i pomalo joj se počelo činiti da se baš svuda na svijetu, čak i na mjestima za koja to niti ne slutimo, servilno se savijaju desetci, stotine, možda tisuće sigurnosnih pojasa samo za vas. Treba se samo vezati njima.

Odmah potom morali su stati na naplatnim kućicama i prema likovima dolarima se pružila tamno smeđa ruka.

"Hvala lijepa. Želimo vam ugodan put. Pazite na sebe." čuo se glas. Bio je slatko hrpav, južnjački - ali Zdenku je neovisno o tome podsjetio na Jocka. Alligator u njenom stomaku je lupao repom i ona je uredno vukla na slamku. Malo se zakašljala i odmah se uplašila kakav će taj lik imati komentar.

Nije to komentirao. Bio je posve odsutan. Već duže vrijeme je nešto blebetao prema kolniku naslonjen u sjedalu. Svaki metar sive ceste je uzimao za svjedoka dok je pričao. Govorio je: "To je kao infekcija. Kao gangrena. Kao kada raniš nogu i ona ti se upali. Cijela ti pocrni. Ne preostaje ništa drugo nego ju odstraniti. To je

poraniš nohu a ona se ti zaní. Celá ti zčerná. Nezbyde, než ji ufiknout. Je to krutý, jasně, to nepopírám,” promluvil ke stromku u cesty, který se kýval ve větru, buď jako by mu přikyvoval, anebo mu říkal, ať už sklapne, že je vůl. “A je lepší to udělat co nejdřív, než se to rozleze. Copak to vážně nikdo nechápe? Je třeba se týhle nemoci zbavit. Ne, ta NEMOC za to nemůže, já to chápu, nemůžou přece za to, že je sem kdysi přivlekli, vždyť oni sem vlastně nechtěli jet, netušili, že jdou za lepším, za nejlepšími životními podmínkami než někde... v Africe! Ale teď! Teď toho sem leze rok od roku víc, viděla jsi... ne, tos nemohla vidět, dole na Klíčích, ty lodě, co v nich připluli Kubánci, střež se tam ty lodičky jak svatosvatej poklad. Já to chápu, mají se ve své vlasti zle,” objasnil nepřerušovaně bílé čáře, “chápu, že jsou tam v ohrožení života, že je tam dokonce zabíjejí, to samozřejmě chápu, ale nenapadlo tě někdy,” promluvil opět k asfaltu, který to pořád a pořád nechtěl uznat, “nenapadlo tě někdy, že je NUTNÝ je občas pozabíjet? Nebo je aspoň NENAKRMIT, to stačí, oni už pomřou hladu sami, je to jak děti, neumí se to o sebe postarat. Ale jakmile jim dáš kus žvance - všimla sis, jak se to rozmnožuje? Máte to u vás taky tak? Tak rady u nás na Floridě... ulice bývaly bezpečný, ale teď je to plný samejch Kubánců a Mexikánců a Hispánců a... a všichni sou to negři. Všichni do jednoho. Ne,” poučoval teď štěrkovou krajnicí, “já proti imigraci nic nemám. Já to chápu. Amerika, Vysněná Země Prachů a Svobody, každej by tu chtěl žít, každej chce za lepším, já to chápu. My tady máme prachy, to jo, a my se o ně rádi podělíme s každým, s váma se všema. Ne, lidi jako ty mě neodpuzou, co to říkám, naopak, ty mě PŘITAHUJEŠ, HROZNĚ mě přitahuješ, klidně bys mohla být Američanka, pozná se to až podle přízvuku. Promiň, že ti to říkám teď, chci říct rady,” omluvil se sotva znatelně terénní vlně na obzoru, “až tady, když přece moc dobře víš, že kdybych na tebe použil násilí, tak tady ti NIKDO nepomůže. Promiň, že ti to říkám teď. Klidně... klidně bych tě moh vytahnout z auta, hnedka tady, KDEKOLIV a kdybys měla nějaký námitky, tak tě stačí zanést pár metrů od silnice a tady v těchhle jezírkách... dovedeš ty si vůbec představit, kolik tu už asi hnije lidí? Ne, mně imigrace nevaď. Jen to nesmí bejt BAREVNÝ. Koukni se na mě: mně, mně už taky není dvacet, leccos už o životě vím, nechce se mi toulat se po barech, je to pořád to stejný, sem a tam, sem a tam, copak já to počítám... a... a tady na Floridě, tady jsou snad všechny kurvy přicmrdlý. Bílou abys fakt pohledal, nekecám ti, a taky je pětkrát dražší a stará

okrutno, jasno, to ne poričem.” progovorilo je drvetu uz put koje se klimalo na vjetru kao da mu je kimalo ili mu govorilo da više umukne, da je budala. “I bolje je to učiniti što prije, prije nego se proširi. Što to stvarno nitko ne shvaća? Treba se ove bolesti riješiti. Ne, ta BOLEST nije kriva, ja to shvaćam, nisu oni krivi što su ih nekoć ovdje privukli, ta oni ovdje zapravo nisu htjeli doći, nisu slutili da idu za boljim, za boljim životnim uvjetima nego negdje... u Africi! Ali sada! Sada ih ovdje dolazi iz godine u godinu sve više, vidjela si... ne, to nisi mogla vidjeti, dole na Ključevima, ti brodovi na kojima su doploveli Kubanci, čuvaju tamo te brodove kao sveto blago. Ja to kužim, u njihovoj državi im je loše,” objasnio je neisprekidanoj bijeloj liniji, “kužim da su im tamo životi ugroženi, da ih tamo, štoviše, ubijaju, to naravno kužim, ali nije li ti ikad palo na pamet,” progovorilo je opet asfaltu, koji to nikako nije htio priznati, “nije li ti ikada palo na pamet da je POTREBNO povremeno ih poubijati? Ili ih barem NENAKRMITI, to je dovoljno, oni će sami pomrijeti od gladi, oni su kao djeca, ne znaju se za sebe brinuti. Ali čim im daš kus hrane – primijetila si, kako se razmnožavaju? Je li i kod vas tako? Kod nas na Floridi... ulice su bile sigurne, alisada su pune samih Kubanaca, Meksikanaca, Španjolaca... sve su to nigeri. Svi do jednoga. Ne,” poučavao je sada šljunčani rub ceste, “ja nemam ništa protiv imigracije. Ja to kužim. Amerika, Sanjana Zemlja Love i Slobode, svi bi tu htjeli živjeti, svi idu za boljim, ja to kužim. Mi ovdje imamo love, to da, i mi ćemo ju rado podijeliti sa svakim, s vama, sa svima. Ne, ljudi kao ti me ne odbijaju, što to pričam, baš naprotiv, ti me PRIVLAČIŠ, STRAŠNO me privlačiš, lako bih mogla biti Amerikanka, pozna se to po naglasku. Oprosti što ti to govorim sada, mislim ovdje,” ispričao se jedva vidljivom brežuljku na vidiku “ovdje, gdje vrlo dobro znaš da kada bih na tebi upotrijebio silu, ti NITKO ne bi mogao pomoći. Oprosti, što ti to sada govorim. Lako... lako bih te mogao izvući iz auta, odmah ovdje, GDJEGOD, i kada bi nešto prigovorila, dovoljno je odvući te par metara od ceste, i ovdje u ovim jezerčićima... Možeš li si ti uopće zamisliti, koliko tu već ljudi vjerojatno trune? Ne, meni imigracija ne smeta. Samo to ne smije biti OBOJANI. Pogledaj me: meni, meni isto nije više dvadeset, štošta znam o životu, ne da mi se lunjati po barovima, stalno isto, tamo vamo, tamo vamo, više ni ne brojim... i... i ovdje na Floridi, ovdje su valjda sve kurve doseljenice. Bijelu kada bi tražio, ne serem, pet puta je skuplja i stara kao Metuzalem i ružna

jak Metuzalém a škaredá jak noc, a navíc ještě dobře jetá, tady jsou drogy snadno k mání, protože to ty negři pašujuj přes vodu a každej drogovej baroniček má stokrát víc prachů než všechny protidrogový hlídky. Rozlejšá se to tu jak sněť a ta zčernalá noha, to je Florida, ENTRY POINT, chápeš to, místo, kudy nám sem ti negři lezou. Je to všude, kam se podíváš. Tuhle si ke mně v baru - normálním, slušným, BÍLÝM baru – přisedne taková negerka jedna, kdybych ji viděl jen ve tmě, jen siluetu, tak by snad nebyla špatná, to neříkám, jenomže je černá, je to z ní cejtít na sto honů. Teda abys to pochopila, ona nebyla bůhvíjak černá, docela jí to seklo a řek bych, že doslova KURVA to nebyla, aspoň teda ne LACINÁ kurva, a to negerství se jí usadilo jen... Chci říct, skoro by mohla bejt bílá, jenže mě neoklamala, mě ne. Mně nikdo nemusí vykládat, kdo je negr a kdo negr není. Já vycejtím negra na sto honů, já ho čuchám dřív, než ho uvidím, já na deset mil bezpečně rozpoznám, jestli je někde negr. Jestli tam někdy BYL. Já to vycejtím, na to mám šestej smysl. Jakmile někde negr byl, tak pro mě je to místo odepsaný. A tady na Floridě je takovejch míst čím dál víc... Chápeš, jak se to smrskává? I ty kurvy jsou skoro všechny černý a já bych... Ne, promiň, že to takhle říkám, fakt, “ zamrkal omluvně na vozovku, anebo snad na ty lesklé, mrňavé faty morgány, které se nad ní ve vedru vytvářely, “ale já, já kdybych neměl ženskou třeba rok, tak na černou bych prostě nešáh. Byl jsem v armádě, v Japonsku, tam to bylo jiný, ale na černošku? Ani náhodou. I kdyby byla čistě bílá. I kdyby byla sebekrásnější. Prostě bych nesnes představu, že ji přede mnou nejspíš měl nějaký negr.”

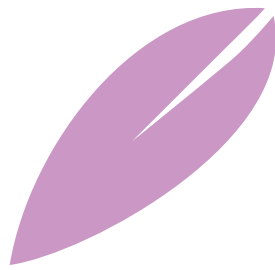
Pustil volant (tenhle úsek silnice byl dokonale rovný, takže jím beztak nebylo třeba kroutit), odšpunroval škopky s coca-colou a ještě jednou břečku v nich naředit zláhve J&B. Počkal, až do Zdenina škopku steče poslední kapka pableskující tekutiny, pečlivě ho zavíčkoval a přisunul ho k ní. Vděčně se napila. Proud chladného vzduchu z klimatizace na ní vysušoval pot. Studený pot. Nastavila vzduchu tvář a škopíček, poslušně pila břečku brčkem. Zadívala se na plastovou mřížku, ze které studený proud vzduchu vycházel, a přemýšlela o ní. Představovala si, že je božstvem všech chladných a pokud možno neožralých hlav.

Uvažovala: Ne, nesmím mu teď nic říkat! NESMÍM se s ním dát do řeči. Nesmím mu říct to... o Jockovi. Ráda bych, ale nic mu do toho není... přece TENHLE CHLAP nebude po Jockovi ten první, komu se s tím svěřím. NESMÍM ho šokovat. Popudit ho. Jak by se

kao noć i k tome još dobro ušlagirana, ovdje se lako dočepati droge zato što ih ti nigeri švercaju preko vode i svaki kralj droge ima sto puta više love nego svi odjeli za narkotike. Razvlače se tu kao gangrena i ta pocrnjela noga, to je Florida, ENTRY POINT, razumiješ li, mjesto kroz koje nam ti nigeri dopuzaju. To je svuda, gdje god pogledaš. Ovdje u baru – normalnom, pristojnom, BIJELOM baru – sjedne pokraj mene takva jedna nigerka koju kada bih vidio samo u mraku, samo siluetu, onda možda ne bi bila loša, to ne kažem, samo što je crna, osjeti se iz nje na sto metara. Samo kužiš, ona nije bila bogznakako crna, dosta joj je to dobro stajalo i rekao bih da nije bila doslovce KURVA, barem ne JEFTINA kurva, a to nigerstvo joj se usadilo samo.. Želim reći, skoro da je bijela, samo što mene nije zavarala, mene ne. Meni nitko ne mora objašnjavati tko je niger, a tko nije Ja nanjušim nigera na sto metara, nanjušim ga prije nego ga vidim, ja na deset milja sigurno raspoznam je li negdje niger. Je li tamo nekada BIO. Ja to osjetim, imam za to šesto čulo. Ako je negdje bio niger, to je mjesto za mene otpisano. A ovdje na Floridi je takvih mjesta sve više... Kužiš kako se to sužuje? I te kurve su skoro sve crne i ja bih... Ne, oprosti što tako govorim, fakat,” namignuo je kolniku kao da se ispričava ili možda tim blistavim, síćušnim fata morgana koje su nastajale u žegi nad njim, “ali ja, ja kada ne bih imao žensku recimo godinu dana, crnu ne bih ni taknuo. Bio sam u vojsci, u Japanu, tamo je to bilo drukčije, ali s crnkinjom? Niti slučajno. I kada bi bila čisto bijela. I kada bi bila najljepša. Naprosto ne bih mogao podnijeti pomisao da ju je prije mene najvjerojatnije imao nekakav niger.”

Pustio je volan (taj dio ceste je bio savršeno ravan, tako da ga svakako nije morao okretati), odčepio je čašu s coca-colum i još jednom je kašu u njoj razrijedio pićem iz boce J&B. Sačekao je da u Zdenkinu čašu isteče posljednja kap blještave tekućine, brižno ju zaklopio i pružio joj. Zahvalno se napila. Struja hladnoga zraka iz klime joj je isušivala znoj. Studeni znoj. Namjestila je na zrak lice i čašu i pokorno je pila kašu sa slamkom. Zagledala se u plastične rešetke iz kojih je izlazila studena zračna struja i razmišljala je o njoj. Zamišljala je da je to božica svih hladnih i ako je moguće trijeznih glava.

Razmatrala je: Ne, ne smijem mu sada ništa reći! NE SMIJEM s njim početi pričati. Ne smijem mu reći to... za Jocka. Rado bih, ali to ga se ništa ne tiče... ipak TAJ LIK neće biti prvi nakon Jocka kojemu se povjeravam. NE SMIJEM ga šokirati. Spustiti mu. Kako bi se ponašao

tvářil, kdyby věděl, že... že vlastně zastavil jedny stopaře, ale do auta se mu nasoukali stopaři DVA... Proč jsem se já debil naučila anglicky? Lidi mi, když jsem sem přijela, přišli ohromně zajímaví, dokud jsem jim nezačala rozumět. Ted' už vím, že se uměj bavit jen o prachách a o sexu... A o nenávisti.

Pomalou usrkávala alkoholickou břečku. Všechno jí začínalo být čím dál tím víc fuk.

Na Floridě se stmívá hodně náhle. Ale Zdena s tímhle chlápkiem nezastihla noc uprostřed mezi aligátory. Dostali se až k druhé budce výběřčího (ten měl ruku bílou), chlápek zajel k pumpě, nabral benzin

(a pokud se při tom motal, tak jen maličko, Zdena to rozhodně nepostřehla). Nepostřehla ostatně ani spoustu jiných věcí. Jak chlápek o dalších pár mil dál zasrivil u hotýlku, vylezl ven, zamkl ji v autě (asi aby mu neutekla, i když ona si ted' něco podobného ani nedovedla představit), jak ji pak přes vlhce žhavý dvorek spíš odnášel, než vedl ke dveřím pokoje, za který bylo třeba platit předem. Jak ji dobýval z ošacení ("Ty jsi tak krásná, tak krásná, tak krásná!" mumlal u toho s vytrvalostí rozbitý gramodesky.), jak se společně sprchovali, anebo jak on si ji sprchoval... přestože Evropanky, i když opilé, určitě nepáchnou tak strašně jako negři.

Probrala se až na posteli, vonící hotelovým prádlem. Bylo jí PŘÍJEMNĚ a to příjemno vycházelo přímo od prostředka. Vzpamatovala se. "Víš, že ve státě Georgia je dotek úst jedné osoby s pohlavím druhé trestný čin?" zeptala se.

Byla to pravda a tenhle chlápek to věděl. "Jsme přece na Floridě," vydechl chlácholivě a dělal to dál. Zdeně - když dokonale odpoutala tělo od mozku - to bylo PŘÍJEMNÝ!

I on měl smysl pro rytmus, přestože nejspíš nechtěl být bubeníkem. Zdena o tom všem věděla jen napůl, ale i tak se udělala jednou a potom ještě znova a on se samolibě tetelil. Nevěděl, že tahle opilá Evropanka bezhlese promlouvá ke klimatizační bedně: "Debile! Rasisto jeden! Ty ses narodil v Americe, a přitom nejspíš ani netušíš, že černoši, který se tady taky narodili, tu maj svou úžasnou, rytmickou kulturu, voňavou, sladkou, co sere na bělochy. A na bělochy jako ty sere DVOJNÁSOB. Ty ani nevíš, jak skvělý je kouřit trávu pod polostaženou roletou v Roxbury, ty ani nevíš, jak skvělý řeči se tam vedou, když na tom začnou ulítávat. Ty že ucejtíš... černoča... na sto honů? Dovol, abych se zasmála, blbečku. Dotýkáš se ve mně černýho dítěte a vůbec o

kada bi znao da... da je stao jednoj stoperki, ali u auto mu se zapravo uvuklo DVOJE stopera... Zašto sam ja debil naučila engleski? Ljudi su mi se, kada sam došla ovdje, činili vrlo zanimljivi, dok ih nisam počela razumjeti... Sada već znam da znaju pričati samo o lovi i seksu... I o mržnji.

Polako je srkala alkoholnu kašu. Sve joj je postajalo sve više i više ravno.

Na Floridi pada mrak jako naglo. Ali Zdenku s tim likom nije zatekla noć među aligatorima. Stigli su do druge naplatne kućice (ovaj je imao bijelu ruku), lik je stao na pumpu, napunio benzina (i ako se pri tom muvao, samo malo, Zdenka to uopće nije opazila). Nije uostalom opazila niti mnoštvo ostalih stvari. Kako je lik par milja dalje stao kod hotelčića, izašao van, zaključao ju u autu (valjda da mu ne pobjegne, dok si ona tako nešto nije ni mogla zamisliti), kako ju je preko vlačno užarenih vrata prijelo odnio nego odveo do vrata sobe koju je prijelo toga trebalo platiti. Kako ju je spašavao od odjeće ("Ti si tako krasna, tako krasna, tako krasna!" neprestano je mumljao poput pokvarene ploče.), kako su se skupa tuširali ili kako si ju je on tuširao... iako Europljanke i kada su pijane, sigurno ne smrde tako jako kao negri.

Došla je sebi tek na krevet, mirišući po hotelskom rublju. Bilo joj je UGODNO i ta ugoda je izlazila ravno iz sredine. Prisjećala se. "Znaš da je u Georgiji doticaj usana jedne osobe sa spolnim organom druge kažnjivo djelo?" pitala je.

Bila je to istina i ovaj lik je to znao. "Pa na Floridi smo," smirujuće je izdahnuo i radio je to i dalje. Zdenki je - kada je potpuno odvojila tijelo od mozga - to bilo UGODNO!

I on je imao osjećaj za ritam, iako najvjerojatnije nije želio postati bubnjar. Zdenka je o svemu tome znala samo polovično, ali neovisno o tome on je drhtao od užitka. Nije znao da ova pijana Europljanke u sebi progovara prema klimatizacijskoj kutiji: "Debilu! Rasistu jedan! Rodio si se u Americi, a pritom najvjerojatnije niti ne slutiš da crnci koji su se također tu rodili imaju tu svoju divnu, ritmičku kulturu, mirisnu, slatku kojoj se jebe za bijelce. A tek za bijelce kao što si ti joj se jebe DUPLO. Ti niti ne slutiš kako je sjajno pušiti travu ispod polu spuštene rolete u Roxburyju, ti niti ne znaš kakvi sjajni govori se tamo vode kada ih krene pucati. Ti da češ nanjušiti... crnca... na sto metara? Dopusti mi da se nasmijem, budalo. Dodiruješ u meni crno dijete i

tom, kreténe, neviš! Mám na sobě - a v sobě - Jockovu vůni, jeho sperma, jeho DÍTĚ, a ty o tom nemáš ani tušení. Seš prostě debil. Chápeš to?”

Nad ránem se tiše vytratila z hotýlku, aby ho už nemusela vidět. Bylo PŘÍŠERNÝ, NEUVĚŘITELNÝ vedro. V břiše se jí svíjelo smíšený dítě jako aligátor, stromy banyány oplétaly zídky zvědavými kořeny a z borovic visely dlouhé šedozelené vousy španělského mechu.

Celá Florida voněla jako černošská nebo hispánská čtvrť a všude, kam se podívala, se podbízivě kroutily neviditelné bezpečnostní pásy.

ništa o tome, kretenu, ne znaš! Imam na sebi – i u sebi – Jockov miris, njegovu spermu, njegovo dijete, a ti o tome niti ne slutiš. Ti si naprosto debil. Kontaš?”

U ranu zoru se tiho iskrala iz hotelčića da ga ne mora vidjeti. Bilo je KATASTROFALNO, NEVJEROJATNO vruće. U stomaku joj se savijalo miješano dijete kao aligator, drveće benjamina je ovijalo zidove znatiželjnim korijenjem, iz borova su visjeli dugi, sivozeleni brkovi španjolske mahovine.

Cijela Florida je mirisala kao crnačka ili španjolska četvrt, gdje god bi pogledala su se servilno savijali nevidljivi sigurnosni pojasevi.

[Povratak na sadržaj](#)